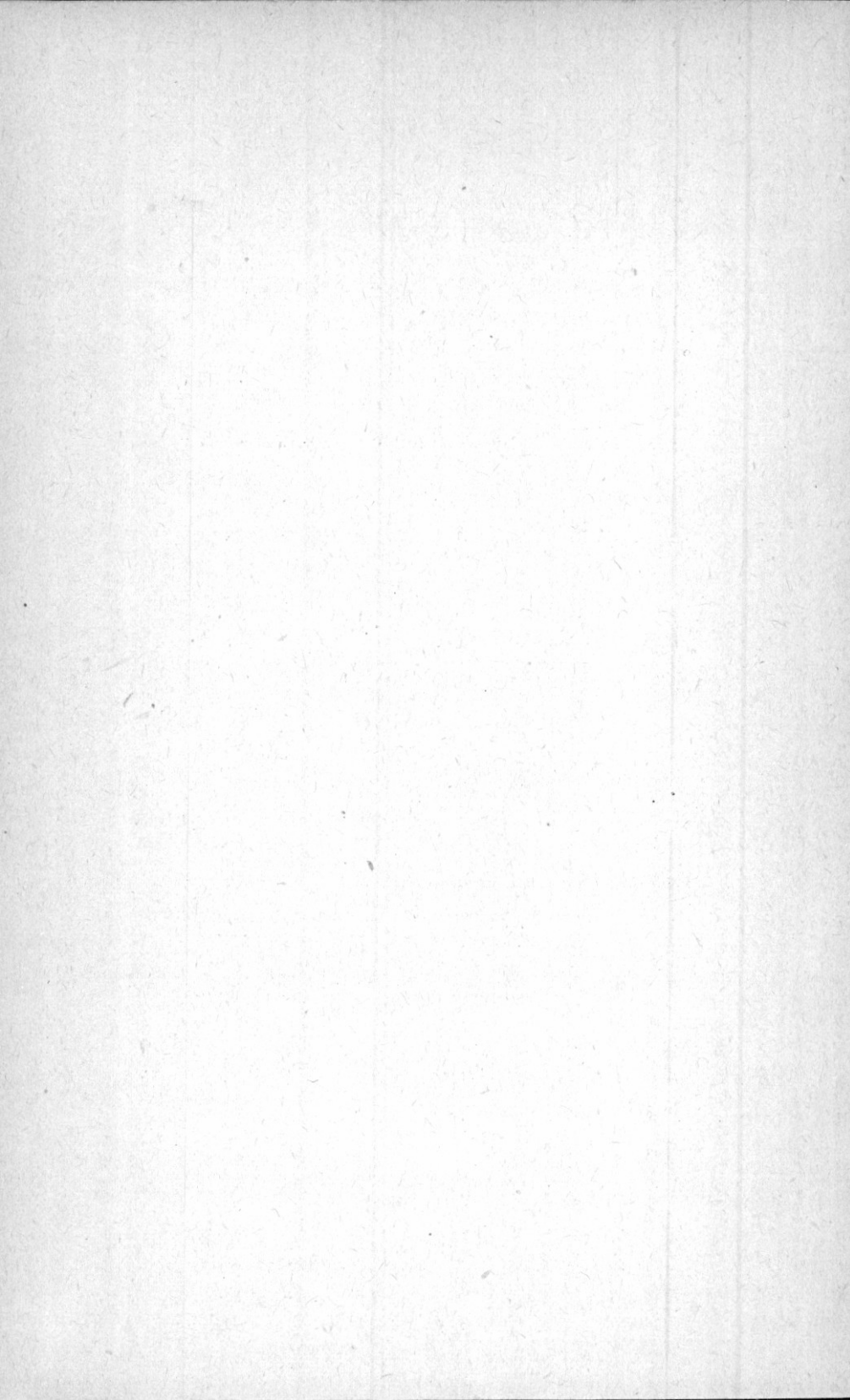

PYTKJL DYNIA PROLETARLARŲ, BJRLĖ SJNJZ!

Q. S. S. R. D. X. K.
Г. П. Б.-У. С. С. Р.
30 г. 1018

QARAQALPAQ ASSR ÇOQAROQ SOVETJNJN BRJNŞJ SESSIASB

24—26 iul 1938 çıl

STENOGRAFIALBQ OTŞIOT

N 2 $\frac{31}{3}$

Г. П. Б. У. С. С. Р.

QARAQALPAQ ASSR ÇOQAROQ SOVETJNJN BASPASB
TÖRTKYL 1939 TAŞKENT

1939-й год 1-й полугодие

СТЕНОГРАФИЧЕСКОЕ ОТДѢЛЕНИЕ

Qarap soqarush *Rakipov R. K.*
Texredaktor *Mullin S. V.*
Korrektor *Ereypov. K.*

Baspaqanama berildj 10 /VI-39-ç. Basuqa rûqsat etildj 4/VII-39 ç. Özglavitt
vækilj № 189). Qaqaz formatı 60×92¹/₁₆. 5¹/₂ peşatni list. 1 peşatni listte 38
mın herje. Tıraç 2500.

Taşkent. Özpoliqrafiqkombinat. 1939-ç. Zakaz № 1-66.

Brjnşj məclis

(1938 cıl, 24 iul, keşkj)

Keşkj 7 saat 15 minutta Qaraqalpaq Mәмleket teatro zalıñnıñ hәмme tәrepjnen çoldas Stalinñjñ hyrmetjne arñalojan qıtılqlau dauslar şoqadı.

„Çasasın dyniadaqı eñ demokratialıq Konstitutsianı dәretuşj çoldas Stalin!“

„Çasasın eziñ kәsemjıjz, ӯstazımbız hәм syiklj dostımbız çoldas Stalin!“

„Baqtılıb, quañbılıb tūrmbız ӯşın çoldas Stalinge raqmet!“

„Çasasın ӯllı rus qalqı!“

„Çoldas Stalinge ural!“

Axmadiyev Ş. Z. (Avangard okrugı, Qoңrat rayonı). Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistlik Respublikasınıñ Çoqarqı Sovetjne deputat çoldaslar! Tәrtkyl qalasınıñ, Tәrtkyl, Şımbai, Qoçelj hәм Qoңrat rayonlarınıñ deputatlar gruppasınıñ Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistlik Respublikası Çoqarqı Sovetjñj Brjnşj Sessiasın aşu Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistlik Respublikası Çoqarqı Sovetjñj eñ qıarqı deputatı — Tәrtkyl rayonı, Şvıqlı sailau okrugınan sailangan çoldas Atşaparov Arazqa tapsırıl-sın degen ӯsınıñ kјrgјzemen. (Qattı qol şappatlaular).

Atşaparov Araz. (Şvıqlı okrugı, Tәrtkyl rayonı). Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistlik Respublikası Çoqarqı Sovetjne deputat çoldaslar! 24 nşj ilun kynj vziñ respublikamızda Өzbek SSR hәм Qaraqalpaq ASSR Çoqarqı Sovetlerjne sailaular bolıp өttj. Bındai demokratialıq sailaulardı vziñ qalqımbız Oktiabr revoliutsiasına, Stalin Konstitutsiasına şekem kәrgen çoq edj hәм tarixta-da bındai demokratialıq sailaular bolqan çoq edj.

24 nşj ilun kynj Qaraqalpaqstanñyñ ravoşylar, kolhoz-şylar, hámme minetkeşlerj, **Lenin — Stalin** partiasyñyñ dögerjñe çämlenj, bjr auzdan özlerjñjñ dauslarñn kommunistler menen partiada çoqlardyñ blogyññ kandidatlarǵyna berdj.

Men bürñqy zamanlardyñ iadyña tysjremen; ol zamanda çerler, sular bailardyñ, işanlardyñ, beklerdjñ, mollalardyñ hám qanlardyñ qolynda edj, al minetkeşler diuanaşylyqta, kemtarlyqta hám hüquqsyzlyqta kyn etetüqyn edj. Həzjr vjñ qalqymyz, vjñ kolhozşylarmyz hám ravoşylarmyz şadlyqly hám baqytly túrmysta çasaidy. Bünñyñ wəjñe vjzler bolşevikler partiasy hám kəsemjmjz çoldas **Stalinnjñ** arqasynda çetjstjk.

Çyldan çylqa çergjlkj kadrlar əsjr varatyr, sotsialistjk qoçalyq, mədeniat hám iskusstvo əsjr varatyr, bolşevikjk kolxozlar bekkemlenjr varatyr, pytkj qaraqalpaq qalqyññ qūrğyn túrmasy əsjr hám rauaçlanjr varatyr. Bünñyñ wəjñ vjzge **Lenin — Stalin** bolşevikjk partiasy berdj hám bünñymen vjz çoldas **Stalinge** mjñnetdarmyz.

Çasasyn vjñ kəsemjmjz, űstazymyz hám dostymyz çoldas **Stalin!** (Hámme deputatlar ornlarǵynan tūrady hám çoldas Stalinnjñ hyrmetjñe qattı ovatsia çasaidy. „Çasasyn Leninjk — Stalinjk VKP(b) Orailıq Komitetj, ura!“, „Çasasyn Stalin Konstitutsiasy, ura!“, „Çasasyn qalqlardyñ űllı kəsemj çoldas Stalin, ura!“ degen dauslar şqady).

Çoldaslar, Qaraqalpaq Avtonomialy Sovet Sotsialistjk Respublikasy Çoqarqy Sovetjññ Brñşj Sessiasyn aşyq dep daqazalaiman. (Zalda çañadan bregei qol şappatlaular, çoldas Stalinnjñ hyrmetjñe dauslar hám qūtlyqlaular esjtiledj; həmmeler tūrady, çoldas Stalinnjñ hyrmetjñe qattı ovatsia çasaidy, „ura“ hám „çasasyn“ degen dauslar).

Geger (ornnan). Səz soraiman.

Ataşparov Araz. Səz deputat Gegerge berjledj.

Geger Ia. P. (Yrge okrug, Moınaq raion). Qaraqalpaq Avtonomialy Sovet Sotsialistjk Respublikasy Çoqarqy Sovetjñe deputat çoldaslar! Qaraqalpaq ASSR Konstitutsiasyññ 25 nşj statiasyna muarby vjzler Qaraqalpaq ASSR Çoqarqy Sovetjññ Prědsedateljn sailaıymyz kerek.

Tərtkyl, Şavbaz, Qoçelj, Kuıbyşev, Şymbai, Moınaq, Taxta-Kəpjñ raionlarǵynñ deputatlarǵy gruppasy atñnan hám olardyñ

тапсыруу боюнша Каракалпак АССР Чоңарчы Советине Сарыи сайлау округынын депутаты чолдас Халикеев Құрбанбайы Каракалпак Автономиялы Совет Сотсиалистлик Республикасы Чоңарчы Советинин Председателлигине сайлау хақында ұсыныс кјргјземен. (Qattъ qol şappatlaular).

Чолдас Халикеев Құрбанбай Чоңарчы Совет депутатларына һәм сондай-ақ пыткји каракалпак қалқына-да мәлјм. Чолдас Халикеев възј Ленинлик болшевиклер партиамыздын ең қақсы ұлыларынын ври, ұлы Совет қалқынын ең қақсы һәм ылайық ұларынын ври. Чолдас Халикеевтин өмјрлик қолы — партиада һәм **Ленин — Сталин** партиасынын басшылығынын астында Каракалпак һәм пыткји Совет қалқынын пайдасына қызмет ету. Чолдас Халикеев өзјнин минет қызметјн аур қылары, уайраншылық қылары, вүлјнген санаатты һәм аул қоғалықын қайта тјклеу қылары, партиа һәм совет һыкјметјнин басшылық астында равоші класс диқанларменен ауқамласыр, қиратылқан қоғалықты қайта тјклеу боынша оқада ұлы қиыншылықларды қенјр атырқан қылары баслады.

Тап сол уақытлары-ақ, кытә қас волюна қарамастан, ол геиде көрјнвейтүқын, брақта кыш салуды талап ететүқын қумьсқа актив һәм бел вайлар крјседј. Төменгј комсомол қумьсында һәм басқа-да қумьста қайрат салыр јсlep, ұлы Совет қалқынын игјлјгј ұсын минет етедј. Чолдас Халикеев **Ленин — Сталин** партиасынын ұлы јсј ұсын, равоші классын јсј ұсын, каракалпак қалқынын һәм вақыты пыткји Совет қалқынын игјлјгј һәм гүлленуј ұсын тынбастан јсlep, өзјнин варлық влјмјн, кышын һәм қайратын берјр келедј. Чолдас Халикеев партианын һәм Совет қалқынын һәмме дүшпанларына қарсы тынбай гырес қыргјзјр келдј һәм қыргјзедј, қалқ дүшпанлар қандай тонды қамысында, оларды ашкаралап, троцкишјлер, вухариншјлер, буржуазияшј мјллетшјлердјн, вүл буржуазиялық мәмлекетлердјн разведшјклерј менен шпionларынын, қанқор көпеклерјнин хилелј тәшјллерјнин устјн ашады.

Чолдас Халикеев интерната тәрбиеленушјден възј сотсиалистлик мәмлекетјмјздјн мәмлекет јскерј воһр өстј — ол SSR Сојузы Чоңарчы Советинин депутаты, Өзбекстан Совет Сотсиалистлик Республикасы Чоңарчы Советинин депутаты һәм онын Президиумынын ақзасы, ол възј Каракалпак болшевиклерјнин Областлық шөлкемјнин басшысы — мне сонлықтан чоңарда айтылқан районлардын депутатлар чолдас Халикеев Құрбанбайы възј партиамыз-

дың һәм ӱль Совет җалҗының ылаиҗы ӱль ретјнде Қарақалпақ Автономиялы Совет Сотсиалистлјк Республикасы Ҙоқарҗы Советјнјң Председателј етјр sailau haqqында ӱсьныс кјргјзудј мақан тапсырды. (Qattы qol җарпатлаулар).

Атҗараров Араз. Basqa ӱсьныслар Ҙоқра?

Даслар. Ҙоқ.

Атҗараров Араз. Ҙоқарҗы Совет Председателлјгјне җолдас Халикеев sailansын дегенлердјң qol көтерulerјн soraiman. Кјм qарсы? Ҙоқ. Кјм битөреп? Ҙоқ.

Ҙолдас Халикеев бир ауздан sailanады.

(„Ura“ dаusлары, „Ҙасасын болшевиклердјң коммунистлјк партиясы!“, „Ҙасасын Сталинлјк Конституцияны дөретушј ӱль Сталин!“ деген dаusлар).

Халикеев (председател). Deputat җолдаслар, Қарақалпақ Автономиялы Совет Сотсиалистлјк Республикасы Конституциясының 25 ншј statиясына муарық, вјзлер Қарақалпақ АССР Ҙоқарҗы Советј Председателјнјң екј орынбасарын sailауымыз тјйс. Бӱл мәсеle воінша кјмде ӱсьныс бар?

Сахиви (орнынан). Сөз soraiman.

Председател. Сөз Ҙымбай районы, Ленин округының deputаты Сахивге берјледј.

Сахиви Хасан. (Ленин округы, Ҙымбай районы). Қарақалпақ Автономиялы Совет Сотсиалистлјк Республикасы Ҙоқарҗы Советјне deputat җолдаслар! Қарақалпақ Автономиялы Совет Сотсиалистлјк Республикасы Конституциясының 25 ншј statиясына муарық, Тамды, Тاختа-Көпрј, Ҙымбай, Қара-Өзек районлары депутатлары группасы Қарақалпақ Автономиялы Совет Сотсиалистлјк Республикасы Ҙоқарҗы Советјнјң Председателјнјң орынбасары болыр Ҙымбай районы Paxta-Zавод sailау округынан Ҙоқарҗы Советке deputat, paxta завод staxановшы дсіншјгј Бектӱрсьнов Esвобынды sailауды ӱсьнаман. (Qol җарпатлаулар).

Председател. Dаusqa qоiamыз (qol җарпатлаулар).

Ҙоқарҗы Совет Председателјне орынбасарлыққа deputat Бектӱрсьнов sailansын дегенлердјң qol көтерulerјн soraiman. Тысјрујнјздј soraiman. Кјм qарсы? Ҙоқ. Кјм битөреп? Ҙоқ.

Ҙолдас Бектӱрсьнов вјр ауздан sailanады. (Qol җарпатлаулар).

Председател. Deputatlардың qaisысында таqыда ӱсьныс бар?

Аязов (орнынан). Mende бар.

Predsedatel. Ёшны ёшн сөз депутат Аязовқа берледј.

Аязов Оразали (Құмшынғұл округы, Куйбышев районы). Қарақалпақ Автономиялы Совет Сотсиалистік Республикасы Қоғарқы Советіне депутат қолдаслар! Қарақалпақ Автономиялы Совет Сотсиалистік Республикасы Конституциясының 25-ші статиясына муарық, Қоңырат, Қоңелі, Куйбышев районлары депутатлары группасы атынан Қарақалпақ Автономиялы Совет Сотсиалистік Республикасы Қоғарқы Советі Председателінің отынасыры болып Қарақалпақ Автономиялы Совет Сотсиалистік Республикасының Қоғарқы Советіне Киров саялау округынан депутат, Қоңырат районы Ворошилов колхозының председателі қолдас Ерлесова Тұрсынды саялауды ұсынаман. (Қол шаппатлаулар).

Predsedatel. Қолдас Аязовтың ұсынысы өтсін дегенлер қолын көтерсін. Қолларыңызды тастайыңыз. Қым қарсы? Қоқ. Қым бітәреп? Қоқ.

Қолдас Ерлесова бір ауздан саяланады. (Қол шаппатлаулар).

Predsedatel. Бізлер енді сессияның регламентін белгілеу қақындағы мәселені қарауымыз тиіс. Депутатлардың қимінде ұсыныс бар.

Інузов (отынан). Маған рұқсат етіңіз.

Predsedatel. Сөз депутат Інузовқа берледј.

Інузов І. Н. (Володарский округы, Төрткүл қаласы). Қарақалпақ Автономиялы Совет Сотсиалистік Республикасы Қоғарқы Советіне депутат қолдаслар! Төрткүл, Қыршақ районларының һәм Төрткүл қаласының депутатлары группасы атынан Қарақалпақ Автономиялы Совет Сотсиалистік Республикасы Қоғарқы Советі Сессиясының мәжілістері регламентінің төмендегі- ше болып ұсынаман:

1) Қарақалпақ АССР Қоғарқы Советінің Сессия мәжілістері азанқы саат 11 ден қынджы саат 2 ге шекем һәм кеşкі саат 7 ден кеşкі саат 11 ге шекем болады;

2) Қарақалпақ АССР Қоғарқы Советі Сессиясының қын төртбүндегі мәселелер воінша докладшілерді Қарақалпақ АССР Қоғарқы Советінің Председателі тастықлайды;

3) Қарақалпақ АССР Қоғарқы Советі депутатларынан кемінде 50 адам болған һәр бір группа өзінді қосымша докладші- гіні көрсете алады;

4) докладшілерге доклад ұшын 1 саат һәм қумақлау сөз

uşyn 30 minut berjledj, qosymşa dokladşiklerge — qosymşa doklad uşyn — 30 minut, çumaqlau söz uşyn — 15 minut berjledj;

5) oratorlarqa brjnşj мәртебе — 20 minut, екjnşj мәртебе — 5 minut berjledj;

6) şaqsi arzalar һәм faktişeski spravkalar çazba tyrde berjledj һәм, olardың mazmunына qarai, Qaraqalpaq ASSR Çoqarqы Sovetjnıң Predsedatelj tәrepjnen dәрhal iamasa мәçljstıң aqығында daqazalanady;

7) gezeksjz soraular çazba tyrde berjledj һәм Qaraqalpaq ASSR Çoqarqы Sovetjnıң Predsedatelj tәrepjnen dәрhal daqazalanady;

8) tәrtjp turalы söz uşyn — 5 minut berjledj;

9) daus beru motivlarы haqqыndaqы söz uşyn — 3 minut berjledj.

Predsedatel. Reglament voınşa basqa üsynыslar barma? Deputat İunusovtың üsynыsyn dausqa qoiuqa rüqsat etjnjz.

Deputat İunusov üsynqan reglament tastiqlansын degenlerdıң qol köterulerjn soraiman. Qollarıңызdy tysjrujnjzdy soraiman. Kjm qarsы? Kjm bitәrep? Çoq.

Sessia мәçljstıң reglamentj bjr auzdan tastıq etjledj.

Predsedatel. Sessia çümьsynың kып tәrtjbıң dodalauqa өtemjz.

Deputatlardың kmjnde bül çenjnde üsynыs bar?

Pivovarov (ornыnan). Söz soraiman.

Predsedatel. Söz deputat Pivovarovqa berjledj.

Pivovarov I. I. (Tәrtkyl qalalыq okrugы). Qaraqalpaq Avtonomialы Sovet Sotsialistlik Respublikasы Çoqarqы Sovetjne deputat çoldaslar! Tәrtkyl, Şabvaz, Şымbai һәм Kegeilj raionlarының deputatlarы gruppasы Qaraqalpaq Avtonomialы Sovet Sotsialistlik Respublikasы Çoqarqы Sovetjnıң brjnşj Sessiasының dodalauына төmendegj мәselelerdj üsynudy maqan tapsyrdы.

Brjnşj мәsele — Çoqarqы Sovettıң Mandat Komissiasын sailau.

Bül мәselenj qoiudyң sebeplerj Qaraqalpaq Avtonomialы Sovet Sotsialistlik Respublikasы Konstitutsiasының 31 nşj statiasыnan keljp şqady. Bül statiaqa muarыq, Çoqarqы Sovet deputatlardың polnomoşierjn tekseru uşyn Mandat Komissiasын sailaidы.

Ekjnşj мәsele — Qaraqalpaq Avtonomialы Sovet Sotsialistlik Respublikasы Çoqarqы Sovetjnıң тұraqлы komissialarың dyzu haqqында.

Bül məsələni qoıudın severlerj Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistlik Respublikası Konstitutsiasınıń 18 nıj hám 69 nıj statıalarınan kelip şıadı; bül statıalarqa muarıp, Çoqarqı Sovet Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistlik Respublikası Çoqarqı Sovetjıń tıraqlı komissıaların dyzedj. Komissıalar Çoqarqı Sovetjıń Sessia mǵılıslerj úşın Çoqarqı Sovetjıń kompetentsiasına ǵatatıdın biudjet, nızamlar tairlau hám taqlı sonдай mǵselelerdj tairlaıdı.

Kyn tǵrtıwıńnı úşın mǵselesj — SSSR Çoqarqı Sovetjıń Brıńj Sessiasında qavıl alınqan qararlarqa muarıp, Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistlik Respublikası Konstitutsiasınıń 113 nıj statıasına saıbaqıs Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistlik Respublikası Konstitutsiasınıń geipara statıalarınǵa ǵzgerjsler hám qosımşalar kjrjzu.

Bzıń Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistlik Respublikası Konstitutsiasınıń 28 nıj statıasına muarıp úsınatıdın tǵrtınj mǵsele — Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistlik Respublikası Çoqarqı Sovetjıń Prezidiumın sailaıdı kyn tǵrtıwıne kjrjzu.

Bzıń Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistlik Respublikası Konstitutsiasınıń 38 nıj statıasına muarıp úsınatıdın besjınj mǵsele — Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistlik Respublikası Hykmetjı — Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistlik Respublikasınıń Qalq Komissarlar {Sovetjıń dyzudj kyn tǵrtıwıne kjrjzu.

Predsedatel. Deputat Pıvovarovtıń úsınbısn airım dausqa qoıamızba iaması tutasınan dausqa qoıamızba?

Orınlardan dauslar. Tutasınan qoılsın.

Predsedatel. Basqa úsınbıslar barma?

Orınlardan dauslar. Çoq.

Predsedatel. Dausqa qoıamız.

Deputat Pıvovarovtıń úsınbısn ǵsın degenlerdjı qol kǵterulerjı soraiman. Qoıbızdı tysjrujıjıdj soraiman. Qarsı? Çoq. Bitǵrep? Çoq.

Deputat Pıvovarovtıń úsınbıslar vjr auzdan qavıl alınaıdı.

Predsedatel. Mandat Komissiası haqqında mǵseleńı dolalaıdı ǵtemjz.

Bül mǵsele boınşı kjm sǵz sǵleıdj?

Eleusjnov (orınan). Men sǵleimen.

Predsedatel. Sǵz deputat Eleusjnovqa berjledj.

Eleusjnov D. (Çaqtıylıq okrugъ, Qoңbrat raionъ) Qaraqalpaq Avtonomialъ Sovet Sotsialistlik Respublikasъ Çoqarqъ Sovetjne deputat çoldaslar! Qaraqalpaq Avtonomialъ Sovet Sotsialistlik Respublikasъ Konstitutsiasynıń 31 nıj statiasyna muarqъ Qaraqalpaq Avtonomialъ Sovet Sotsialistlik Respublikasъ Çoqarqъ Sovetj deputatlardıń polnomoşielernı tekseretüqın Mandat Komissiasyn sailaidъ.

Bıl statiaqa muarqъ, vızler Qaraqalpaq Avtonomialъ Sovet Sotsialistlik Respublikasъ Çoqarqъ Sovetjnjı Mandat Komissiasyn sailauımtız kerek. Şabvaz, Kuıvşev, Tamdı hém Qoңbrat raionlarynıń deputatlarъ grıppasynan Qaraqalpaq Avtonomialъ Sovet Sotsialistlik Respublikasъ Çoqarqъ Sovetjnjı Mandat Komissiasyn 5 adamnan sailaudъ üsynaman.

Predsedatel. Basqa üsynslar varma?

Orınlardan dauslar. Çoq.

Predsedatel. Dausqa qoıaman. Mandat Komissiasъ 5 adamnan sailansyn degenlerdjı qol kóterulerjn soraiman. Qolıarńızdı tysrujıjzı soraiman. Kjm qarsъ? Çoq. Kjm bitórep? Çoq.

Deputat Eleusjnov, Sjzde Komissianıń çekkelei sostavъ haqqında üsynslar varma? Oqır berıjıjzı soraiman.

Eleusjnov D. Mandat Komissiasъ Predsedatelljgıne Şabvaz sailau okrugynıń deputatъ Oleinikov Grigori Makaroviştı sailau üsynladъ.

Predsedatel. Deputat Eleusjnov Mandat Komissiasъ Predsedatelljgıne deputat Oleinikovtı sailaudъ üsynadъ. (Q ol şa p a t l a u l'ar).

Dausqa qoıaman.

Deputat Eleusjnovtıń üsynslarъ óstıj degenlerdjı qol kóterulerjn soraiman. Qarsъ? Çoq. Bitórep? Çoq.

Mandat Komissiasynıń Predsedatelljgıne deputat Oleinikov sailansyn degen üsynslar vır auzdan qavıl alınadъ. (Q ol şa p a t l a u l'ar).

Predsedatel. Deputat Eleusjnov, dauam etıjz.

Eleusjnov. Sessionıń qaraıyna Mandat Komissiasynıń mna sostavın üsynaman:

Aiazov Orazalı — Kuıvşev raionynıń Qımşıngıl okrugınan deputat.

Mustafin Şerip Qadiroviş — Qoңbrat raionynıń Lenin okrugınan deputat.

Dosmüratov Kynşoqar — Tamdy rayonnyñ Aıym okrugynan deputat.

Töremüratova Periza — Qoñrat rayonnyñ Stalin okrugynan deputat.

Predsedatel. Çoldaslar, üsynbıqan kandidaturalardy aıym dausqa qoıamyz.

Bırınşy — Kuıbyşev rayonı Qümşyngıl okrugynyñ deputaty çoldas Aiazov Orazalidın kandidaturası.

Çoldas Aiazovtyñ kandidaturası ötsın degenlerdin qol köterulerin soraiman. Tysjrınler. Qarsy? Çoq. Bitärep? Çoq.

Çoldas Aiazov bır auzdan sailanady. (Q o l ş a p p a t l a u l a r).

Ekınşy — Qoñrat rayonı Lenin okrugynyñ deputaty çoldas Mustafin Şeriptin kandidaturası.

Çoldas Mustafinnın kandidaturası ötsın degenler qolın köteruin soraiman. Tysjrınler. Qarsy? Çoq. Bitärep? Çoq.

Çoldas Mustafin Şerip bır auzdan sailanady. (Q o l ş a p p a t l a u l a r).

Üşinşy — Tamdy rayonı Aıym okrugynyñ deputaty Dosmüratov kandidaturası.

Deputat çoldas Dosmüratovtyñ kandidaturası ötsın degenler qol köterulerin soraiman. Tysjrınler. Qarsy? Çoq. Bitärep? Çoq.

Çoldas Dosmüratov bır auzdan sailanady.

Törtinşy — Qoñrat rayonı Stalin okrugynyñ deputaty çoldas Töremüratova Perizanyñ kandidaturası.

Çoldas Töremüratova Perizanyñ kandidaturası ötsın degenlerdin qol köterulerin soraiman. Tysjrınler. Qarsy? Çoq. Bitärep? Çoq.

Çoldas Töremüratova bır auzdan sailanady.

Predsedatel. Sessianıñ bırınşy мәçlisinde dodalanatıqyn мәseleler pıttı. 25 nşy iul azanoqy saat 11 ge şekem pererıy daqazalaiman.

Ekjnşj məcljs

(1938 çbl, 25 iul, azanqı)

Xalikeev (predsedatel). Qaraqalpaq ASSR Çoqarqı Sovetj-njñ məcljsjn aşyq dep daqazalaıman.

Çoqarqı Sovet Sessiası kın tərтіbjnjñ brjnşj punktjn — Mandat Komissiasıññ dokladın dodalaıuqa krjsemjz.

Doklad üşın söz—Mandat Komissiasıññ predsedatelj deputat Oleinikovqa berjledj.

Oleinikov G. M. Deputat çoldaslar, Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistlik Respublikası Çoqarqı Sovetj tärepten Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistlik Respublikası Çoqarqı Sovetjnjñ deputatlarınñ polnomoşielern tekseru üşın sailanqan Mandat Komissiası mñau çümьslardı beçerdj.

Mandat Komissiası „Qaraqalpaq ASSR Çoqarqı Sovetjne sailaular haqqındaqı Reçenjñ“ 36 nş statiasındaqı „d“ punktjnñ talaplarına muarqı, Orailıq Sailau Komissiası tärepten berjlgen hər bir deputat turalı dokumentler hэм materiallardı—daus veru haqqındaqı protokollardıñ volıñ, esap daqazlarıñ, deputatlıqqa kandidatlarđ kersetken şolkemlerdjñ protokollarıñ hэм deputatlarđñ okruglıq sailau komissialarında dzjmge alıñularıñ tekserjş şyqtı.

Mandat Komissiası hər bır deputatıñ dokument hэм materiallarıñ tekserjş volqannan kein, Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistlik Respublikasıññ Çoqarqı Sovetjne pytkıl 149 sailau okrugları voınşa deputatlardı sailaulardıñ QQASSR Konstitutsiası hэм „QQASSR Çoqarqı Sovetjne sailaular haqqındaqı Reçe“ tikarında hэм solarqa muarqı ötkezjlgenljgjn anıqladı.

Mandat Komissiası çenede heş bır okrug voınşa sailaudı büzu üşın sever volmaqanlıqıñ, sondat-aq Orailıq sailau komissiasıñnan QQASSR Çoqarqı Sovetjnjñ Mandat Komissiası

qavyl etip alqan okruglïq sailau komissialarïnnï jslernïnde arzalar hêm şaqïm arzalar bolmaqanlïqïnn hêm Orailïq sailau komissiasïna qaisï-da bolsa brer okrug voinsï QQASSR Çoqarqï Sovetjne deputatlar sailauï gyman astïna qoiatïqïnn arzalar hêm şaqïm arzalar bolmaqanlïqïnn anïqladı.

QQASSR Çoqarqï Sovetj deputatlarïnnï sostavï sotsializm çenjslerjnnï anïq kartinasïnn kersetip tür. Qaraqalpaq qalqï üllï rus qalqïnnï hêm tuïsqan Özbekstannïnn bahalap bolmaitïqïnn tuïsqanlïq çerdemjmenen ekonomika, mädeniat, minetkeş mas-salardïnn avadanlïqïnn çaqıartu çenjnïnde kytë nêhên tavïslarqı erjstj.

Çoqarqï Sovetke Qaraqalpaqïstan qalqlarïnnï eñ çaqıı uêkjllerj sailanqan. Ol öz jşjne hêmme eñ aldïndïqlardï hêm eñ aktivlerdj tanlap alqan.

QQASSR Çoqarqï Sovetj deputatlarïnnï sostavïnda—Pytkjlsoluzlïq Kommunist (bolşevikler) partiasïnnï aqzalarï 78 adam, partiada çoqlar 71 adam.

Bül maqlumatlar bolşevikler partiasïnnï üllï avroimenen paidalanqanlïqïnn aıtır tür. Bolşevikler partiasï pytkjl sovet qalqïnnï jsenjmjmenen paidalanadı. Bül jsenjmge ol minetkeşler jşjne berjlgennlgjmenen, minetkeşlerdjnn hêmme dūşpanlardï çenujn tæmin etken danışpan siasatïmenen çetjstj. (Qol şappatlaular).

Bül maqlumatlar partianï revoliutsia çıllarï jşjnïde hadal, **Lenin—Stalin** jşjne berjlgenn, mæmleket jskerlerj dæreçesjne çetjlpøskenn, qalqïnn jıvarïna ie bolqan kytë køp sanda partiada çoq bolşeviklerdj tærbielei alqanïnn kersetedj.

Çoqarqï Sovetke SSSR dïnn çenjmpaz ravoşı klasïnnï, — „pytjnlei çañı, eksplotatsiadan azat, oqan uqsastï adam-zat tarixï bïqan şekem vïlmegen ravoşı klasïnnï“ (*Stalin*) uêkjllerj keñ tyrde sailanqan. (Qol şappatlaular).

QQASSR Çoqarqï Sovetj deputatlarïnnï arasïnda ravoşılar 35 adam, bïlardïnn køplerj partiı, sovet, qoçalıq hêm basqa çümïslarda jsleidj. Dıqan deputatlar 73 adam, bïlardan 50 adam kolhoz baslıqlarï, sotsialistïk zyræhættjnn hêm mal şaruasınnï dïnnï üstalarï.

Çoqarqï Sovet deputatlarï bolqan kolhozşylar çoldas **Stalinnïnn** „Sovet dıqanlarï — bül pytkjllei çañı dıqanlar, bünïnn msalïnn adamzat tarixï ele vïlgenn emes“ degen søzlerjnn anïq kersetip tür. (Qol şappatlaular).

Deputatlar qatarında qızmetkerler həm sovet intelligent siasətnıñ uəkjllerj 41 adam bolıp, bular jşjnde müqallimler, şairlar, agronomlar — 7 adam.

Deputatlardıñ anaqürüm bölegj graçdanlar ırısında, baspaşylarqa qarşı gyreslerde bolqan adamlar. Üsünñmenen bjrge mämleket jslerjne basşylıq etuge kerp ças kadrlar tartılqan.

20 çastan 30 çasqa şekem 61 adam, 30 çastaqlar həm onnan ylkënler 88 adam.

Lenin həm **Stalin** qalq massalar şjşnde talantlı basşylar həm şölkemlestjruşjlerdjñ tausıymaitüqñ bulaqı var dep hər uaqıt kersetjş keldj. Bül talantlardı kapitalizm ezdj, budı. Sovet stroiı qalq arasındaqı talantlı adamlarqa keñ çol aşır, partia bulardı vjşñ nähän üllü eljmjzdj basqaru jsjne tartıp otır.

QQASSR Çoqarqı Sovetjññ deputatlar sostavı sotsialistjşk qürıstıñ, vjşñ partiamız benen hykjmetjmjzdjñ çetjskenjşklerjñ añq kersetjş tür. Deputatlardıñ sostavı çoldas **Stalin** njñ vjşde neşe on mñqlaqan üqırılı adamlar, talantlar var degen oqada açaip sözlerjñ añq quatlaıdı.

Zavodlar menen atşylardıñ staxanovşylarımnenen bjr qatarda sovet intelligentsiasıñ uəkjllerj var, bulardıñ kövjsj — ravoşı klasıñ həm diqanlardıñ jljmdj həm texnikanı ielep alqan ılları menen qızları.

Deputatlardıñ vljm däreçesj voınşa sostavı. Çoqarı vljmj var — 7 adam, bünıñ jşjnde 1 haial; orta vljmj var — 23 adam, bünıñ jşjnde 2 haial; tömen vljmj var — 119 adam, sonıñ jşjnde 36 haial.

Revoliutsiadan bürşñ sauatlılardıñ sanı bjr protsentjññ yleslerjmenen qana esaplanatüqñ edj, al hüzjr qalqtıñ 50 protsentj sauatlı. Qaraqalpaq qalqına bulardıñ vırjñ-de üllü Oktlavr sotsialistjşk revoliutsiası, sovet hykjmetj, kommunistler partiası verdj. (Qol şappatlaular).

Mjllet sostavı. Çoqarqı Sovette 10 mjlettjñ uəkjllerj var: qaraqalpaqlar — 52, özbekler — 29, qazaqlar — 29, ruslar — 17, ukrainlar — 7, tatarlar — 6, tyrkmenler — 5, latşlar — 2, osetin — 1, koreis — 1.

Sovetler Soıuzıñ qalqlarımñ stalinjşk doslıqı mne üsñdan aşır kørjnedj, **Lenin** — **Stalin** mjlli siasatıñ çenjsj mne üsñda. (Qol şappatlaular).

Sovet sotsialistjşk respublikalarımñ qalqlar arasında öz ara qatnasıqları çenjnde vjşñ partiañ çetjskenjşklerj kytü üllü.

Qaraqalpaq qalqı patşa Rossiasında — qalqlar tyrmesinde en qattı eksplotatsiadan, aǵarǵılyq penen diwanaǵılyqtan, ökpe hám basqa-da hár qılı sotsiallıq keseljiklerden qrılyp hálelek boluǵa duǵar etilgenligi kımge máljm emes?

Mnekei endj qalqlar tyrmesj çoq, patǵalıqtıń koloniası bolǵan Qaraqalpaqıstan çoq. Házir hár qılı mjletlerdjń dos semiası bar, erjklj qaraqalpaq qalqı bar.

Úlly Oktıabr sotsialistlik revoliutsiası, úlly rus qalqı, kommunistler partiasıńıń basǵılyǵı astında vızjı sotsialistlik uatanyńızdıń barlyq qalqlarına ǵana waqıtly, mädeniatly, qırqıń túrmesı támin etti. Sotsializmniń ǵenjı pytkı Sovetler Soıuzı qalqlarınń tuysqanlıǵına tıkarlanadı hám SSSR dıń, úsınń jıjinde Qaraqalpaqıstannıń ǵeıusı tabıslarınń brj — Sovetler eljndegj qalqlardıń búzımaıtıǵıń doslıqı boladı. (Qol ǵappatıaular).

Çoqarqı Sovet deputatlarınń sostavında 39 haial bar.

Bırǵauazialıq parlamentlerdjń heı breujnde úsındai mıǵdarda haiallar bolǵan emes, çoq hám bolmaıdı-da. Haial deputatlar vızjı sovet haiallarınń ılaıqlı uakjllerj, olar úlly **Stalinnjı** tuysqanlıq ǵamqorlıqmenen qorǵalıǵan hám olar mämleketti basqaruǵa erlermenen teń bolıp qatnasadı, qoǵalıq hám mädeni qırılyslardıń pytkı taraularına erlermenen bırdei qatnasadı. Tek vızjı eljmızde ǵana haiallarǵa erlermenen bırdei teń bolıp sailauǵa hám sailanuǵa hıquq veretıǵıń nızamlar tolıqmenen sızsjz túrmesqa asırılǵan. (Qol ǵappatıaular).

QQASSR Çoqarqı Sovetjnjı sostavına NKVD nıń bır qatar qızmetkerlerj-de sailandı. Bünıqmenen qaraqalpaq qalqı özjnjı dańqlı sovet razvedkasıń syigenligjı, vızjı ǵazalausı organlarınızdıń qalq dııpanlar — bırǵauaziası mjletsjlerdj, trotskısjl-vıxarınsl ǵerkenjsjl predatellerdj, iapon-german faıizmjnjı ǵalamalı itlerjı kıl-talqan etjp qıratıp taslausı tolıq maqüllausı ǵana emes, al NKVD organlarınmenen bırjkte partia hám sovet qalqınń hámme dııpanların pytkjlei kıl-talqan etjp qıratıp taslauǵa özjnjı tıar ekenligjı-de kersetti. (Qol ǵappatıaular).

Úsın sondai-aq sailaulardıń nätıcelerj-de kósetedj. Barlıq sailau okruglar hám pytkı respublika voınıa sailaular Qaraqalpaqta ǵasausı qalqlardıń airıqıa auz bırjlgjı hám aktivjklilerj kósetti.

Qaraqalpaq ASSR voınsa sailauşylarдың ıluma sanь 263663 adam volьp, bұnьң jsjnen Ғoqarqь Sovetke deputatlar sailaularqa 261273 adam qatnastь, bұл sailauşylarдың sanьnьң 99,1 protsentj voladь. Ғoqarqь Sovetke sailaularda varьq sailau okruglarь voınsa kommunistler menen partiada җoqlarдың stalınljk blogьnьң kandidatlarь ұşьn 260278 sailauşь daus berdj, iaqni daus beruge qatnasuşylarдың 99,6 protsentj.

Bұл sanlar kommunistler menen partiada җoqlar blogьnьң sovet hykjmetj tўsyndaqь җыllar jsjnde, ravoşı hām diqanlarдың varьq dўşpanlarьna qarsь kytә qattь gyres җyrgjzu nәtiҗesjnde җetjлp şnyqqan bloktyң tolьq җengenljgjn kәсетjp tūr. (Q o l ş a p p a t l a u l a r).

Qaraqalpaq qalqь kommunistler menen partiada җoqlar blogьnьң kandidatlarь ұşьn vjr auzdan daus berjp, Sovet hykjmetj-njң jşkj hām qalqaralьq siyasьtn tolьq maqұllaуьn vjldjrdj. **Lenin — Stalin** partiasьna şeksjz jsenjm vjldjrdj. (Q o l ş a p p a t l a u l a r).

Qaraqalpaq qalqь kommunistler menen partiada җoqlarдың blogьnьң kandidatlarь ұşьn vjr auzdan daus berujmenen pytkjldynia aldьnda өзjnjң bұзыlmas bekkem moralljk-siası vjrljgjn, kommunizmniң bұnnan blai-da җenjslerj ұşьn gyreske өзjnjң taisalmaituqьn erkjn, Sovetler eljnjң minetkeşlerjne sotsializm dyzude basşьlьq etken җoldas **Stalinge** өзjnjң şeksjz jsenjmjn hām onь syietuqьnlьqьn җәne vjr jret kәсетtj.

Bzjң respublikamьzдың minetkeşlerj өз kandidatlarь ұşьn vjr auzdan daus berulerjmenen pytkjldyniaqa өзlerjnjң vjr pkjrde volqanьqlarьn, kytә nьq şәlkemeskenljklernj hām siası aktivljklernj җәne vjr jret kәсетtj. Ұlь Stalinljk Konstitutsiannьң bairaqь astьnda, җer җyzjndegj eң demokratialьq sailau nzamь tikağьnda bzjң respublikamьzдың qalqlarь җoqarqь biljk organьn — Ғoqarqь Sovettj dyzdj. Sotsialistljk demokratizmniң bұл merekesj **Lenin — Stalin** partiasьnьң oqada ulla gyresjnjң hām җenjslerjnjң nәtiҗesj, bұл — sotsializm җenjslerjnjң nәtiҗesj bұл — faşizm agentlernj, burҗuaziasьl mjletşjlerdj, trotskişjl-buxarinsjl malailardь qiratьp taslaudьң nәtiҗesj boldь. (Q o l ş a p p a t l a u l a r). Bzjң partiamьz sovet җәmietjn җenjlmes bekkem kyş etuge erjstj.

Lenin — Stalin partiasь basşьlьq etken minetkeşler җenjlmeidj, braq vjzge kapitalistljk qorşaudь ұmьtuqьa җaramaidь; sonьң ұşьn Ravoşı-Diqan Qзы Armiasьnьң hām Үrьs-Tenjz Flotьnьң

quatın varınşa bekkemleu kerek, hər vjr zavodtı, kolhozdı heş kjmıjnı qolı çetpeitüqnı qorqan etu kerek.

Dynia cıznıde, Sovet qalqınñ kər mılletlj vjrlesken semiasnıñ kommunizmge qarai çenjpaz cırsjn toqtata alatüqnı heş qandai jrkjnş hēm kyş çoq. (Qattı qol şappatlaular).

Çasasn Stalinlj Konstitutsia! (Qol şappatlaular).

Çasasn sotsializm çenjslerjn şolkemlestjruş — Pytkjsoiuzlq Kommunist (bolşevikler) partiası! (Qol şappatlaular).

Çasasn pytkji dynia minetkeşlerjnı kosemj, vjnı syiklj dostımyz ulla **Stalin!** (Zaldaqlardıñ vərj orınlarınan tıradı hēm tırbır qalqlardıñ kosemj çoldas Stalındı qutılqladı. „Ura“, „Çasasn“ degen qatı dauslar, ūzaq dauam etken qattı qol şappatlaular).

Deputat çoldaslar! Mandat Komissiası Qaraqalpaq ASSR Çoqarqı Sovet deputatlarıñ polnomoşielernı tekserjp, mna төмендегі қарарды қабы алды, hēm onı sjzlerdjı qaraıñızqa ūsnıp otır:

„Qaraqalpaq ASSR Çoqarqı Sovetjnı Mandat Komissiası Orailq sailau komissiası tәrepnen verjlgen, Qaraqalpaq ASSR Çoqarqı Sovetjne sailau voınşa hәр vjr deputatqa airım gyllән sailau dokumentlerj hēm materiallarıñ tekserjp, mnalardı tabadı:

1. Qaraqalpaq ASSR Çoqarqı Sovetjne deputatları sailau gyllән 149 sailau okrugı voınşa Qaraqalpaq ASSR Konstitutsiası hēm „Qaraqalpaq ASSR Çoqarqı Sovetjne sailaular haqqındaqı Reçe“ tıkarında hēm solarqa tolyq muarыq ötkerjlgen.

2. Qandai-da volsın sailau okrugı voınşa sailaulardı būzu tısnı heş qandai tıkar çoq, sondai-aq Qaraqalpaq ASSR Çoqarqı Sovetjne deputat sailaқanda Konstitutsianı hēm sailau haqqındaqı Reçenj būzды degen heş qandai arыз hēm şaқым arыз sailau okruglarıñda-da, hēm Orailq sailau komissiasında-da çoq.

Çoqarqı aıtılqanlarıñ tıkarında Qaraqalpaq ASSR Çoqarqı Sovetjnı Mandat Komissiası Qaraqalpaq ASSR Çoqarqı Sovetjnı, Orailq sailau Komissiasında dzjmge alықan, dzjmj vaspa sözde daқazalanqan deputatlarıñ hēmmesjnı polnomoşiesjn dırs dep tabadı“.

Predsedatel. Mandat Komissiasıñ dokladı voınşa deputatlardan çarıs sözge şqıp sөileitüqnılar varma?

Saxibi (орысша). Söz soraiman.

Predsedatel. Deputat Saxibige söz berjledj.

Saxibi X. (Lenin okrugy, Şymvaıraiony). Qaraqalpaq Avtonomialy Sovet Sotsialistlik Respublikasy Çoqarqy Sovetj-ne deputat çoldaslar! Bız Mandat Komissiasynyñ, deputat Oleinikov tärejnen çasalqan dokladyn tñladyq. Doklad tolyq hám anyq volyp, ony vızler vır auzdan tastiqlaimyz dep oilaiman.

Mandat Komissiasynyñ doklady Qaraqalpaq Avtonomialy Sovet Sotsialistlik Respublikasynyñ Çoqarqy Sovetjne sailaulardyñ natiçelerjnjñ eñ soñqy çumaqların şqarady.

Bul doklad vızñ üls uatanymyzdyñ minetkeşlerjnjñ sotsialistlik mámleket dyzude çetjsken çana çenjsjn anyqlar beredj. (Qol şappatlaular).

Deputat çoldaslar, 1938 nşj çyldyñ 24 nşj iun kynj gyllen Qaraqalpaq qalqynyñ haqıqı merekesjnjñ kynj boldy.

Qaraqalpaq ASSR Çoqarqy Sovetjne sailaular, vızñ respublikamyzdyñ gyllen qalqlarynyñ bul uaqıtqa şekem kørjlme-gen aktivljgjn, entuziazmyñ hám vır tlekte voluların pytkjlei anyq etjp kørsetti.

Usy ümytylmaitıdyqyn kynj hámmeleler vızñ sotsialistlik uatanymyzdyñ şyn ullarına, şyn qyzlarına öz dauısyn beru üşyn kommunistler menen partiada çoqlardyñ stalinlik blogynyñ kandidatlar üşyn, **Lenin — Stalin** jsjne aqyryna şekem berjlgenn kommunistler dyzuşjlgerge öz dauısyn beru üşyn vır pkjr, vır tlekenen sailau qutylyarına vardy. (Qol şappatlaular).

Sızler, çoldaslar, būnda deputat çoldas Oleinikovtyñ vıjdırujñşe, Qaraqalpaqstan voınşa sailaularqa sailauşylardyñ 99,1 protsentj qatnasqanyn hám kommunistler menen partiada çoqlardyñ stalinlik blogynyñ kandidatlar üşyn 99,6 protsentj daus bergenljgjn blesjz.

Bızdegjdei daus beruge aktiv qatnasu heş vır kapitalistlik elde bolqan emes. Bul js tek sotsializm eljnde qana, tek sovetler eljnde qana voluy mymkjn. Bul js bolşevikler partiasy basşylyq etken, kósemjmyz çoldas **Stalin** basşylyq etken sovet elj minetkeşlerjnjñ vıjk siasi däreçesjn kørsetedj.

SSSR Çoqarqy Sovetjnjñ Brnjşj Sessiasynda çoldas Molotov blai dedj:

„Çoqarqy Sovetke sailaular hám sol uaqıt jsjnde bek-kemlengen kommunistler menen partiada çoqlardyñ blogy vızñ eljmyzdyñ tarixynda, sotsializm tarixynda çana bet aşı-

ды. Kommunistler menen partiada çoqlardyñ çenjslj blogъ torepjnen sailanqan Çoqarqъ Sovetke vjz blai deujmjz tijs: vjzler, basъ — *kommunistler*, minetkeşlerdjñ көp millionъ *partiada çoq* massalarъmenen vjzñ kyndeljkj hәм çanlъ bailańsъmъz ne qûrlъm bekkemjrek bolsa, sol qûrlъm vjzñ jsjmjzdjñ tabъsъ-da көrnekljrek voluъn vlemjz". (Qol şappatlaular).

Bjz hәр uaqъt çoldas **Stalinnjñ** Moskvada Stalinlj okrug-tyñ sailauşylarъ çinalъsъnda sөilegen sөzlerjñ iadyъmъzda tutuъmъz tijs:

"Sailauşylar, qalq özlerjñdjñ deputatlarъnan — olar özlerjñdjñ uazipalarъ dөreçesjnde qaluъn, olar özlerjñdjñ çuъmъsъnda siasi obyvatellerdjñ dөreçesjne şekem pәsenlemeujñ, olar Leninlj tiptegj siasi jskerlerdjñ postъnda qaluъn, olar **Lenindei** aiqъn hәм tûraqlъ jskerler voluъn talap etuj tijs". (Qol şappatlaular).

Çoqarqъ Sovettjñ deputatlarъnъñ aldъna qoilqan ùllъ talaplar, hәр vjr deputatъ, vjzñ varlъq jsjmjzge tika salqan ùllъ **Leninnjñ** ыlaiqlъ şәkjrtj volu ùşñ trъsuqa mјnnetlj etedj.

Mandat Komissiasъnъñ dokladъnan, Stalinlj Konstitutsianъñ bûzylqanlъqъ haqqъnda, „Qaraqalpaq ASSR Çoqarqъ Sovetjne sailau Reçesjñdjñ“ bûzylqanlъqъ haqqъnda heş vjr arъz bolmaqanlъqъn көremjz.

Bûl — Qaraqalpaq ASSR Çoqarqъ Sovetjne sailaular Stalinlj Konstitutsiaqa hәм „Qaraqalpaq ASSR Çoqarqъ Sovetjne sailaular haqqъndaqъ Reçege“ tolъq muarъq өtken degen boladъ.

Qaraqalpaqъstan qalqъ ùllъ 24 nsj iun kynj öz qatarlarъn vjzñ dañqlъ bolşevikler partiasъnъñ dөgeregjne, partianъñ Oraillъq Komitetjñdjñ dөgeregjne, vjzñ көsemjmjz çoldas **Stalinnjñ** dөgeregjne taqъda tûqъzъraq topladъ. (Qol şappatlaular).

Çasasъn **Lenin — Stalin** mјllet siyasatъ! (Qol şappatlaular).

Çasasъn vjzñ көsemjmjz hәм ùstazъmъz çoldas **Stalin!** (Qatъ qol şappatlaular, deputatlar çoldas Stalin hyrmetjne ovatsia çasaidъ).

Predsedatel. Taqъda kjm sөileidj?

Бавақанова (орыңнан). Maqan rûqsat etjñz.

Predsedatel. Sөz deputat Бавақановаqa berjledj.

Бавақанова Q. (Kyijk-Kөpjñ okrugъ, Qырşaqrai-

онь). Çoqarqъ Sovetke deputat çoldaslar! Bız sjzlermenen Mandat Komissiasьnъnъ dokladъnъ tьnъladьq. Bъl dokladta Qaraqalpaq minetkeşlerjnъnъ Çoqarqъ Sovet sailaularъna qandai ұllъ aktivljъk hъm qandai auz vjrljkenen qatnasqanъ aşьq kърjnjp tûr.

Men sailaularqa haiallardъnъ qatnasuъna toqtap keteçaqpan. Çoldas **Stalin** bes çyzşj haiallardъ qavьl alqanda: „kolhoz, haiallardъ minet kynjmenen azat hъm olardъ ejnşе tûratuqъn ettj, olar qъz uaqtynda atasъ ұşьn, erge şьqqannan kein erj ұşьn emes, alvърjnen vûrъn ejz ұşьn jsleidj. Mne ұşь diqan haiallardъ azat etu voladъ. Minetkeş haiallardъ hъmme minetkeş erlermenen teң etetuqъn kolhoz qûrьlsъ mne ұşь voladъ“ — dedj.

Çoldas **Stalinnjn** bûl sөzlerj haiallardъnъ sovetler sailaularъna qatnasularъmenen tolyq anьqlanadъ.

Haiallar vьznъ eljmъzdnъ teң hûquqlъ graçdanlarъ voldъ. Bûnъ Qaraqalpaq Çoqarqъ Sovetjn sailaular kърsettj. Egerde 1934 nşj çlъ Qaraqalpaq Sovetlerj Orailъq Atqaru Komitetjnъn aqzalarъ jsjnde 9 haial volqan volsa, endj hъzjr Çoqarqъ Sovet sostavьnda 39 haial deputat var. Bûnъn ejz, haiallardъnъ mêmlekettj başqaru jsjne tartьlqanъnъ kърsetedj. Çoqarqъ Sovetke sailanqan haiallar kjmler? Olar sotsialistljъk qûrьlsъqa aktiv qatnasuşъ — Baıçanova Bivjgyl, Tûrьmova Yrzia, Erlepesova Tûrsъn — kolhoz basьlqlarъ volъp jsleidj. Kolhoz atьzlarъnъnъ staxanovşьlarъ — Qûdainazarova Şykjr (Tөrtkyl), Aımbetova Anuar (Tamdъ raionъ), paxta zavodъnъnъ staxanovşьsъ Mamvetova Dъme (Qoçelj), Den saulъq saqlau Qalq Komissarъnъnъ orьnvasağъ Raliga N. P. hъm basqalar. Qaraqalpaq Çoqarqъ Sovetjnъnъ basqa-da haial deputatlarъnъnъ vърj-de sotsialistljъk qûrьlsъqa aktiv qatnasuşьlar. Bûnъn vърj sailaulardъnъ ұllъ aktivljъkpenen өtkenjъ, haiallardan volşьn, sondai-aq erlerden volşьn, deputatьlqqa kommunizmъnъnъ çеnjsj ұşьn gyrese alatûqъn, vьznъ eljmъzdnъ ьlaiq adamlarъ sailanqanъnъ kърsetedj.

Men minetkeş haiallarqa kърsetken qamqorьlqъ ұşьn partiaqa, vьznъ hykjmetke hъm çoldas **Stalinge** raqmet aitaman.

Bız, minetkeş haiallar, varьlq dauşьmъzvnenen **Lenin—Stalin** partiasъna raqmet aitamъz, Sovet hykjmetjne raqmet aitamъz!

Çasasъn Qaraqalpaqьstannъnъ azat haiallarъ!

Çasasъn danşşpan kөsemjmъz, syiklj ұstazьmъz çoldas **Stalin!** (Qattъ qol şappatlaular).

Predsedatel. Söileüşler taqъ varma?

Zaikin (орнынан). Söz soraiman.

Predsedatel. Söz deputat Zaikingе berjledj.

Zaikin T. I. (Тјк-Өзек округъ, Моинақ районъ).

Deputat çoldaslar! Men Qaraqalpaq Avtonomialъ Sovet Sotsialistlik Respublikasъ Çoqarqъ Sovetijnj Mandat Komissiasъnъ dokladъ voınşa Qoңrat, Qara-Өzek, Qыpsaq, Taxta-Kөpjr һәм Моинақ районларъnъ deputatlarъ gruppasъ atъnan şaqъp söileumenen qatar, бүгнөqъ aur түrmъs turalъ, бүгнөda balъqşylar menen ravoşilar, airъqşasъnda Aral tenjzjnъ balъq promъslalarъnda jsleuşj balъqşylar menen ravoşilar qandai түrmъs keşjrgenjn aitъp bergjm keledj.

Bүгнөda balъqşylar һүquqsъz edj, eksploatator balъq sanaatşylarъnъ tolyq waqъnuъnda һәм qüllөqъnda edj. Minettj heş qandai qorqau bolmadъ. Sonlyqtan balъqşylardъn һәм ravoşilardъn çanъ sanaatşylardъn qolъnda boldъ. Sanaatşъ eksploatatorlar balъqqa nъrqtъ өзlerj belgiler, balъqtъ mütqa derljк alatüqъn, өleşegende balъqşylardъ aldaitüqъn, balъqtъ aзыqqa almastъratüqъn һәм sonъnmenen balъqşylardъ ekj sapar aldaitüqъn edj.

Çazda kyn ыssъ uaqъtlarъ eksploatatorlar airъqşa çalmauzlөk jsleitüqъn edj. Olar balъqtъ promъslaqa ıalъp varuqda mәçvyrleitüqъn edj. Promъslalarda balъqtъ saqlav üşъn heş qandai çaqdailar çoq edj. Sonlyqtan һөtte taza balъqtъ-da almaı çberjr, sonъnmenen balъqşъnъ tabъşъn taqъda kemjtetüqъn edj.

Promъslalardъn өзjnde jsleuşj ravoşilar taqъda artъqъraq çaman eksploatatsialanatüqъn edj. Çümъs kynj şeklenbeitüqъn edj һәм kynje 15 saattan 20 saatqa şekem sozъlatüqъn edj. Jslep şqarudъn heş qandai normalarъ çoq edj, olardъn ornъna taıaq penen qamşъ çümсалatüqъn edj. Balъq sanaatşylarъ ravoşilardъ өзlerjnъ qulъ dep esaplaitüqъn edj. Çij-çij ravoşilar minet haqъşъn 6—7 ai almaı çyretüqъn edj. Sanaatşylar ravoşilarqa minet haqъn төleuden qütъlu üşъn sezonlөk çümъs pter aldъnda, ravoşilar çümъs jslep çyrgen mәһөlde, olardъn çailarъna өзlerjnъ malailarъn çberjr, ol malailar qoçainnъn brer nәrsesjn ravoşilardъn sandъqъna taslaitüqъn edj. Onnan kein promъslalarda nәse ürlөndъ dep daqazalap, ravoşilardъn çailarъn tјntjr, heş gynasъ çoq, hadal ravoşilardъ üгъ dep savap, suъq sarailarqa qamar qoiatüqъn edj. Bүndai jslermenen, sonşellj azappenen jslep tapqan aqşalarъn sanaatşylardъn paidasъna

qaldırır, promysladan ravoşılardır qasıuqa məcəburləitüqün edj.

Əsjrese çergjlkj mjMet — qazaq həm qaraqalpaq ravoşılardı balıq sanaatş kapitalistler tərəpjnen aırqşa çaman ezj-letüqün həm qorlıq kəretüqün edj. Balıq sanaatşılardı qazaq həm qaraqalpaq balıqşılardı çüməsqə çallar, olardı 2—3 ғы атауларға арағр таслаған, олар оннан керj qaitpaqan həm олар aırqşa ekspluatatsialaudan həm kapitalistlerdjн şн malailardıнь азавьнан павьт volqan auhallar-da boldı.

Revolutsiaqda şekem diqanlardı-da türmėş bünнан çaqş emes edj. Diqanlardı xanlar, bailar, mollalar, işanlar ezetüqün edj, onıñ vərjnıñ ystjne taqıda rus kapitalizmjnıñ — patşalıqtıñ ezuj qosılqan edj. Diqanlar bailardıñ, beklerdjн, işanlardıñ çerjn egetüqün edj. Çer menen su çatır jşer çalmauz bailardıñ qolında edj.

Həzjrgj kynde Moinaq raionıньıñ balıqşılardı menen ravoşılardı pytjnlei özgeşə çasaıdı. Balıq promyslaları menen zavodlarıньıñ tyrlerj pytjnlei özgeşə. Həmmə balıqşılardı kolxozlarda jsleidj. Baqıtlı həm qırqıñ türmėsta çasaıdı. Balıq promyslaları varqan sain kövjrek mexanizatsialarıp atır. Balıq aulau jsjн çetjlstjruge məmleket kredit berjр otır. Maşına-traktor stansalarıньıñ ərnegj voınşa motormenən balıq aulau stansaları şolkemlestjrljdj. Vıken et-balıq-konserv kombinatı salıньр atır. Balıqşılardı menen kolxozşılardı tıratüqün posiolkalarda mektepler, klublar, keselqanalar həm tıratüqün çailar salıньр atır.

Məmleket hər çı qırıbsqə million-million manat berjр otır. Partia menen hykjmetjmjzjdıñ həm syiklj kəsemjmjz çol-das **Stalinnıñ** vjzlerge berjр otırqan çərdemjn hər vjr balıqş, hər vjr minetkeş çaqş sezjр otır.

Promyslalarda həm kolxozlarda çyzlegen eñ çaqş adamlar tərbielenjр şqır atır. Olardıñ eñ çaqşılardı — Ataşev — Özbekstan SSR Çoqarqı Sovetjne həm Nırçaurov, Qırbaniazova, Arşev həm basqalar Qaraqalpaq ASSR Çoqarqı Sovetjne deputat etjр sailandı.

Moinaq raionıньıñ balıqş-kolxozşılardı, həmmə minetkeşlerj, Qaraqalpaqystannıñ həmmə sailauşılardındai-aq, Özbekstan SSR həm Qaraqalpaq ASSR Çoqarqı Sovetlerjn sailaularqə tegjs keldj həm kommunistler menen partiada çoqlardıñ bloğıньı kandidatları ұşн vjr auzdan daus berdj.

Mne sonlıqtan men Mandat Komissiasınyñ dokladyn tastiqtı etudj hám Mandat Komissiasınyñ dokladı voınşa Çoqarqı Sovettjn temendegj qarardı qavyl alıyn úsınaman:

„Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistlik Respublikasınyñ Çoqarqı Sovetj Mandat Komissiasınyñ dokladyn tıñlap qarar etedj:

1. Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistlik Respublikasınyñ Çoqarqı Sovetjnjñ varlıq 149 sailau okrugı voınşa sailanqan hám Qaraqalpaq ASSR Çoqarqı Sovetjne sailaular voınşa Orailıq sailau komissiasında dzjmgı alıynqan deputatlardıñ polnomoşielernjñ dúrıslyqı haqqındaqı Mandat Komissiasınyñ dokladı tastiqtı etjlsjn.

2. Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistlik Respublikasınyñ Çoqarqı Sovetjne sailaular voınşa Orailıq sailau komissiasınyñ cümıysı pjtj dep esapıansyn. (Qol şarpatıaular).

Predsedatel. Deputatlardan taqıyda şıqır seileuşjler varma? Qandai úsınyslar var?

Orınlardan dauslar. Deputat Zaikinnjñ úsınysı qavyl alınsyn.

Predsedatel. Basqa úsınyslar çoqpa?

Orınlardan dauslar. Çoq.

Predsedatel. Dausqa qoıaman. Deputat Zaikinnjñ úsınysı qavyl alınsyn degenler qolyn kóterujn soraiman. Tysjrujnıjdzj soraiman. Kjm qarsı? Kjm bitórep? Çoq.

Úsınys bır auzdan qavyl alındı.

Predsedatel. 10 minut pererıv daqazalaiman.

Pererıvtan keın

Predsedatel. Çoqarqı Sovet Sessiasınyñ kyn tórtjıjndegj ekjnsj punktj — túraqı komissialardı sailau máselesjn dodalauqa ótemjz.

Bıl másele voınşa deputatlardan seileuşjler varma?

Krivtsov (orınnan). Sóz soraiman.

Predsedatel. Deputat Krivtsovqa sóz berjledj.

Krivtsov P. P. (Qoça çer okrugı, Tórtkyl raionı). Çoqarqı Sovetke deputat çoldaslar! Tamdı, Qara-Özek, Taxta-Körj, Tórtkyl raionlarınyñ hám Tórtkyl qalasynyñ deputatları grıppası atınan müdamı js alıp varatıuqyn Nzamlardı Bolşau Komissiasın dyzu haqqında úsınys kjrgjzemen.

Çoldas Stalin Pytkjlsouuzlêq Sovetlerdjñ Gezeksjz VIII sie-
zjnde SSSR Konstitutsiasynñ proektys haqqynda çasaqan
ezjnñ tarixi dokladynda nizam şqaru haqqynda blai degen edj:

„Belgijl vjr organ emes, al vjr talai organlardñ nizam
şqaruyn endj ptju kerek. Bñndai aihal namlardñ stavilljg
printsipna qarama-qarsy volady. Al endj vjzlerge h-
zjr namlardñ stavilljg h-er qaşanqydan-da k-errek ke-
rek. SSSR da nizam şqaru biljgn tek vjr qana organ —
SSSR dñ Çoqarqy Sovetj qana -emelge asyruy lazym“.

Çoldaslar, Qaraqalpaq ASSR Konstitutsiasynñ 21 nşj sta-
tiasynda mnadai deljngen:

„Qaraqalpaq ASSR Çoqarqy Sovetj—Qaraqalpaq ASSR
dñ vjrden-vjr nizam şqaruşy organ volady“.

Mudamy js al-er varatıqyn Nzamlardy Bolçau Komissiasyn
dyzudjñ zarurlıqy mne usynymenen d-illenedj.

Qaraqalpaq ASSR Çoqarqy Sovetjññ tastiqlauyna kjrgjzle-
t-ıqyn namlar ald-yn-ala komissiada qaral-er jslenuge, dodala-
nuqa h-er tairlanuqa tijs.

Vjñ namlarmyzdñ bñnnan blai-da Oktabr sotsialistlj re-
voliutsiasynñ -enjslerjññ bekkemljgn qatañ saqlau usyn h-er
pytkj reimsjzjkpenen vaqtly sovet qalqynñ d-şpanlaryna
qarsy, vjñ sotsialistlj uatanymyzdñ predatellerjne h-er qia-
natşylaryna qarsy vaqdarlanuy usyn, vjñ namlarmyzdñ bñn-
nan blai-da Qaraqalpaq qalqyn sotsializm ruxynda, sotsialistlj
distsiplina ruxynda t-ervieleudjñ qural voluy usyn, — vjzge bñl
namlardy kyt- d-yqqatpenen jslep şqaru zarur volady.

Endj bñnnan blai tek Qaraqalpaq Avtonomialy Sovet Sot-
sialistlj Respublikasynñ Çoqarqy Sovetj qana tastiqlaitıqyn
namlardy ald-yn-ala jslep şqu usyn Nzamlardy Bolçau Komis-
siasyn 7 adam sostavynda dyzudj usynaman.

Predsedatel. Nzamlardy Bolçau Komissiasyn dyzu haqqyn-
da usynys tystj. Qarsylyq -oqpa?

Ornlardan dauslar. Çoq.

Predsedatel. Dausqa qoiaman. Mudamy jsleitıqyn, N-
amlardy Bolçau Komissiasy dyzjsjn degenlerdjñ qol k-terujñ so-
raiman. Tysjrñler. Qarsy? Çoq. Bit-erep? Çoq.

Komissianñ sostav 7 adamnan bolsyn degen usynys var.

Dausqa qoiaman. Bñl usynys -tsjn degenler qollarñ k-
terujñ soraiman. Tysjrñjzdy soraiman. Kjm qarsy? Kjm bit-
erep? Çoq.

Sondai etjp üsýnbs vjr auzdan qavyl alýndý.

Predsedatel. Deputat Krivtsov, Komissianýñ çekkelei sosatavý haqqýnda Sjzde üsýnbs varma?

Krivtsov P. P. Tamdý, Qara-Özek, Taxta-Köpjr, Törtkyl raionlarý hám Törtkyl qalasýnñ deputatlarý atýnan Kegeilj raionýnñ Aqtöbe sailau okrugýnñ deputaty — **Mullaxmedov Ibragim Şaimuxammedoviştj** turaqlý nzam şqaru bolçau Komissiasýnñ predsedatelj etjp sailauqa men üsýnbs kjrgjzemen.

Predsedatel. Nzamlardý bolçau komissiasýnñ predsedateljlgjne deputat Mullaxmedovty sailau haqqýnda üsýnbs var. Basqa kandidatlar varma? Çoq.

Dausqa qoilsýn degen üsýnbs var.

Nzamlardý Bolçau Komissiasýnñ Predsedatelljgne Mullaxmedov Ibragim Şaimuxammedoviştj sailansýn degenlerdjñ qol көterujñ soraiman. Tysjrujñzjdj soraiman. Kjm qarsý? Kjm bitөrep? Çoq.

Nzamlardý Bolçau Komissiasýnñ Predsedatelljgne çoldas Mullaxmedov sailandy.

Krivtsov P. P. Qaraqalpaq ASSR Çoqarqý Sovetjnñ nzamlardý bolçau turaqlý komissiasýnñ aqzalyqýna төменdegj deputatlardý sailaudý üsýnaman:

Şavbaz raioný Saqýr okrugýnñ deputaty — **Asamov Nzam.**

Kegeilj raioný Baqanşaqý okrugýnñ deputaty — **Prenova**

Orazgyl.

Qoçelj raioný Tazastroi okrugýnñ deputaty — **Şalabaev Erjmbet.**

Moinaq okrugýnñ deputaty — **Uzlova Aleksandra Ivanovna.**

Törtkyl qalasý Kalinin okrugýnñ deputaty — **Telegin Boris Alekseeviştj.**

Şымбай raioný Qazaiaqlý okrugýnñ deputaty — **Razumov Viktor Alekseeviştj.**

Predsedatel. Basqa üsýnbslar varma? Çoq. Komissia aqzalarýn aigrým dausqa qoip өtemjz.

Deputat Asamov Nzam komissiaqa aqza bolsýn degenler qolýn көterujñ soraiman. Tysjrujñzjdj soraiman. Kjm qarsý? Bitөrep? Çoq.

Ekjnşj kandidatura — deputat Prenova Orazgyl.

Bül kandidatura өtsjn degenler qolýn көterujñ soraiman.

Tysjrñler. Kjm qarsý? Bitөrep? Çoq.

Yşjnşj kandidatura — deputat Şalabaev Erjmbet.

Bül kandidatura ətşjn degenler qol kəterujn soraiman. Ty-sjrjnler. Qarsъ? Bitərep? Çoq.

Tərtjnşj kandidatura — deputat Uzlova.

Bül kandidatura ətşjn degenler qolyn kəterujn soraiman. Tysjrjnler. Kjm qarsъ? Çoq. Bitərep? Çoq.

Besjnşj kandidatura — deputat Telegin.

Bül kandidatura ətşjn degenler qolyn kəterujn soraiman. Tysjrjnler. Kjm qarsъ? Bitərep? Çoq.

Altynşь kandidatura — deputat Razumov.

Bül kandidatura ətşjn degenler qol kəterujn soraiman. Ty-sjrjnler. Kjm qarsъ? Bitərep? Çoq.

Sondai etjp, komissianyn həmmə aqzalarъ vjr auzdan tas-tiq etjldj.

Predsedatel. Basqa Turaqlъ komissialar dyzu voınşa üsъnъs-lar üşъn deputatlardan sөileşjler barma?

Dudiev (орнынъ). Maqan rüqsat etjnjz.

Predsedatel. Sөz deputat Dudievke verjledj.

Dudiev G. Z. (Qзыl-Өzek округъ, Şьmvaı raionъ). Çoqarqъ Sovetke deputat çoldaslar! Qaraqalpaq Avtonomialъ So-vet Sotsialistlik Respublikasъ Konstitutsiasynyn 69 nşь statia-synnda: „Qaraqalpaq ASSR Çoqarqъ Sovetj biudçet Komissiasyn sailaidъ. Ol komissia Çoqarqъ Sovetke Qaraqalpaq ASSR biud-çetj voınşa özjnyn pkjrjn aitъp veredj“ deljngen.

Biudçettjn əhmietj oqada üllъ. Eljmyzdjn tûrmъsъ biudçet-te kərsətjledj. Sovet məmleketjnde biudçet qalq qoçalъqynyn məplerjn, sotsialistlik sanaat, kolhoz həm sovхозlardyn rauaç-lanularynyn məplerjn kəzlep dyzjledj. Biudçet qalava minet-keşlerdj mədeni həm materiallъq tûrmъs dəreçesjn kəterudj kəzde tütadъ. Biudçette tûru çai, mektep, keselqanalar saluqa, qalalardъ çaqartuqa rasxodlar belleude aıgъm dьqqat vөлjnedj. Biudçette vzjn sotsialistlik məmleketjmyzdjn paraqatşьlъq sia-sat çyrgjzuce, minetkeşlerdj uatanyn qorquuqa, vzjn mərt Qзыl Armiamъzdyn quatyn bekkemleuge baqdarlanqan sia-satъ kərjnedj.

Qaraqalpaq ASSR biudçetjnjn rasxod vөлegjn msalqa ala-ıyq.

Egerde 1933 nşj çlъ biudçettjn rasxod vөлegj 17 million 677 mъn manat volqan bolsa, 1937 nşj çlъ biudçet voınşa rasxod — 81 million 744 mъn manat boldъ; al 1938 nşj çylqa 97 million 737 mъn manat müqdarında tastiqlandъ; üsъnyn

jsinde sotsial-madeni cümьslarqa 1933 nşj çlb—7 million 136 mьd manat, 1937 nşj çlb—46 million 619 mьd manat, al 1938 nşj çlbqa—65 million 967 mьd manat mьqdarьnda tastiqlandь.

Bzjn Qaraqalpaq Respublikasь, SSSR Orailьq Atqaru Komitetj menen Qalq Komissarlar Sovetjnjn kьp balalb analarqa materiallьq çardemdj ьsjru, bala tudьru yilerjnjn taraun keçeitи, balalar iasilerjн hьm balalar baqşalarьn keçeitи haqqьndaqь 1936 nşь çlb 27 nşj iunde şqarqan tarixi qararьn jske asьruda ylken tabьslarqa çetjsjр otьr.

Msal ўşьn keselqana hьm ambulatoria taraularьn alailьq.

Egerde 1913 nşj çlb bjr qana keselqana bolqan bolsa, 1937 nşj çlb 13 voldaь, al 1938 nşj çlb olardь 16 qa şekem çetkeruge belgilendj.

Bljmlendjru çьnjnde: 1917 nşj çlb Qaraqalpaqta 150 adam oquşь var edj, 1932 nşj çlb olardьn sanь 32.100 voldaь, al 1937 nşj çlb 59.924 adam voldaь.

Usьndai tabьslar bzjn respublikamьzdnь qalq qoçalьqьnnь varlьq taraularьnda-da var. Bzjn respublikamьz bьl tabьslarqa VKP(b) Orailьq Komitetj menen çoldas **Stalinnin** ьzjnjn tьk-kelei basşьlьqь astьnda çetjstj.

Bzjn sotsialistljк mьmleketjmьzdnь bьudçetj bzjn eljmьzde sotsialistljк qўrylьstь bekkemleuge, minetkeşlerdnь madeni hьm materiallьq dьreçesjn kьteruge baqdarlanqan. Həzjrgj uaqьtta bьudçet kommunistljк çəmiettj tabьslь tyrde dyzu jsinde bьrьnqьdan-da artьqьraq əhmietke ie voladь.

Bьudçet mьselelerj Qaraqalpaq ASSR Çoqarqь Sovetj tьrepnen çaqşь dьqqatpenen dodalanuqa tijs.

Bьudçet doxodlar hьm rasxodlardьn gьllən statialarь voinsə çaqşьlap dьqqatpenen qaraluqa tijs: bьudçettjн varlьq statialarьnnь orьnlanьnnь sistemalb tyrde tekseru zarur. Bьudçetj Çoqarqь Sovet Sessiasьnnь qarauьna kьrgjzgenşь onь al-dьn-ala qarap şqu lazьm.

Usьnnь ўşьn men Kuibьşev, Qoçelj, Şavbaz hьm Şьmbai raionlarьnnь deputatlarь gruppasь atьnan Qaraqalpaq Avtonomialь Sovet Sotsialistljк respublikasь Çoqarqь Sovetjnjn tьraq-lь jsleitўqьn Bьudçet Komissiasьn sailaudь ўşьnaman.

Men Bьudçet Komissiasьn 7 adamnan sailaudь ўşьnaman.

Predsedatel. Deputat Dudievtnь ўşьnlьşь voinsə deputatlardan kьm sьz soraidь? Çoq.

Bьudçet Komissiasьn dyzu haqqьnda deputat Dudievtnь

ўсўнўсў қавыл алысўн дегенлер қол кўтерўн сорайман. Тўсўрўн-
лер. Кўм қарсў? Битўреп? Їоқ.

Deputat Dudiev Бўдўет Комиссиясўнўд составўн 7 адам-
нан дызу хаққўнда ўсўнўс кўргўзўр отўр. Басқа ўсўнўслар
варма?

Орўнлардан даўслар. Їоқ.

Дасқа қойаман. Бўл ўсўнўс ўтсўн дегенлердўд қол кўте-
рўлерўн сорайман. Тўсўрўнўдўд сорайман. Кўм қарсў? Битўреп?
Їоқ.

Dudiev G. Z. Бўдўет Комиссиясўд предсдателлўгўне Монақ
районў Қазак-Дўрия сайлау округўнан deputat Абдуракманов
Ибадўллаў сайлаўдў ўсўнаман.

Predsedatel. Басқа кандидатуралар варма? Дасқа қойамўз.
Бўдўет Комиссиясўнўд предсдателлўгўне deputat Абдуракма-
нов Ибадўлла сайлансўн дегенлердўд қол кўтерўлерўн сорайман.
Тўсўрўнўлер. Кўм қарсў? Кўм битўреп? Їоқ.

Sondai etўр, deputat Абдуракманов Бўдўет Комиссиясў-
нўд предсдателлўгўне вўр аўздан сайланадў.

Dudiev G. Z. Бўдўет Комиссиясўнўд ақзаларўна Қарақал-
пақ Автономияль Совет Сотсалистўлк Республикасў Їоқарқў Со-
ветўнўд deputatлар—мўна қолдаслардў сайлаўдў ўсўнаман:

Orazov Oténiaz — Куивўсев районўнўд Киров округўнан
deputat.

Abdizaitov Qanniaz — Кегейл районўнўд Некўс округў-
нан deputat.

Raliga Nina Pavlovna — Қоқелў қаласўнўд Байқарўқ окру-
гўнан deputat.

Bogolepov Petr Antonoviş — Тўрткўл районўнўд Гўне-
Бадўсар округўнан deputat.

Aimbetova Anuar — Тамдў районўнўд Аиақ-Қўдўқ окру-
гўнан deputat.

Esbergenov Bekbaul — Куивўсев округўнан deputat.

Predsedatel. Басқа ўсўнўслар варма? Їоқ.

Олаи болса даўсқа қойууға рўқсат etўнўз. Дасқа айрўм
қойамўз.

Бўрўнўш кандидатура — deputat Orazov. Бўл кандидатура воин-
ша кўмде сўз вар? Бўдўет Комиссиясўнўд ақзаларўна Orazov
Oténiaz сайлансўн дегенлердўд қол кўтерўнў сорайман. Тўсўрўн-
ўлер. Кўм қарсў? Кўм битўреп? Їоқ.

Deputat Orazov вўр аўздан сайланадў.

Ekjnşj kandidatura — deputat Abdוזaitov. Bül kandidatura voınşa sөileuşjler varma? Dausqa qoiaman. Deputat Abdוזaitov Biudçet Komissiasьnьң aqzalyqьna sailansьn degenler qol kөterujn soraiman. Tysjrjnler. Kjm qarsь? Kjm bitөrep? Çoq.

Deputat Abdוזaitov vjr auzdan sailanadь.

Endj — deputat Raliga. Bül kandidatura voınşa sөileuşjler varma? Dausqa qoiaman. Deputat Raliga Biudçet Komissiasьnьң aqzalyqьna sailansьn degenler qol kөtersjn. Tysjrjnler. Kjm qarsь? Kjm bitөrep? Çoq.

Deputat Raliga vjr auzdan sailanadь.

Taqьda — deputat Bogolepov. Sөileuşjler varma? Deputat Bogolepov Biudçet Komissiasьnьң aqzalyqьna өtsjn degenler qol kөtersjn. Tysjrjnler. Kjm qarsь? Kjm bitөrep? Çoq.

Deputat Bogolepov vjr auzdan sailanadь.

Endj — deputat Aimbetova. Bül kandidatura voınşa kjm sөz so-raidь? Dausqa qoiaman. Deputat Aimbetova Biudçet Komis-
siasьnьң aqzalyqьna өtsjn degenler qol kөtersjn. Tysjrjnler. Kjm qarsь? Kjm bitөrep? Çoq.

Deputat Aimbetova vjr auzdan sailanadь.

Taqьda — deputat Esbergenov. Bül kandidatura voınşa kjm sөz soraidь? Dausqa qoiaman. Deputat Esbergenov Biud-
çet Komissiasьnьң aqzalyqьna өtsjn degenler qol kөtersjn. Tysjrjnjdj soraiman. Kjm qarsь? Kjm bitөrep? Çoq.

Deputat Esbergenov vjr auzdan sailanadь.

Solai etjr, Biudçet Komissiasьnьң varlьq sostavь vjr auzdan sailandь. (Q o l ş a p p a t l a u l a r).

Predsedatel. Keşkj saat 5 ke şekem peğergьv daqazalaiman.

Үсјнсј мәсјлс

(1938 җыл, 25 июль, кешкј).

Xalikeev (predsedatel). Nəubettegј мәselelerdj şeşuge krјsemјz. Ёsьныs ұsьн sөz Nөkys sailau okrugьның deputatь çoldas Oşşepkovqa berјledj.

Oşşepkov V. I. Men çoldas **Stalinge** qütlьqlau telegramasь çverudj ұsьnaman. (Qattь qol şappatlaular).

Predsedatel. Qol şappatlaulardь maқüllauьңыз dep esaplauqa rұqsat etјnjz. Deputat Oşşepkov, sјzde telegrammanьn tekstj var — oқьңыз.

Oşşepkov V. I. Qaraqalpaq ASSR Çoқarqь Sovetјnjң Brјnşj Sessiasь — çoldas **Stalinge**.

Bзјң tьbsqanьмыз **Iosif Vissarionoviş!**

Bјzler, Qaraqalpaq ASSR Çoқarqь Sovetјnjң deputatlarь, Qaraqalpaq Avtonomialь Sovet Sotsialistіjk Respublikasь Çoқarqь Sovetјnjң Brјnşj Sessiasьn aşьp, Sјzge, minetkeşlerdjң ұllь көsemј һәм dostьna, dyniadaqь ең demokratialьq Stalinіjk Konstitutsianь dөretuşjge, — çalьnlь bolşevikіjk sөlemјmjzdj çollaimьz. (Qattь qol şappatlaular).

Qaraqalpaq ASSR Çoқarqь Sovetјnjң Brјnşj Sessiasь, qaraqalpaq qalьq Өzbekstan SSR menen Qaraqalpaq ASSR Çoқarqь Sovetlerјne sailaularda kommunistler menen partiada çoқlardьң Stalinіjk blogьның таң qalarıьq çаңа çenjске çetјske-nјnjң merkesјnjң taza tәsirј astьnda тұrқан мәһәljnde өtјp отьr. ӨzSSR һәм QQASSR Çoқarqь Sovetlerјne sailaularda sailauşьlardьң 99,1 protsentj qatnastь, olardьң 99,6 protsentj kommunistler menen partiada çoқlardьң blogьның kandidatlarь ұsьн daus bөrdj. Bolşevikler partiasьның һәм çoldas **Stalin**, Sзјң јzјnjzden bekkem varatьrқan, morallіk-siasі bјrlіgj berјk bolқan Qaraqalpaq minetkeşlerј kommunistler menen partiada

çoqlardın Szjn atıñızdaqı blogıñız bızymaitıdıñızın js
çyzınde dälilledj. (Qol şappatlaular).

Qaraqalpaq minetkeşlerj sotsialistlik parlamentlarqa sailau-
larda, uatandı şeksiz syietıdıñızın hám **Lenin — Stalin** partia-
sıñız dögeregjne çamlengenljgn taqıda vjr mertebe kósettj,
ıllı rus qalqı menen hám putkıl Sovetler Soıuzıñız qalqla-
rımenen doslıq bızymaitıdıñızın kósettj. (Qol şappatlaular).

Özbekstan SSR menen Qaraqalpaq ASSR Çoqarqı Sovet-
lerjne volır ótken sailaular, daus beru kınj Qaraqalpaq minet-
keşlerjñız ıluma qalqlıq şadıqıña aındı hám SSSR Ço-
qarqı Sovetjne sailaulardan şólkemleskenjrek tyrde óttj.

Hér çerde — qalalarda, qıslaqlarda hám úzaq aullarda, kór-
xanalar hám zavodlarda, kolxozlarda — varlıq çerde sailaular
kınj ıluma qalq mairamıñız hám şadıqıñız kınj boldı.
Qaraqalpaq ASSR qalqlarıñız tolıq şad, baqıtlı sotsialistlik
türmısı bılaq volır tasır tür.

Bırında patşa şinovniklerj, çerjiljli xanlar hám bailar ez-
gen, hıquqsız, aşarşıyqqa, toñuşıyqqa, diunaşıyqqa hám
qrıluqa taqırlengen qaraqalpaq qalqı, házjr ıllı Oktıabr
Sotsialistlik Revoliutsiasıñız hám ıllı rus qalqıñız tuysqanlıq
çerdemjñız arqasında, **Lenin — Stalin** bolşevikler partiasıñız
tjkkelei basşıyqımenen azat, qırqın, baqıtlı hám quanıslı
türmısta çasadı. (Qol şappatlaular).

Çerkenjli predateller — trotskişler, buxarınşiler, burçuazi-
aşı mlletşiler — qaraqalpaq qalqıña qaitadan hıquqsızlıq,
aşarşıyq hám diunaşıyq bıdıaıñ saluqa hám kolonialıq
qılıqşıyq bıdıaıñ saluqa ırındı. Braq çoldas **Stalin**, Szjn
talmas kergjiljgnız hám qraqıyqıñız arqasında qaraqalpaq
qalqı uatandı qianet etuşlerdñ hám predatellerdñ varlıq ti-
karqı ıııalardı qıratı hám çoq ettj. (Qol şappatlaular)

Onşı — trotskişli blokıñ çerkenjli şpion haramzadaları
hám gyllen burçuazıaşı mlletşli azqınlar bılsın hám heş
uaqıtta ımtıpasıñ — Qaraqalpaq qalqları bolşevikler partiası-
ñız çenjıraz vairaıdıñ dögeregjne, tuysqan hám syikli **Iosif**
Vissarionoviş, Szjn dögeregjnızge toqız çamlengen. (Qatı
qol şappatlaular).

Qaraqalpaq qalqıñız baqıtlı türmısın heş kım hám heş
uaqıtta-da tartır ala almaidı. Qaraqalpaqñız baqıtlı qalqıña

kolonialıq qullıqtıñ wıqauıñ heş kım hám heş uaqıtta-da sala almaidı! Bızler **Lenin — Stalin** partıasymenen, ıllı rus qalqymenen, wızñ kytı gızzeı Sovetler Soıuzıñ wırlıq qalqlarymenen wrıkkenwız. (Qattı qol şappatlaular).

Bızler, qaraqalpaq qalqıñ tañlap sailaqañ adamlar, Qaraqalpaq ASSR Çoqarqı Sovetıñ Brıñş Sessiasına çinalı, wızñ qımbatı **Iosif Vissarionoviş**, Sızdı jsendırp etemız: wızler, zıankeslıktıñ qaldıqların bolşeviklerşe saplap hámme predatelırdı, qıanetsılerdı, şpionlardı hám diversantlardı wıñnan-da blai aiausız qıratamız.

Baqıtı túrmıs úşın, kommunist úşın, **Lenin — Stalin** partıasın çauırger wıraqı úşın wızler özlerımjızdıñ wırlıq kışımızdı, egerde kerek bolsa, çanymızda veremız hám tuysqañ Özbekstan SSR sostavına kretüqın Qaraqalpaq Respublikası wıñnan-da blai Sovetler Soıuzıñ airılmas wılegı bolı úşın gyresemız. (Qol şappatlaular).

Bızler, Qaraqalpaq Çoqarqı Sovetıñ — sotsialistlik parlamentıñ deputatlar, baqıtı qaraqalpaq qalqıñ tañlap sailaqañ adamlar, qalq wızdı deputat etır çerır, kersetken wılk jsenımın hám Sız, çoldas **Stalin**, deputatlarqa çyklegen mınnetlerdı hadal keulımjzbenen orınlauqa tıs ekenın wılemız.

Sızdı, çoldas **Stalin**, jsendırp etemız: wızlerdı sailaqañ qalqtı ıglıgı úşın wıñnan-da blai aıanbai jsleimız, hám Qaraqalpaqstandı wız ıllı Sovetler Soıuzıñ aldınqı qatardaqı respublikalar dıreçesıne çerkerı úşın wırlıq qolymızdan kelgenın jsleimız.

Çasasın Pytkısoıuzlıq Kommunist (bolşevikler) partıası! (Qattı qol şappatlaular).

Çasasın kommunistler menen partiada çoqlardıñ wızılmas Stalinlik wlogı! (Qattı qol şappatlaular).

Çasasın gyllın qalqlardıñ tuysqañ kosemı hám üstazı çoldas **Stalin**! (Çoldas Stalinıñ hyrmetıne arnalqañ qol şappatlaular, alqıslar hám qutlıqlau dauslar, deputatlar orınlarmınan túır ovatsia çasadı, „Ura!“, „Çasasın!“ degen dauslar).

Predsedatel. Perevod jsleu úşın söz Batraqçap sailau okrugıñ deputatı çoldas Iusupovqa berıldı.

Iusupov. Telegrammanı qaraqalpaq tıne perevod etedı.

Predsedatel. Qol şappatlaqanındı telegrammanı qavıl aludı maqıllaqanındı dep esaplauqa rıqsat etınız. (Zaldas çoldas

Stalinge arnalqan dauslar çaңadan көтерjledj, deputatlar оғьнларьнан түгьр, çoldas Stalinge arnap ovatsia çasaidь).

Predsedatel. Kyn tørtjvjnjn nəubettegj məselesjne өtemjz. SSSR Çoqarqь Sovetjnjn Brjnşj Sessiasь qavьl alqan qararlarmenən vailanьştа Qaraqalpaq Avtonomialь Sovet Sotsialistjk Respublikasь Konstitutsiasьnьn vjr qatar statialarьna өзgerjsler һәм qosьmşalar kjrgjzu haqqьnda doklad ўşьn sөz deputat Gornev-qa berjledj.

Gornev F. I. (Bolşevik okrugь, Törtkylraionь). Deputat çoldaslar, SSSR Çoqarqь Sovetjnjn Brjnşj Sessiasь SSSR Konstitutsiasьna vjr qatar өзgerjsler kjrgjzudj qavьl aldь. Olardь vjz sjzlermenen bülkarada bygjn dodalaumьz tijs һәм Qaraqalpaq ASSR Konstitutsiasьnьn vjr qatar statialarьn өзger-tujmьz tijs.

Bül өзgerjsler ne ўşьn jslendj?

1932 nşj çь 13 nşj fevralda SSSR Minet һәм El Qorqau Sovetjnjn çanьnda aul-qoçalьq produktlarьn taiarlau Komitetj şөlkemlestjrlgen edj. Vjr çьl өtkennen kein bül komitet aul-qoçalьq produktlarьn taiarlau voınşa SSSR Qalq Komissarlar Sovetjnjn çanьndaqь Komitetke ainaldььldь.

SSSR Qalq Komissarlar Sovetjnjn çanьndaqь aul-qoçalьq produktlarьn taiarlau Komitetj Qalq Komissarlar Sovetjnjn qararlarьn jske asьruqa һәм gьllən aul qoçalьq produktlarьn taiarlaudь çьrgjzuge mьnnetlj edj. Məselen: kolxozlar menen çekke qoçalьqlardьn məmleketke mьnnetlj tyrde dən tapsьruьn, et, syt tapsьruьn çьrgjzuj, aul qoçalьq produktlarьn kontrakt-sialaudь şөlkemlestjruj һәм jske asьruь, çoңьşqa tuxьm, qara kəl terj һәм basqalardь taiarlaub tijs edj.

Bülkarada çoldas **Stalinnjn** 1935 nşj çьl I nşj dekabrde aldьnqь qatardaqь kombainerlar menen kombainerkaldьn soveşşaniesjnde 3—4 çьldьn jsjnde çьna 7—8 milliard pud qalle өndjruge çetkeru ўşьn taiarlanu kerek dep alqa qoiqan uazipaqa toqtap өtu kerek. Bül uazipa tikarьnan һəzjrdjn өzjn-de-aq şeşjldj.

Çьldan çьlqa paxtanьn, çoңьşqanьn һәм vasqa-da egjn-lerdjn zьrəhөtj көterjljр өsjр varatьr.

Sotsialistjk mal şaruasьььqь tez rauaçlanьp varatьr, syt һәм vasqa-da produktlardь jslep şqaru өsjр varatьr.

Aul qoçalьqьnьn өnjmь өsujmenen qatar, ol produktlardь

saqlau üşın texnikalıq baza-da eşp varatır, üşınń arqasında ılıma Soıuzlıq Narkomat bassılıqı astında quatlı tairlau apparatın dyzu zarur boldı; sonlıqtan SSSR Çoqarqı Sovetj-nıń Brınsj Sessiası aul qoçalıq produktların tairlau boınşa SSSR Qalq Komissarlar Sovetj-nıń çanındaqı Komıtetj ılıma Soıuzlıq Tairlau Qalq Komissariatına ainaldırudı tastıqlau haqqındaqı üşınbıstı qavıl aldı.

Üşmenen bılantısta Qaraqalpaq ASSR Sovetlerj-nıń Oralıq Atqaru Komıtetj SSSR Tairlau Komıtetj-nıń Uşkılın Tairlau Qalq Komissariatınń Uşkılı dep atau haqqında qarar qavıl aldı.

Qaraqalpaq ASSR Konstitutsiasına kjrğızjetüqın ekjnsj özgerjs-te SSSR Çoqarqı Sovetj-nıń Brınsj Sessiasınń — Jşkj Sauda Qalq Komissariatınń atın Sauda Qalq Komissariat dep özgerıtu haqqındaqı qararımnen bılantıslı; sonlıqtan men Qaraqalpaq ASSR Konstitutsiasınń geıejr statıaların özgerıtu haqqında nzam qavıl aludı üşnaman. (Nzamı oqıdı).

Qaraqalpaq ASSR Konstitutsiasınń geıejr statıaların özgerıtu haqqında Qaraqalpaq ASSR Çoqarqı Sovetj-nıń Nzamı.

Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistlik Respublikası-nıń Çoqarqı Sovetj qarar etedj:

1. Qaraqalpaq ASSR Konstitutsiasınń 44 nşj statiasındaqı „Jşkj sauda“ degen söz ornına „Sauda“ degen söz çazılsın hám „SSSR Tairlau Komıtetj-nıń Uşkılı“ degen söz ornına „SSSR Tairlau Qalq Komissariatınń Uşkılı“ degen söz çazılsın.

2. Qaraqalpaq ASSR Konstitutsiasınń 63 nşj statiasındaqı „Jşkj sauda“ degen söz ornına „Sauda“ degen söz çazılsın.

3. Qaraqalpaq ASSR Konstitutsiasınń 66 nşj statiasındaqı „Jşkj sauda“ degen söz ornına „Sauda“ degen söz çazılsın.

Predsedatel. Dokladşık üşınbıstı kjrğızjedj. Doklad boınşa şoqır soıleuşjler varma? Taqıda basqa üşınbıslar varma? Dausqa qoıamız.

Bıl nzam qavıl alınsın degenler qolın kóterujn soraiman. Tysjrıqler. Kjm qarşı? Kjm bitórep? Çoq.

Sondai etjr, QQASSR Konstitutsiasьnyң geivr statialarьn ozgertu haqqьndaqь nzam vjr auzdan qavьl aьnadь.

Predsedatel. Kyn tьrtьbьnjn nьubettegь mьselesjne—Qaraqalpaq Avtonomialь Sovet Sotsialistlkь Respublikasь Ҷoqarqь Sovetjnjn Prezidiumьn sailauqa ьtemjz.

Bьl mьsele voinsьa kjm sьz soraidь?

Geger (ornьnan). Maqan rьqsat etjnjz.

Predsedatel. Sьz deputat Gegerge berjledj.

Geger Ia. P. (Yrge okrugь, Moinaq raionь). Qaraqalpaq Avtonomialь Sovet Sotsialistlkь Respublikasь Ҷoqarqь Sovetjne deputat Ҷoldaslar! Qaraqalpaq ASSR Konstitutsiasьnyң 28 nьj statiasьna tikarlanьp, Qaraqalpaq ASSR Ҷoqarqь Sovetjnjn Prezidiumьn sailauьmьz kerek. Sol-aq statiaqa tuarьq Qaraqalpaq ASSR Ҷoqarqь Sovetjnjn Prezidiumь tьmendegь sostavta sailanadь: Qaraqalpaq ASSR Ҷoqarqь Sovetj Prezidiumьnyң predsdatelj, onьң ekь ornьvasarь, Prezidiumnyң sekretarь hьm Prezidiumnyң 7 aqzasь voladь.

Ҷoqarьdaqьlarqa syiene ьtьrьp Tьrtkyl, QoҶelj, Moinaq, Ҷьmbai, Kuibьsev raionlarьnyң deputatlarь gruppasь aьnan Qaraqalpaq ASSR Konstitutsiasьnyң 28 nьj statiasьna saibьqьs, Ҷoqarьdaqь aitylqandai QQASSR Ҷoqarqь Sovetjnjn Prezidiumьn mьna sostavta: Prezidiumnyң predsdatelj, onьң ekь ornьvasarь, Prezidiumnyң sekretarьn hьm Prezidiumnyң 7 aqzasьn sailaudь ьsьnaman.

Ҷoqarьda aitylqan deputatlar gruppasь aьnan Qaraqalpaq ASSR Ҷoqarqь Sovetjnjn Prezidiumь predsdatelljgne Өzbekstan SSR Ҷoqarqь Sovetjnjn deputatь hьm onьң Prezidiumь predsdateljnyң ornьvasarь, Qaraqalpaq ASSR Nьkys qalasьnyң Ҷaңa-Nьkys okrugьnan deputat Ҷoldas **Beknazarov Prjmbettj** ьsьnaman. (Qol Ҷappatlaular).

Predsedatel. Basqa kandidatlar varma? Bьl kandidatura voinsьa kjm Ҷqьp sьleiddj? Ҷoq. Dausqa qoiaman.

Ҷoqarqь Sovetjnjn Prezidiumь Predsdatelljgne Ҷoldas Beknazarov sailansьn degenler qolьn kьterujn soraiman. Tysj-rujnjdj soraiman. Kjm qarsь? Kjm vitьrep? Ҷoq.

Deputat Beknazarov vjr auzdan sailandь (Qol Ҷappatlaular).

Geger Ia. P. Qaraqalpaq ASSR Ҷoqarqь Sovetjnjn Prezidiumь Predsdateljnyң ornьvasarьlьqьna SSR Soiuzь Ҷoqarqь Sovetjnjn deputatь, Tьrtkyl raionь, Ҷoraqan sailau okru-

ғынан Qaraqalpaq ASSR Қоғарқы Советіне депутат **Kondraşkin Vladimir Nikandroviş** сайлауды ұсынамын. (Қол шаппатлаулар).

Predsedatel. Basqa kandidaturalar varma? Bül kandidatura voınşa kjm söz soraidy? Қоқ. Dausqa qoiaman.

Қоғарқы Совет Президиум Председательнің отырысындағына қолдас Kondraşkin сайлауды дегенлер қол көтерудің сорайман. Tysjrujnıjdzj soraiman. Kjm qarsy? Kjm biterep? Қоқ.

Deputat Kondraşkin bjr auzdan sailandy.

Geger Ia. P. Qaraqalpaq ASSR Қоғарқы Совет Президиум Председательнің отырысындағына — Шымбай районы, Қамбарық сайлау округынан депутат **Ғарымбетова Дәулетбікені** сайлауды ұсынамын. (Қол шаппатлаулар).

Predsedatel. Basqa kandidaturalar varma? Bül kandidatura voınşa kjm söz soraidy? Қоқ. Dausqa qoiaman.

Қоғарқы Совет Президиумының Председательіне отырысындағына қолдас Ғарымбетова сайлауды дегенлер қол көтерудің сорайман. Tysjrujnler. Kjm qarsy? Kjm biterep? Қоқ.

Deputat Ғарымбетова bjr auzdan sailandy.

Geger Ia. P. Qaraqalpaq ASSR Қоғарқы Советінің Президиумы секретарына Төрткүл қаласының Болшевик сайлау округынан Qaraqalpaq ASSR Қоғарқы Советіне депутат қолдас **Gornev Fedor Ivanoviş** сайлауды ұсынамын. (Қол шаппатлаулар).

Predsedatel. Basqa kandidaturalar varma? Bül kandidatura voınşa kjm söz soraidy? Қоқ. Dausqa qoiaman.

Қоғарқы Совет Президиумы секретарына қолдас Gornev сайлауды дегенлер қол көтерудің сорайман. Tysjrujnıjdzj soraiman. Kjm qarsy? Kjm biterep? Қоқ.

Deputat Gornev bjr auzdan sailandy.

Geger Ia. P. Қоғарыдағы көрсетілген районлардың депутаттары группасы атынан һәм олардың тарапынан воінша QQASSR Қоғарқы Советінің Президиум ақзалына төмендегі қолдасларды сайлауды ұсынамын:

1. SSR Союзы Қоғарқы Советінің депутаты, Мойнақ районының Уссы сайлау округынан Qaraqalpaq ASSR Қоғарқы Советіне депутат һәм ӨзК(Б)Р Qaraqalpaq Областық Комитетінің секретары қолдас **Pavlov Vasili Mixailoviş**. (Қол шаппатлаулар).

2. Төрткүл районы Атауа сайлау округынан Qaraqalpaq

ASSR Çoqarqıy Sovetjne deputat çoldas **Seitniazov Omardı**. (Qol şappatlaular).

3. Куибъшев районъ Qalqabad sailau okrugъnan Qaraqalpaq ASSR Çoqarqıy Sovetjne deputat çoldas **Ismailova Aışan** (Qol şappatlaular).

4. Qoңrat районъ Avangard sailau okrugъnan Qaraqalpaq ASSR Çoqarqıy Sovetjne deputat çoldas **Axmadiyev Şarif Zarıfoviştj**. (Qol şappatlaular).

5. Moınaq районъ Tjk-Özek sailau okrugъnan Qaraqalpaq ASSR Çoqarqıy Sovetjne deputat çoldas **Zaikin Timofei Ivanoviştj**. (Qol şappatlaular).

6. Törtkyl qalasъ Volodarski sailau okrugъnan Qaraqalpaq ASSR Çoqarqıy Sovetjne deputat çoldas **Iunusov Isxaq Nazaroviştj** (Qol şappatlaular).

7. Törtkyl районъ Gеne-Әmјrabad sailau okrugъnan Qaraqalpaq ASSR Çoqarqıy Sovetjne deputat çoldas **Erjmbetov Berdjnj** sailaudъ üsynaman. (Qol şappatlaular).

Mne çoldaslar, QQASSR Konstitutsiasıñnıң 28 nıj statiasına saıbaqıys Qaraqalpaq ASSR Çoqarqıy Sovetjnjң Prezidiumın sailau haqqında Qaraqalpaq ASSR Çoqarqıy Sovetjnin Sessiasına qoıuqa maqan tapsırılqan üsınbslar üsılar.

Predsedatel. Basqa kandidaturalar varma?

Orınlardan dauslar. Çoq.

Üsә atalqan kandidaturalar boınsa seileuşıler varma? Çoq. Ondai bolsa dausqa qoıuqa krjsuge rıqsat etjnjz.

Prezidium aqzalıqına Moınaq районъ Üssai sailau okrugъnıң deputatъ Pavlov Vasili Mixailoviş sailansın degenler qol keterujn soraiman. Tysjrujnıjzдж soraiman. Kjm qarsъ? Kjm bitәrep? Çoq.

Çoldas Pavlov vjr auzdan sailandъ.

Prezidium aqzalıqına Törtkyl районъ, Atauba sailau okrugъnıң deputatъ Seitniazov Omar sailansın degenler qol keterujn soraiman. Tysjrujnıjzдж soraiman. Kjm qarsъ? Kjm bitәrep? Çoq.

Çoldas Seitniazov vjr auzdan sailanadъ.

Prezidium aqzalıqına Kuibъшев районъ, Qalqabad sailau okrugъnıң deputatъ Ismailova Aışa sailansın degenler qol keterujn soraiman. Tysjrujnıjzдж soraiman. Kjm qarsъ? Kjm bitәrep? Çoq.

Çoldas Ismailova vjr auzdan sailanadı.

Prezidium aqzalıqına Qoñrat raionı, Avangard sailau okrugıñıñ deputatı Axmadiev Şarif Zarıfoviş sailansın degenler qol köterujn soraiman. Tysjrujnıjdzj soraiman. Kjm qarsı? Kjm biterep? Çoq.

Çoldas Axmadiev vjr auzdan sailanadı.

Çoqarqı Sovet Prezidium aqzalıqına Moinaq raionı Tjk-Özek okrugıñıñ deputatı Zaikin Timofei Ivanoviş sailansın degenler qol köterujn soraiman. Tysjrujnıjdzj soraiman. Kjm qarsı? Kjm biterep? Çoq?

Çoldas Zaikin vjr auzdan sailanadı.

Çoqarqı Sovet Prezidium aqzalıqına Törtkyl qalası, Volodarski sailau okrugıñıñ deputatı İnusov İsaq Nazarovış sailansın degenler qol köterujn soraiman. Tysjrujnıjdzj soraiman. Kjm qarsı? Kjm biterep? Çoq.

Çoldas İnusov vjr auzdan sailanadı.

Çoqarqı Sovet Prezidium aqzalıqına Törtkyl raionı Gönömrabad sailau okrugıñıñ deputatı Erjmbetov Berdj sailansın degenler qol köterujn soraiman. Tysjrujnıjdzj soraiman. Kjm qarsı? Kjm biterep? Çoq.

Çoldas Erjmbetov vjr auzdan sailanadı.

Sondai etjp, Qaraqalpaq ASSR Çoqarqı Sovetj Prezidiumı vjr auzdan sailandı. (Qol şappatlaular).

Predsedatel. 10 minut pererıv daqazalaiman.

Перерыв тан кейн

Predsedatel. Bızler Sessianıñ kın tırtıjınde tırqan nıubettegı mäselenı — Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistıjk Respublikası Konstitutsiasınıñ 37 nıj statiasına muarq Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistıjk Respublikası Hıkjmetın dyzu haqqındaq mäselenı qoıamız.

Usı mäselemenen vailanbsta QQASSR Çoqarqı Sovet Predsedatelınıñ atına Qaraqalpaq ASSR Qalq Komissarlar Sovetj Predsedatelınıñ oıınbasarınan arız tystı. Men bıl arızdı häzır sıjlerge oqır esjtıjremen.

„Qaraqalpaq ASSR Çoqarqı Sovetınıñ Predsedatelı — deputat **Xalıkeevke.**

Qaraqalpaq ASSR Konstitutsiasınıñ 44 nıj statiasına muarq häm Qaraqalpaq ASSR Hıkjmetın dyzu haqqındaq mäsele Çoqarqı Sovet qarauna qoılqanbqtan, QQASSR Qalq Komissarlar

Sovetj özjnıñ uazıpalary tamam boldı dep esaplaıdı hem Çoqarqı Sovet aldında özjnıñ polnomoşıelerjn özjnıñ ystınen tysjredj.

Qaraqalpaq ASSR Qalq Komissarlar Sovetj Sjzden üsınb Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistıjk Respublikasıñbıñ Çoqarqı Sovetjne bıldırıjızdı soradı.

Qaraqalpaq ASSR Qalq Komissarlar Sovetj
Predsedateljñıñ oıınbasary **Zaiko**.

Predsedatel. Men arızdı oqır esıttırdım, üsımenen bılardı deputatlardan sөileüşler barma?

Gornev (ornınan). Maqan rıqsat etıñız.

Predsedatel. Sөz Qaraqalpaq ASSR Çoqarqı Sovetjñıñ Tөrtkyl raionı Bolşevik sailau okrugıñbıñ deputatı Gornevqa berjledj.

Gornev F. I. Deputat çoldaslar, Qaraqalpaq ASSR Qalq Komissarlar Sovetj Predsedateljñıñ oıınbasary Zaikoñbıñ hıkjmetjñ özjnıñ polnomoşıelerjn öz ystınen tysjrgenılgj haqqında ber-gen arız Qaraqalpaq ASSR Konstitutsiasına tolıqımenen sөikes.

Çoqarqı Sovet Sessiası bıl arızdı dodalaub tıjs.

Men Qalq Komissarlar Sovetjñıñ geipara js мәselelerjne, airıqsa Qalq Komissarlar Sovetj basşıbı etetüqın Qalq Komissariatlarbıñ jslerjne toqtap ötemen

Qaraqalpaq ASSR Qalq Komissarlar Sovetjñıñ hem Qalq Komissariatlarbıñ jslerjnde, airıqsa bır qatar qalq komissariatlarında, üsıñbıñ jsjnde çoldas Aımbetov basşıbı etetüqın Bıjmlendjru Qalq Komissariatında, көр әhmietlj kemşılıkler bar.

Hәzır bında Sessıada sonı aitu kerek: bıl komissariat ülbı çımısqı basşıbı etedj — ças vııñqı kommunistıjk tәrbıe beru jsjn әmelge asıradı. Bıñ endj әşkaralanqan qalq dışpanlar çaqısı bletüqın edj. Üsıñbıñ üsın tuısqan Özbekstanda-da olar bıl narkomatıñ basşıbı postlarbına çarmasır kruge ümtılbı. Qaraqalpaq. ASSR Bıjmlendjru Qalq Komissariatında-da tap üsındı aıhal boldı.

Sonlıqtan basşıbıqqa kelgen çaqı adamlar, airıqsa çoldas Aımbetov, zıankesılıkñ qaldıqların saplauqa şınlap krısu kerek edj. Braç çoldas Aımbetov bıñ jsledjme? Çoq. Bıjmlendjru Qalq Komissariatbıñ qaisı uşastkadaqı çımısbı qarasañ-da, hәр çerde bıñ hem tәrtipsızlj kөremjz. Mektepler salu jsjn alaıbı. Bında, Tөrtkylde mektep qırılısbı pytkıllei yzılıste qalqanlıqın көrjр otırmbz. Qara-Özek raionında çaqı salı bır atırqan mektep tamam bolqan derlj, bıñ tolıқ salı ptjru üşın tek

10 protsent şamasında qana jsj qalqan, çümbs həzjrgj auhaldə baratūqyn bolsa, vül mektep oqu çlb baslanuqa tamām volaçaq emes. Pytkjl Respublika voınşa mektepler qūrylbş jsjnde ūşndai-aq auhaldə körjp otırmız.

Qalq Bljmlendjru Komissariatbnyx basqa jslerjne-de qarasaq būnda-da auhaldəy keuldegjdei emes ekenjn kōremjz: mūqalljmler tairlau jsj şolkemlestjrlmegen, al mūqalljmler sostavb bolsa, olarmenen mūdamb jsleudj talap etedj. Balalardə qalava oqytudb təminleu auhalbny dyzetu, mekteplerde tərbiə hām oqytu jslerjn dūrbş çolqa qoiu çonjnde Bljmlendjru Qalq Komissariatb heş vjr js jslegen emes.

Men sonb ūşb būndai auhaldə Aimbetov, eger ol jslegen qatelerjn dyzetpese, Bljmlendjru Qalq Komissariatbnda başş volb qala almaidb, dep esaplaıman. Hukjmet sostavb haqqbnda Çoqarqb Sovetke özjn ūşbnyslarbny kjrgjzu tapsbrylaçaq deputattan ūşbny eske alubn soraiman. Aimbetov vül jslerdj dyzetudj təminlemese, ol Hukjmet sostavbna kjrgjzıjmesjn, hōtte ol Hukjmet sostavbna kjrgjzıletūqyn bolsa-da, auhaldə dyzetpese, onb qızmetten alu məselesj qoıblaçaq.

Predsedatel. Kjm taqb sōz soraidb, iamasə kjmde ūşbnyş var?

Pavlov (ornbnan). Sōz soraiman.

Predsedatel. Sōz deputat Pavlovqa verjledj.

Pavlov V. M. (Уş sai округ, Моинақ районь). Deputatlar gruppasbnan Çoqarqb Sovet Sessiasbnyx qarabubna mna ūşbnyşt kirgizuge rūqsat etjnjz:

„Qaraqalpaq ASSR Çoqarqb Sovetj Qaraqalpaq ASSR Qalq Komissarlar Sovetjne jsenjm vjldjredj hām Çoqarqb Sovettjn Tōrtkyl rayonb Kommunist okrugbnan deputatb çoldas Nietullaev Qoçavaiqa, deputatlardəy çarbş sōzdn varbşnda aitqan kritikalbq zameşanielerjn kōzde tūtbp, Hukjmet sostavb haqqbnda ūşbnyş kjrgjzudj tapsbıradb“.

Predsedatel. Basqa ūşbnyşlar varma? Dausqa qoiuqa rūqsat etjnjz.

Çoldas Pavlov kjrgjzgen ūşbnyş otsjn degenler qolbny kōterujn soraiman. Tysjrujnjdj soraiman. Kjm qarsb? Kjm bitōrep? Çoq.

Çoldas Pavlovtyx ūşbnyş qavyl albnadb.

Ūşbmenen Sessianbnyx bygngj mēçlsjn pjtkeryge rūqsat etjnjz.

26 nşb iul azanqb saat 11 ge şekem pererbny daqazalaiman.

Törtinşj məclis

(1938 cıl, 26 iul, azanqı)

Xalikeev (predsedatel). Çoldas Zaikonıñ arızın həm Qalq Komissarlar Sovetj menen Narkomatlardıñ cümıssın dodalaudı dauam etemjz.

Kjm söz soraidı?

Axmadiiev (ornınan). Maqan rıqsat etijnz.

Predsedatel. Söz Avangard sailau okrugıñıñ deputatı çoldas Axmadiievke berjledj.

Axmadiiev Ş. Z. Deputat çoldaslar, men deputat çoldas Pavlovtıñ Qaraqalpaq ASSR Qalq Komissarlar Sovetjne jsenjm vjldjru haqqındaqı üsınsın qollaiman. Braq, aırım narkomatlardıñ, əsjrese Çer jslerj Qalq Komissariatıñ cümısslarındaqı bjr neşe kytə ylken kemşjlklerge toqtap ketkjm keledj.

Çer jslerj Qalq Komissariatında həm orınlardaqı çer organlarında көр uaqıtqa dein otırıp kelgen qalq dıšpanlar vjzjñ sotsialistjlk aul qoçalıqymızda — qalq qoçalıqıñ vıl sıaqlı kytə jrj bjr taraında — ylken zian keltjrgenljz sjzlerge mөлjm. Qalq dıšpanlar əşkaralandı. Olardıñ tıkarqı üialar qıratıldı həm sonlıqtan-da vıl Narkomatıñ çaңa vassıylıqıñ, eң aldymenen narkom Seitovtıñ, tıkarqı şeşusj uazıpası — əşkaralanvai qalqan həm aul qoçalıq jsjne zian keltjrp otırqan qalq dıšpanlarıñ qalqanlarınan Çer jslerj Qalq Komissariatıñ apparatıñ tazalau, **Lenin — Stalin** partiası jsjne berjlgен həm hadal huçdanlı qanjgelerdj, sonđai-aq pytkj kolhoz massasın aul qoçalıqındaqı ziankesljk qaldıqların tez arada saplauqa, paxta menen çoңısqa zyrəhəťjn көteru üşın, mal şaruasıylıqıñ həm aul qoçalıqıñ vısqa-da tarauların tez көteru üşın şeşusj gyreske mobilizatsialaudan jbarat edj.

Çer jslerj Qalq Komissariatıñ cümıssıñ vıgıngj auhalı, Çer jslerj Qalq Komissariatı ziankeslik qaldıqların kytə ça-

man saplap kiaterqanlyqyn kersetedj, al narkom Seitov, bil-gastan iayasa vjmeslikten bolsyn 1937 nşj çyldyñ oktiabrjnen berlj Qalq Komissarynyñ uazirasyn atqaryp otyrsa-da, bül haqqynda çnaiatly tyrde qol qusyryp qarap otyr. Qalq Komissariaty apparatyn qaita dyzuge konkret jlaçlar qollanu üsyn hem ziankesljik qaldyqlaryn js çyzjnde saplau üsyn bül myddet çetkj-ljklj. Sonlyqtan onyñ jsj bolşevikljik kritikaqa alynyr hem püq-talyqpenen tekserjlyp şquy kerek.

Çer jslerj Qalq Komissariatyndaqy çümäs həzjrgj uaqytta qandai?

Bül narkomat jsjnñ kytə jrj uşastkalaranyñ brj — MTS lar-dyñ qoçalq-şölkemlestjru hem finans auhalyn alyp qarayq. 1937 nşj çy gyllən 15 MTS dyñ jsj kytə naşar boldy, atar aitqanda: 13 MTS voynşa traktorlardy remontlauda artyq çümsalqan aqşa 591 myñ manat volyp, 15 MTS voynşa birge alqanda syrjlgən brj gektardyñ öz bahasy plan voynşa 45 manat 08 tijn-njñ ornyna, 50 manat 26 tijn boldy (5 manat 18 tijn qymvatlan-qan), 15 attyñ kyşi var bir traktordyñ jslegenj gyllənj 271 gek-tar qana boldy, bünyn gyllənj traktor parkynyñ kytə qanaatla-narsyz paidalanlyqanlyqyn kersetedj. Mne üslyarqa qaramastan bül MTS lardyñ debitorlyq qarızlary 2 million 713 myñ manat boldy, al narkom Seitov haqiqatynda MTS jslerjn tikarynan çaq-sartuqa heş qandai şeşüşj jlaç qollanvady. Traktor jslerjnñ planş brjnşj iarym çyllyqta tek 92 protsent qana orynlanyp otyr. Taxta-Körjr MTS planyn tek 44,6 protsent qana orynlap, kytə masqaralyqpenen artta qalyr otyr. Şymbai MTS 57,5 protsent orynlady hem basqalary-da sol siaqly.

Debitorlyq qarızlar-da üsü uaqytqa şekem pjtkerjmei otyr. Bül qarız 1938 nşj çyldyñ 1 nşj apreljne volqany 504 myñ manat qana azaitylyqan.

Çer jslerj Qalq Komissariaty, alyrqşa Seitov, MTS lardyñ jslerjmenen qyzypaidy hem kytə naşar tekserjp otyrady. Üsünyn nətiçesjnde çoqardydaqy siaqly heş çaramaqan jsler keljp şqady. Tek 3 MTS — Qoçelj, Kuibşev hem Qara-Özek MTS lary voynşa qana həzjrdjñ özjnde traktor jslerj voynşa 57 myñ manat artyq çümsalqan. Bülardyñ gyllənj MTS larda auhal kytə çaman ekenljgj haqqynda signal berjp otyr, braq Seitovty bular tnyşsyzlandyрмаidy.

MTS larda bolşevikljik tərtpj ornatu üsyn çoldas Seitov heş qandai konkret jlaçlardy qollanvai otyr, sonlyqtan-da üsü uaqytqa

şekem geipara MTS lardıñ direktorlarǵa tǵarılǵan mámleket qareǵetjine, mámleket mylkijne ǵarǵıstırılǵan kóz qaras, mámleketke qarǵı kóz qarastıǵan faktlarǵa bolıp otır. Msalı, Taxta-Kerpij MTS ǵıyǵı óz uaqıtında tǵarılmaı, úzaq uaqıt tırtqanǵa úşın 2000 manat tǵlegen, Kirov MTS — 1300 manat, Nazarqan MTS — 800 manat tǵlegen hám sondailar.

MTS larda qırılǵan jslarǵı kytǵa ǵaman auhalda tır. 10 MTS boınǵa salıńpır pırtpegen (1935-36 nıǵ ǵıllarda baslanqan) 28 ǵalı qırılǵan ǵatır, sonıñ jsinde 6 ǵataqqana hám óndırjıs ǵailarǵı; úşınǵı jsinde Taxta-Kerpij, Qońǵrat MTS larında kapitalni remont masterskoilarǵı, Şabvaz MTS ında dǵıngauz pırtpeı atır. Úşınǵı sebevnen traktor remontǵı qılıp atqan ǵailarda, geide tap dalada, aǵıq hauada ǵırgıjziledj. MTS larda salına baslanqan ǵailardǵı salıp pıtkeruge 264 mıñ manat var, bıl pıl paidalanusız ǵatır. Ziankesıktıñ qaldıqların úşılai saplaıdı-larma, ǵoldas Seitov?

ǵımıstıñ ekınsı ylıen uǵastkasǵı—irrigatsia jslarǵı. ǵımıstıñ bıl tarauında-da ziankesılk qaldıqların saplaı úşın Seitov heş nǵrse jslengen ǵoq. Su qoǵalǵı basqarmasına hǵr qıl jı jıleu úşın ǵıldıñ brınsı iarımda 239 mıñ manat aqǵa berılgen (limitten tısqarǵı esaplamaqanda), bulardan tek 50 mıñ manat qana paidalanılqan. Proektirovka hám jzertleu ǵımıstıñ auhalı oqada ǵaman. ǵer kólemjı jzertleu planı tek 50 protsent, al nivelirovka ǵımıstı tek 28 protsent qana orınlanqan.

Paxta-Arnanıñ bas saqasın ǵenleu proektirovkası 1936 ǵıl-da baslansa-da, ele pırtpegen; bıl ǵımıst 1938 nıǵ ǵıldıñ vǵhǵrjınde ptu tıjs edj. Bıl saqı boınǵa varlıq ǵımıst tek proektlerdj qaita jılep ǵıqu hám „variantlardı“ taqlıp aludan jvarat. Sondai-aq Lenin-ǵap, Nazarqan-arna hám basqı-da ǵaplar boınǵa ǵımıstıñ auhalı oqada ǵaman.

ǵoldas Seitov ózj narkom bolıp tainlanqan kynnen baslap, Paxta-Arnanıñ saqı qırılǵan hám basqı-da ǵaplardıñ qırılǵanındaq bıl oqıvatanlıqlardı ǵıuı úşın jlaǵ kǵru tıjs edj, braq bıl jı bolmadı. Ol bıl iske pıtnılei keul bǵlgen ǵoq hám ǵnaiatlı tyrde heş nǵrse jılemeı, qarap otırdı. Irrigatsia qırılǵan orailandırlıqan tǵrtıpte aqǵas materiallrmnenen tǵmın etu boınǵa-da Seitov heş nǵrse jslengen ǵoq, úşınǵı arqasında irrigatsia qırılǵan hǵzırgı kynde oqada zor yzılıs ǵapıjıñ astında tır.

Кенегес-қылы арнасының сақа құрылысын Наркомземнің бүгінгі басшылары зиянкестік етіп салған. Бұл сақа құрылысын эксплуатацияға беру үшін Seitov хақиқатында сондай-ақ еш нәрсе ісlegen қоқ. Бұл зиянкестік үш уақытқа шекем сапаланбаған. Су қоғалық басқармасының эксплуатация қызметі еш бір қанаатландырысыз ауhalда. Қайшылардың ауhалы қаман. Оларды ремонтлау һәм қорқау айрықша қаман шөлkemlestірілген. Бұл хаққында-да Seitov кереклі жақларды ісlegen қоқ.

Құмысларды механізатсияландыру іс-де кытә қаман. Істің ең әһмиетті һәм салдамлы ұшасткасы болған бұл құмысқа-да Seitov кешірімсіз тырде қаман һәм қуапкерсізлікпенен қарады. Қазуды механізатсиялау үшін 2 миллион манат берілген, соның 1 миллион 80 мың манатлық құмысын XORES іслеуі тиіс еді, ал қалғанын Наркомземнің іслеуі тиіс еді. XORES құмысты ісlegen қоқ, ал Наркомзем, айрықшасында Seitov, қер қазатудың машиналарды алу үшін еш нәрсе ісlegen қоқ, тек заявка қверуменен қана тнышланыр отыр һәм һәзир ол қарестілер пайдаланылмай қалыр отыр. Колхозшыларды оқада аур, көп кышты талап ететудың қазу құмысынан қутқару үшін мне Seitov ұсылайына „гыресіп“ отыр.

Құмыстың үшінші ұшасткасы — диқаншылық құмысларының ауhалы. Ұшы биыл республика туйлменен тикарынан пахта егуді өткен қылдақудан 10—13 кын бүгінгі пткеруіне қарамастан, агрономиялық жақлар керектіңше ісlenbedі. Бріңші сыру 20 ншы март орнына 25 нші апрелде пткерілді, екінші сыру бріңші апрелде плуі тиіс болса-да, 1 нші маيدا пткерілді, ал айрым районлар (Қоғелі һәм басқалар) воінша 10 ншы маида шекем варды. Пахта егисі бір қатар районлар воінша ұзаққа созылды. Пахтаға минерал төгінлер төгу, ол төгінлердің бар болуына қарамастан, 40,7 протсент орынланды, қоңысқа воінша 41,1 протсент орынланды.

Пахтаны бріңші һәм екінші азықландыру енді пткерілуі тиіс еді, хақиқатында бріңші азықландыру 73,8 протсент, екінші — 12 протсент орынланған.

Қоңысқа егисі көп кешігіп пткерілді. Қоңысқа егуде бар нитрогін пытіңлей пайдаланылмауының һәм агротехника қәделерін бүзудың нәтижесінде, һәзир қоңысқа егисінің көбі навыт болғандықтан білініп отыр,

Seitov үш қылдың вәһәрінде қоңысқа егисінің планын сан қаққан орынлауда қетісілген тавысларды беккемлеу воінша

şəşuş jlaçlar jslemedj həm ətken çyllar egjlgen çonşqalar-
дың павыт болуына çol qoidь.

Sondai-aq Seitovtyң həm onyң orыnbasary Martynovtyң aı-
bьnan salь egjsj-de көp keşjktj, 20 nşь maida egjr bolu orыna
salь egjsj brjnsj iunde pjtkerjldj.

Həzjrgj uaqьtta traktorlardь remontlau jsj airьqşa çaman
şolkemlestjrlgen. 20 nşь iulge jrj remonttyң planь 3,3 prot-
sent, çenjl remont—15,6 protsent orыnlanqan, braq bündai auhal-
qa Seitov heş qandai keul bөлmei, arqain otyradь.

Respublikadaqь mal şaruaşьlyqьnyң auhaly əhmietlj keul
bөлudj talap etedj. Tikarqь jlaçlar voınşa plandy orыnaudь
tallap qarau çümьstyң bül tarauьnda kytə zor onьaqanlyqlardьn
bar ekenjn көrsetedj. Məselen, mal şaruaşьlyqьn rauaçlandь-
rudьn məmleketljlk planьn orыnaudьn tikarь bolqan—mal şa-
qьlystyru planьn orыnaudьn auhaly mnadai:

Çylqьlar voınşa 71,3 protsent.

Tyieler voınşa 77,9 protsent.

Qara mal voınşa 49,1 protsent.

Eşekler voınşa 59,6 protsent.

Pşen oru planь tonna esabьnan 15,8 protsent orыnlanqan.
Ot-çem vazasьnyң bündai auhaly mal bas sanьn saqlauqda zor
qaur tudьrьp otyr.

Kolxoşylardan bűzau kontraktlau planь varьlyqь tek 36,6
protsent, sırsьz kolhozşylarqa bűzau beru planь tek 3,6
protsent orыnlanqan. Narkom Seitov төmengj çer organlarьn
mal şaruaşьlyqьndaqь ziankesljktjn qaldьqlarьn saplau uşьn
çaungerljkpenen gyresuge mjnnetlj etudjn orыna, olarqa özle-
rjnjn jssjzljgjn hər qily etjp aqlau uşьn çol qoip otyr.

Çonşqanь atьzda bөлudegj ziankesljlk praktikanь saplau
uşьn Narkomzem pytjnlei qanaatlандьrarsьz gyresjp otyr; mə-
selen, uşьndai auhal Törtkyl raionьnyң „GPU“ həm „Raikom“
kolhozlarьnda bolqan. Kyş көljktj çəmietlestjru haqqьnda-da
auhal uşьndai. Seitov çer sistemasьnyң qьzmetkerlerjn həm kol-
hozlardь bündai ziankesljlk praktikanь saplauqda şolkemlestjru
orыna, özjnjn jssjzljgjn, bül haqqьnda raionlyq partia-sovet
organlarь tərepjnən heş qandai çərdem çoq degen sөzlerme-
nen dəlillegsj keledj, bűnьsь pytjnlei dűrьs emes.

Kadrlar taiarlau jsj-de airьqşa çaman, kadrlar taiarlau planь
tek 42 protsent qana orыnlanqan. 1933 nşj çyldьn brjnsj iarь-

mında massalıq qanjeljk boınsa 12729 adam tairlau kerek edj, al haqıqatında tek 5416 adam tairlanqan.

Narkomzem qaraubındaqь oqu orьnlarьnьң hьm mektepler-djң auhalь qanaatlanarsьz. Mektepler mьqalijmler, yskeneler, oqu qurallarьmenen tьmin etjmegen. Narkomnьң ej bolsa, mekteplerge heş uaqıtta derlj varmaıdь hьm olardьң auhalь, oqudьң sapasьmenen onьң jsj çoq. Tairlanqan kadrldь saqlau uşьn heş qandai jlaş jslemeıdj, uşьnьң arqasьnda olardьң kьvjsj basqa çaqlarqa ketedj. Məselen soңqь 4—5 ıldьң jsjnde tairlanqan 3189 traktorşьnьң hьzjr esapta tek 1545 qana var. 1455 şetovod tairlanqan, olardьң esapta tьrqaнь tek 500 qana hьm taqь sondailar.

Narkomzemnıj cьmьsьnьң camanlıqь uşьn, onьң ziankesljktjң qaldьqlarьn qanaatlandьrarsьz saplau uşьn, Narkom Seitovnьң jslemeı cьrgenj uşьn, cöldas Zaiko-da cuarker, Seitov narkom volьr cьmьs jslegelj, cьmьs auhalь haqqьnda onnan vjrde sapar soraqan emes, hьm Sovnarkom-da Narkomattьң cьmьsь haqqьnda vjr-de sapar doklad tьnłamaqan. Nətişesjnde bьndai əhmietlj Narkomat Sovnarkomnьң hьm onьң basşьsь cöldas Zaikonьң dьqqatьnan şette qalqan. Cöldas Zaiko aul qoçalьqьndaqь ziankesljktjң qaldьqlarьn tez saplau uşьn gyreske bas bolmaqan hьm haqıqatında oqan basşьlq etudj tlemegen. Sol severlj Hykjmet dyzu tapsьrьlqan cöldas Nietullaevtan Çer jslerj Narkomat basşьsь cöldas Seitov hьm Sovnarkom basşьsь cöldas Zaiko haqqьndaqь menjң kritikamdь eske aludь soraiman.

Predsedatel. Taqьda sөileuşjler varma?

Şumaqaeв (orьnnan). Maqan rьqsat etjnjz.

Predsedatel. Sөz Şegjrkel sailau okrugьnьң deputatь cöldas Şumaqaeвqa verjledj.

Şumaqaeв Toraş. Men taqьda vjr Qalq Komissariatь haqqьnda—Sauda Qalq Komissariatь haqqьnda vjr neşе sөz aitpaqşьman.

Sauda Qalq Komissariatьnьң, airьqşasьnda Sauda Qalq Komissarьnьң mьnnetjң atqaruşь cöldas Panovnьң sauda şөlkemlerjnjң alđьna qoilqan uazipalardь orьnlaudь tьmin ete almaqanlıqlarьn kьrsetjр ketu kerek.

Sauda şөlkemlerj мәdeni sovet saudasьn çaqsartu hьm finans qoçalьqьn saulatu jsjnde ej cьmьslarьn uşь uaqqa şekem qaita qura almaı otьr.

RESPO menen Qaraqalpaqtorg sistemasь boınsa tovaro-

овороттың 1937 нш ғылы плань болғань тек 94,7 protsent қана орынланған. 1938 нш ғылыңь вртнш ғартысынънъ товарооборот плань, варлық мумкыншылклер болуына қарамастан, вил ғұмысқа Наркомторг тәрепнен ытыкжлеи нағар басшылықтың арқасында ызылске тыйсп отыр.

Сауда Қалқ Комиссариаты бар болған товарларды районларға плань тырде ғеткжзу ғөңінде ғешуш ылақлар көрмеи отыр. Бүнънъ нәтиғесінде райолардың көршылғінде, Қарақалпақторғынъ районьық шақарларында, раймағларда һәм селмағларда товарды керғнен көр етп беру орын алып отыр. Мәселен, Тамды районында 561 мың манатлық ғай, ыағни втр ғыллық зарас болған, ал басқа районларда ғай болмаған.

Сауда Қалқ Комиссариаты дебиторлардың қарғзыларын сарлау ұшын, өтпейтүқын һәм аз өтетүқын товарларды сатыр өйкеру ұшын тийсй ылақлар көрмеи отыр.

Бүнънъ нәтиғесінде оқада ұллы ақша қарөетлерй ғұмысалмай отыр һәм товарлардың баһасын кемйтуден, сроғыннан өткерген ұшын банкка протсент төлеуден, товар сатушыларға пенй һәм неустоикалар төлеуден һәм тақы сондайлардан көр зиян келп отыр; вил ауһал сауда ғөлкемлерйнйң финанс қоғалықынъң ғақдайн ғаманлатты һәм оларды, әсјrese RESPO системасы вoinша, қарғзыларын өтей алмайтүқын һалға келтјрдј.

Трј қүғылысты орынлау вoinша јстјң ауһалы ытыкжлеи айғысқа қанаатландырарсыз.

Овоғ-миуелердј сату јсј, овоғларды орайландырылған тәртјрте таярлау ылақлар һәм оларды сақлау јсј ытыжлеи қанаатландырарсыз.

Сауда Қалқ Комиссариатынъң ғұмысындағы басқа мәселелерге тоқтамасақ-та, ұсы келтјрилген мсаллар Сауда Қалқ Комиссариаты өз ғұмысын веғере алмаған, вил ғұмысты ғөлкемлестјру онъң қолыннан келмеген деп айту ұшын ғеткјлжкј.

Сессия Қалқ Комиссарлар Советйнйң ғана sostавын дызғенде бүнънъ вәрјн еске алады һәм Сауда Қалқ Комиссарына минеткешлердјң мәплерй һақында болшевикше қамлана алатүқын адамды тастықлайды деп мен јсенмен.

Председател. Тақыда сөйлеушлер варма?

Рахов (орныннан). Маған рұқсат етјнјз.

Председател. Сөз Авадғар сайлау округынъң депутаты ғолдас Раховқа берјледј.

Рахов Нұрғай. Мен Коммуналыық қоғалық Қалқ Комиссариаты

menen Blijmlendjru Qalq Komissariatънынъ cûmьslarъ turalъ ait-
qъm keledj.

Eskj qalalarda qalqтынъ zor  sujne h m  a a jrj sanaat orai-
larънынъ paida voluьna keltjrgen Sotsialistlk industrialandъrudъn
tavьslarъ t ru  ailarъna myta lyqъ kyt  arttyrdъ.

Minetke lerdj  materially  h m m deni d re esjn n   suj, m m-
leketlk t ru  ai fondъn  rneklj tyrde saqlaudъ talap etedj.

Sonlyqtan qalalarda  t ru  ai fondъn saqlau h m t ru  ai
qo alь n  aqsartu maqsetjn  SSSR Orailь  Atqaru Komitetj
menen Qalq Komissarlar Sovetj 1937  yl 17 n j oktiabrde qa-
rar   arъp, ol qararmenen m mleketlk t ru  ai fondъn t kkelei
vasqarudъ h m on n auhaly    n toly   uapkers ljktj  ergj-
ljklj Sovetlerge  yklep, olard n sostavъnda kommunally  qo-
 alь   aqaplarъn—t ru  ai qo alь n vasqaru  aqaplarъn dyzjd.

Narkomxoz basъylarъ sonq  9 ai   jn  ne h m  a a dyzjl-
gen kommunally  qo alь  vasqarmasъna qandai basъly  ettj?

Narkomxoz basъylarъ t ru  ai qo alь n  aqsartu m selesjn-
de, t ru  ai fondъn saqlau m selesjn  he  qandai  zgerjske
 ettjse almadъ, qalalarda   nleu haqqъnda volsa, he  n rsege
 ettjpedj h m he  n rse  slemedj.

Egerde men,—t ru  ai fondъn saqlau haqqъnda t ru  ai
vasqarmasънынъ bygjn  kyndegj  slegen  sj—tek krei p ly  h m
kvartira ielerjn n kvartira haqъ n  inaudan  ana  varat desem,
qatelespegen volarman.

Qalaly  qo alь t    nleudj  ornъna kommunally  qo alь 
organlarънынъ tek   mьst   slei almai otyrqanlyqlarъn  ana k -
r p otyrmъz.

Kommunally  qo alь    njnen  a a q rylyslard n varъsъ
qandai? Ondai q rylyslar pytjnlei  oq. Planlar-da  oq, smeta-
lar-da  oq.

B ly  v rj Narkomxoz basъylarънынъ kommunally  qo alь 
sistemasъnda ziankesljktj  qaldьqlarъn saplau m selelerjne ele-
de  etkijljklj keul v lmei otyrqanlyqlarъn k rsetedj. B l m se-
lege Sovnarkom predsdatelj n  ornъvasarъ  oldas Zaiko t -
repjn n-de  hmietlj keul v lu bolmaqan.

Qalq Komissarlar Sovetj-de b l   mьsqa basъly   sleme-
gen, t ru  ai qo alь n n ne   mьs  slep atьrqanъ haqqъnda
Narkomxozd n dokladъn v r sapar-da t  lamaqan.

Narkomxozd n basъly  nda   oldaslar,  stj bol evik e
qolqa alat  n, v jn respublikaly , sonдай-aq raionly  orai-

lardə qandai etj dyzu həm qolqa alu kerek ekenjn söz çyzjn-
de emes, al js çyzjnde kersetuge uaqt çettj endj.

Al, respublikanyn çaŋa oraib Nøkys qalasyn saludyn varəsb
qandai? Bül qalanı salu oqada çaman varatyr. Çai salu planyn
orynlaudı təmin etetüqyn, jske tolyq asa alatüqyn jlaçlardyn
programması orynlanbai qaldı. Ötkən çlb, 1937 nşj çyl Nø-
kys qalasyna jrj qareçet 40% qana çümsaldı. Nøkysstroidyn
1938 nşj çyl üşyn bolqan 4033,8 mñd manatlyq çüməslar-
dın çalrı planı js çyzjnde tek 1919,1 mñd manatlyq obiekt-
lar voınşa qana, iaqni 32,7% qana veçerljıj mymkjn edj.
Braçta qareçet çümsau çenj rəsmilestjrılgen bolsa-da, çailardı
saluqa dogovorlardın çoqlıqynın arqasında çümsalmai otır.

Aırm narkomatlar voınşa jrj qurılys planyn orynlau jsj,—
tek aırm narkomatlar tərəpjnen qana emes, al Qalq Komis-
sarlar Sovetj tərəpjnen-de, QQASSR Sovnarkomynın predse-
dateljnjn orynvasarə çoldas Zaikonın özjnıj tərəpjnen-de heş
qandai planı həm operativlj vassılyqtın tolyq çoq ekenjn
kərsetedj.

Men aırm Narkomatlar voınşa 1938 nşj çyldın vırjnşj
ıarımında jrj qareçet çümsaudı veçerudjn vjr neşə sıfrların
keltjremen:

Çergiljklj sanaat Qalq Komissariatı—26,5%;

Bljmlendjru Qalq Komissariatı—12,7%;

Kommunal qurılys—17,2%;

Çer jslerj Qalq Komissariatı—6,8% orynlaqan.

Bül şermendeşljık sıfrlar QQASSR Qalq Komissarlar Sovetj
həm Sovnarkom predsdateljnjn orynvasarə çoldas Zaiko təre-
pjnen çüməsqə qadaqalau bolmaqanyn həm heş nərsə jslenbe-
genjn taqda vjr sapar kərsetedj.

QQASSR Qalq Komissarlar Sovetj 1938 nşj çlb jrj qurılys
voınşa çüməstın varəsb haqqında Qalq Komissarlarının dok-
ladların vjr-de sapar tıqlamaqan həm jrj qurılysta ziankesljktjn
qaldıqların tez saplaudı təmin etetüqyn heş qandai konkret
jlaçlar jslemegen.

Uş uaqtqa şekem jrj qurılystın көр obiektlerjnıj pro-
ektlerj-de, smetalarə-da çoq. Aqşamenen təmin etu rəsmilestj-
rjlmege.

Çetkjlkj mñqdarda kereklj qurılys materiallarə çoq həm
təmin etuşj şelkemlermenen qurılys materialların alduqa do-
govorlar çasalmaqan.

Oqu çib baslanatıdın uaqıt çaqınlasır klatır. Mektep ça-
sındaqı mınlaqan balalar çaqadan salınqan mekteplerge qavıl
alınub tijs, braq ol mekteplerdjı vıgıne şekem breuj-de çoq.

Mektep saluqa bündai çnıatib qarastı toqtausız çoiu ke-
rek. Çoldas **Stalin** — „Sen çaqsı mektep saldıñva ia salmadıñ-
va?“ dep hər bır hadal sovet qızmetkerjıñ aldına qoiqan ta-
lavın hər kın este saqlau gerek.

Çoldas **Stalinnjn** bıl saual mektep salu maselesjn qolqa
aludı gerek dep tappai otırqan Qalq Komissarlar Sovetjıñ
arqavın qızmetkerlerjne tjkkelei aiplau voladı.

Basqa obıektler voınşa jrj qırıbsıñ jsj çaqsı dep aituqa
volama? Çoq, volmaıdı. Çoldas deputatlar, jrj qırıbsı çımbsı-
nıñ varlıq uşastkalarda yzjliske tyskenj vızler üşın anıq.

Bıl auhal — QQASSR Qalq Komissarlar Sovetj tärejnen
häm Sovnarkom predsdateljıñ orınbasarı çoldas Zaikonıñ
özjıñ tärejnen Qalq Komissarlar Sovetjıñ çımbsındaq eñ
kerekjı uşastkaqa — Respublikadaq jrj qırıbsqa operativ bas-
şılıqtıñ çamanlıqın, әstelgjıñ, çuapkerşılıqtıñ hām qada-
qalaudıñ çodıqıñ nәtiçesjnde volır otır.

Men Çoqarqı Sovetten, Qalq Komissarlar Sovetjıñ sosta-
vın tastiqlaıanda menjıñ kritikalıq zameşanielerjmdj eske
aludı hām vızjı respublikamızdaq sotsialistjk qırıbsıñ varlıq
uşastkalarında belgjengen jslerge basşılıqtı tamin ete ala-
tıdın Qalq Komissarlar Sovetjıñ sostavın tastiqlaudı etjnenen.

Predsdatel. Taqıda sәileuşjler varma?

Oşşepkov (орынан). Men sөz soraiman.

Predsdatel. Sөz Někys sailau okrugınıñ deputatı çoldas
Oşşepkovqa verjledj.

Oşşepkov V. U. Deputat çoldaslar, men Qaraqalpaq Sov-
narkomın, Narkomtorgtıñ, Narkomzemnıñ çımbsların kri-
tikalaqan oratorlardı tolıqymenen quatlaıman.

Braq, deputat çoldaslar, men taqıda, vızjı respublikamızdın
türmbsında oqada әhmietj orın alqan ekj narkomatıñ çımbs-
sına Çoqarqı Sovet deputatlarынıñ dıqqatın audarudı zarur
dep esaplaıman. Ol narkomatlar — Finans narkomatı hām Bıjmlendjru
Narkomatı.

Dәslep Bıjmlendjru Qalq Komissariatın alaıq: onda otırıp
kelgen qalq dūşpanlarынıñ — çauz mjlletşjlerdjı vıjqastan qa-
raqalpaq qalq massalarын Bıjmlendjru jsjne kedergj jslep kelgenj
hәmmege mәljm. Olar mektepte balalardı kommunistjk çolda

tərbiələndj yzjliske salıp, oqu ktaplarınıq vasylybna həm tyrlj-şe dälillermenen mektep qürlybna kedergj çasap keldj. Rus emes mjletlerdjn mekteplerjnde rus tljn oqytuqa heş çol vermedj; üllə rus qalqynıq aldınqı qatarda q mədeniätynan qaraqalpaq qalqynıq paidalanıbna mymkjnşljik vermeu üşn, Marks — Engels — Lenin — Stalinndj rus tljnde vasyloqan ktapların oquqa-bluge mymkjnşljik vermeu üşn olar varlıq qolınan kelgenjn jsledj.

Qalq dūşpanlarınıq bül çolı, jslegen bül jslerj əşkaralandı. Dūşpanlar əşkaralandı həm çazalandı.

Al, Bljmlendjru Qalq Komissariätynıq çana vassylıqı, aı-ıqşa Çoqarqı Sovet deputatı Aimbetov ne jsledj?

Narkomprosta qiankesljik qaldıqların saplau voınşa ol əhmietlj həm mənjslj heş nərse jslemedj dep men aita alaman.

Mnekei faktlar:— Respublikada salınpır atırqan 23 mektep-tjn breuj-de salınpaqqan həm pjtkerjlmegen. Soıuzlıq Hukjmet-tjn vasslanıq mekteplerde balalardı qalava mjnnetlj oqıtu haqqında qaraqı oğlanıvı otır. Sondai-aq Soıuzlıq Hukjmet-tjn mekteplerdegj ekj smenalı oqıtudı saplau haqqında qaraqı-da oğlanıvı otır.

Çana oqu çı kelp qaldı. 8 mınan aslam çana oquş balalar vzjn mekteplerjmzge kelulerj kerek, al mektepler çoq, partalar jslenbegen, oqu ktaplar vassılmaqan; sötj bül əhmietlj uşast-kada qıtmı tolıq yzjliske tysjr otır.

Sauatsızlıqtı saplau sıqlı uşastkanı alıqlar. Bül çenjnde-de Bljmlendjru Qalq Komissariätına vassylıqqa çoldas Aimbetov kelgennen berlj heş qandai mənjslj özgerjs çoq.

Qaraqalpaq qalqynıq 51 protsentj sauatsız bolqan bolsa, solıymenen qozqalmai qalqan. Sauatsızlıqtı saplau kruçok-ların jı yzjljste, ötkenj Bljmlendjru Qalq Komissariät olar-qa vassylıq etpedj. Qalqtı Bljmlendjru gyllən jsjnde əstelj, salaqlıq, ikemsjzljik, kein sozuşlıq kərjnır otır.

Bljmlendjru Qalq Komissariätına kytə zor çərdem kəsetj-lj otırsa-da, tıkarqı qıtmıslar voınşa ziankesljktjn qaldıqların çılmaqan, bündai vassylıqtı Bljmlendjru Qalq Komissariätında bünnan-da bıai qaldıruqa mymkjn bolama?

Menjşe bündai vassylıqtı qaldıruqa bolmaıdı həm Qaraqalpaqstanın çana Hukjmetjn dyzgende Bljmlendjru Qalq Komissariät voınşa menjjslegen kritikalıq zameşanielerjmdj esapqa aludı soraiman.

Ekjnşj narkomatt̃ — Narkomfindj alaĩq. Qarap k̃rjñz-şj, onda ne jsleñp at̃r. Narkomfin Çaq̃sm̃uratov k̃p uaq̃ttan berj Narkomfinde jsleidj, hykjmetten varl̃q ç̃ardemd̃j al̃p ot̃r. Braq, ol qalai jsleidj?

Msal ũş̃n narkomatt̃ñ zaiom voĩnşa ç̃ũm̃st̃ ş̃elkemles-tjru fakt̃ñ alaĩq. Zaiomlard̃ tarqatqanda Narkomññ özj son-dai m̃h̃elde, son-dai əhmietli massal̃q siasi jsten vas tart̃p, ç̃ũm̃s jslemeidj.

Onnan-da veter, ol Kuib̃ş̃ev raioñnda Sovnarkomññ uəkj̃l vol̃p çyrgen gez̃nde zaiom voĩnşa adam şdamastai qateler jsleidj.

Mnandai msal — Əndjr̃s aul sovetjññ graçdanlar̃ ortas̃ñ-da zaiomqa çazỹlu çyrgjz̃lgen. Brjnşj m̃rtebe h̃emme graçdanlar h̃ər qais̃s̃ 3 manattan çazỹlqan; ekjnşj m̃rtebede 12 manattan çazỹlqan; tek yşjnşj m̃rtebede qana ekj-yş h̃ər-tel̃k minet taṽs̃na çazỹlqan. Graçdanlard̃ñ çazỹluqa qalemegeñlj̃kler̃nen emes, al tysjñk volmaqanl̃yqtan volqan, çau elementler ũş̃dan paidalanqan.

Finans Qalq Komissar̃ Çaq̃sm̃uratov nalog h̃əm ç̃ĩm qar̃eçetjññ doxod plaññ 69 million manat k̃r̃set̃p qol qoiqan. Planmenen j̃s çyrgjzud̃ñ bũndai əhmietlj̃ dokument̃jne çaq̃s̃lap qaramaqan, al Əzbekstan bols̃a, nalog ç̃inau plaññ 72 million et̃p bel̃g̃iledj; ũş̃ññ ñtiçes̃nde biudçette 3 million manat m̃ũd̃ar̃nda çet̃speuş̃lj̃k vold̃. Bz̃ñ qalq qoçal̃yqm̃z̃d̃ plan-lauqa bũññ qandai t̃s̃jr etet̃ũq̃ññ Sjzler bles̃z̃ler.

Al, Narkomfin ç̃ũm̃s̃ññ oq̃ada əhmietlj̃ volqan k̃ep̃ş̃lj̃k t̃e-lem̃ler̃ñ h̃əm m̃m̃leketlj̃k doxodlar̃ñ ç̃inau js̃ñ alaĩq. Bũl ç̃ende-de oq̃ada ũll̃ bũrmalaular var. Qaraqalpaq̃standa saudagerler, çekkeler ç̃oq siaql̃ k̃er̃nedj, haqiqat̃nda ondailar var, olar kolxozlard̃ñ qaraz, ũstaqana, ş̃aiqana, asqanalar̃na kr̃p̃ al̃p, olard̃ eksploatatsialaid̃ h̃əm ũr̃yl̃q etedj, h̃əm bũl k̃er̃xanalar kolxoz ṽveskas̃nda volqanl̃yqtan, olar paida orñna kol-xozlarqa pyt̃jñlei zian kelt̃redj.

Bũñ qalai dep tys̃nuge volad̃? Blai volud̃ñ seveṽj — ha-qiqat̃nda bũl k̃er̃xanalar ç̃ekke adamlard̃ñ, saudagerlerd̃ñ qol̃nda h̃əm olard̃ñ doxodlar̃ñ Narkomfin esar̃qa almaid̃.

Bũñnan vasqa Narkomfiñññ qartaiqan diqanlarqa (nzam̃qa muar̃q), qz̃l əskerlerd̃ñ semialar̃na ç̃eñlj̃k ver̃meu, al ke-r̃js̃ñşe js jslemeit̃ũq̃nlar̃qa sal̃q̃t̃ tolỹq salmaqan auhallar-da vold̃.

Bündai çoldı Qaraqalpaq Narkomfinjnıñ bürnıñ ziankes basşılıqı islegen, al Çaqsmuratov apparatı cegir, Finans çenındegı ziankesliktnı qaldıqların saplamaqan; sonıñmenen 1938 çıl 14 apreldegı Qaraqalpaq ASSR Hukmetjnıñ finans çenınde ziankesliktnı qaldıqların saplau haqqındaq qarar oñılanbai otır.

Deputat çoldaslar, Narkomfinjnıñ ziankesliktnı qaldıqların saplamaqan bündai basşılıqına şdauqa bolama? Menjnşe bündai basşılıqqa şdauqa bolmaıdı hım Çoqarqı Sovettjnıñ deputatlarınan Qaraqalpaq ASSR çañ Hukmetjnıñ dyzgende menıñ kritikalıq zameşanielerjmdı eske aludı soraiman.

Predsedatel. Üşmenen çarıs söz toqtatılın degen üşın bar. Qarsılıq çoqpa? Çoq.

Qaraqalpaq ASSR Çoqarqı Sovetj Sessiasınñ atına tuvsqan respublikalardıñ Çoqarqı Sovetlerjnen qutılqlau telegrammalar keldj. Olardı oqır esjttiruge rıqsat etijnz.

Qutılqlau telegrammaların oqır esjttirü üşın söz Bolşevik okrugınñ deputatı çoldas Gornevqa verjledj.

Gornev F. I. (oqıdı). „Törtkyl, Çoqarqı Sovet Sessiasına.

Özbekstan SSR Çoqarqı Sovetjnıñ Prezidiumı oqada әhmietlj мәmleketljк мәselelerdj şeşü üşın Çoqarqı Sovettjn Brjnşj Sessiasına çinalqan, Qaraqalpaq qalqınñ daqlı tañlandıların qutılqladı. Sjzlerdjñ cümьsıñız cемjslj volıyna tlekleşpjz.

Özbekstan SSR Çoqarqı Sovetj Prezidiumınñ Predsedatelj

И. Ахунбаев.

Özbekstan SSR Çoqarqı Sovetj Prezidiumınñ

Predsedateljınñ oñıvasar **V. Emtsov.** (Qol şapratıalar).

„Törtkyl, Çoqarqı Sovet Sessiasına. Qazaqıstan Sovet Sotsialistljк Respublikasınñ Çoqarqı Sovetjnıñ Prezidiumı Qaraqalpaq Çoqarqı Sovetjnıñ Brjnşj Sessiasına qazaq qalqınñ qyzqlnı tuvsqanlıq sälemjn çveredj.

Lenin — Stalin mjlet siyasatın turı is çyzjne asbru tıkarında, Sovetljк Qaraqalpaqıstan qalq doçalıqln hım мәdeniatın bijk rauaçlandırıuqa çetjstj.

Hәмme minetkeşlerdjñ syiklj hım çaqın көsemj üll **Stalin** vas bolqan kommunistler partiasınñ jzne yzljksjz erjp, minetkeş qalqtıñ hәмme dұşpanların, faşizmjnı trotskişjl, vухarınşjl hım mjletşjl agentlerjn qıratır hım qurtır, SSSR qalqlarınñ

üll tuysqanlyq semiasy çana çenjserge qarai, kommunizmge qarai bünnan-da aslam jsenjmlj alqa çyredj.

Qaraqalpaq qalqynnyñ tanlandylar — Qaraqalpaq Çoqarqy Sovetjnjñ deputatlar, özlerjnjñ varlyq çümьslarında adamzattıñ üllı danyşpanlar **Lenin** menen **Stalinnen** ylgj alady dep, Qaraqalpaq Çoqarqy Sovetjnjñ deputatlar ürista qorqudy bilmeidj hám qalq dıuşpanların aıamaıdy, hadal hám turı volady, öz qalqyn **Lenin** syigendei etjp, **Stalin** syıjp otırqandai etjp syiedj dep jsenemjz.

Sjzlerdjñ üllı mämleketljik çümьsnyzdyñ tabıssy volıubna teklespjz. (Qol şappatlaular).

Çasasyn SSSR qalqlarınnyñ bızylmas tuysqanlyq auqamı! (Qol şappatlaular).

Çasasyn **Lenin — Stalinnjñ** üllı partiasy! (Qol şappatlaular).

Çasasyn tuysqan hám syiklj kösemjmjz hám üstazymyz üllı **Stalin!** (Qatıy qol şappatlaular).

Qazaqstan SSR Çoqarqy Sovetj Prezidiumnyñ Predsedatelj

Qazaqpaev“.

„Törtkyl, Qaraqalpaq ASSR Çoqarqy Sovetjnjñ Brjnşj Sesiassyna.

Tačikstan SSR Çoqarqy Sovetjnjñ Prezidiumy Tačikstan minetkeşlerj atynan qaraqalpaq qalqynnyñ tanlandylarına — Qaraqalpaq Avtonomialy Sovet Sotsialistljik Respublikasy Çoqarqy Sovetjnjñ deputatlarına çalyñly tuysqanlyq sälemjn çberedj hám olarqa bünnan blaida sotsialistljik dyzjlstj rauaçlandyruda, ziankesljktjñ qaldyqların saplauda hám vzjñ Sovet Sotsialistljik Respublikalar Soıuzynyñ quatly çenjımes sotsialistljik uatannyñ qalqlarınnyñ stalinljik doslyqyn bekkemleude jslerj çemjslj volıubna teklesljgjn vjldjredj. (Qol şappatlaular).

Çasasyn qalqlardıñ stalinljik doslyqy! (Qol şappatlaular).

Çasasyn vzjñ quatly sotsialistljik uatannyz — SSR Soıuzy! (Qatıy qol şappatlaular).

Çasasyn qaraqalpaq qalqy! (Qol şappatlaular).

Çasasyn Pytkjsoıuzlyqı Kommunist (bolşevikler) partiasy hám qalqlar kösemj vzjñ tuysqan çoldasymyz **Iosif Vissarionoviş Stalin.** (Qatıy qol şappatlaular).

Tačikstan SSR Çoqarqy Sovetj Prezidiumnyñ Predsedatelj

Şagadaev“.

„Tertkyl, Qaraqalpaq Avtonomialy Sovet Sotsialistik Respublikasynyň Brňşj Sessiasyna.

Tyrkmenstan SSR Orailýq Atqaru Komitetj Tyrkmenstan minetkeşlerjnj atýnan qalqyň taňlandylary — Qaraqalpaq ASSR Çoqarqy Sovetjnj deputatlarýna tuýsqanlyq sähemjñ çollaidy hem Çoqarqy Sovetjnj Brňşj Sessiasynyň çümtyň çemjsli bolýna tñleklesljnj wjdjredj.

TSSR Orailýq Atqaru Komitetjnj Predsedatelj
Xivaly Babaev*. (Qol şapratlaular).

Predsedatelj. Bygjn keşkj mähjls keşkj saat 5 te baslansyn degen üşnyň bar. Qarsylyq çoqra?

Keşkj saat 5 ke şekem pererýv daqazalaiman.

Besjnsj məclis

(1938 çıl, 26 iul, keşkj)

Xalikeev (predsedatel). Deputat çoldaslar, məclisjmjzdz da-
uam etuge rüqsat etijnzler.

Hykjmet dyzu məselesjne ötemjz.

Söz Kommunistljik sailau okrugъnъ deputatъ çoldas Nie-
tullaev Qoçavaiqa berjledj.

Nietullaev Qoçavai. Qaraqalpaq ASSR Konstitutsiasъnъ
37 nşj statiasъnъ tikaъnda QQASSR Çoqarqъ Sovetj Qara-
qalpaq ASSR Hykjmetjn — Qaraqalpaq ASSR Qalq Komissar-
lar Sovetjn dyzedj.

QQASSR Konstitutsiasъnъ 44 nşj statiasъna muarъq,
QQASSR Qalq Komissarlar Sovetj Qaraqalpaq ASSR Çoqarqъ
Sovetj tərəpjnen төmendegj sostavta dyzjledj:

QQASSR Qalq Komissarlar Sovetjnj Predsedatelj.

QQASSR Qalq Komissarlar Sovetjnj Predsedateljnj ekj
огъnvasarъ.

QQASSR Mәмleketljik Plan Komissiasъnъ Predsedatelj.

QQASSR Qalq Komissarlarъ:

Çer jslerj Qalq Komissarъ.

Finans Qalq Komissarъ.

Sauda Qalq Komissarъ.

Işkj isler Qalq Komissarъ.

Nzam Qalq Komissarъ.

Den-saulъq saqlau Qalq Komissarъ.

Bljmlendjru Qalq Komissarъ.

Çergjlkj sanaat Qalq Komissarъ.

Kommunallъq qoçalъq Qalq Komissarъ.

Sotsiallъq təminat Qalq Komissarъ.

Çol vasqarmasъnъ Naşalnigj.

SSSR Taiarlau Qalq Komissariatъnъ Uәkjlj.

Iskusstvo jslerj voınşa Basqarmanıñ Naşalnıgı.

Üsıqan muarýq, keşe QQASSR Çoqarqı Sovetj maqan Qaraqalpaq ASSR Qalq Komissarlar Sovetjnjñ sostavı haq- qında Çoqarqı Sovetjñ tastıqlauına üsıñısmıñ berudj tapsır- dı, sonıñmenen bjrge Çoqarqı Sovet özjnjñ qararında Hykj- mettj dyzu мәselesj voınşa çarıs sözdjñ varısında deputatlar tәrepjnen aıtılqan varlıq kritikalıq zameşanielerdj eske aludı tapsırdı. Əlbette, Qaraqalpaq ASSR Qalq Komissarlar Sovetjnjñ sostavın dyzu haqqında menjñ üsıñıslarım sol kәrsetjgen- lerge tikarlanatıqın özjnen özj tysjnıklj.

Braqta, Qalq Komissarlar Sovetjnjñ sostavı haqqındaqı pkjrlerdj aitudan bırın, Çoqarqı Sovet deputatları Gornev, Axmadiev, Raxov, Şumaqaev hәм Oşşepkovlar tәrepjnen bül- karada aıtılqan kritikalıq zameşanielerge azda bolsa toqtap ketu kerek: bül kritikalıq sözler aırım Narkomatlardıñ cüm- sındaqı bjr qatar kytә çaman oñbaqanlıqlardıñ ystjñ aştı. Men bül kritikalıq zameşanieler pytjnlei dırıs ekenjñ aıtım tijs hәм men olarqa pytjnlei hәм tolıq qosılaman.

Olardıñ bjr qanşasına toqtap ketemen. Bljmlendjru Qalq Komissariatıñ cümısı haqqında Gornev penen Oşşepkov çoldaslardıñ sәilegenjñ alalıq. Dırıs çoldaslar, Bljmlendjru Qalq Komissariatı, onıñ basşılıqı, aırıqşasında narkom Aim- betov, onıñ aldına qoılqan uazipalardı beçere almadı. Nar- kom Aimbetovtıñ jslegen aşıq salaqşılıqı arqasında mektep qırılısı yzjljste otır, çañda oqu çıña tairılıq çaman vara atır, mekteplerdj oqu ktapları hәм oqu әsvarlarımnenen өз uaqtında tәmin etuge pytjnlei keul bәljnбegen; partia menen hykjmetjñ sauatsızlıqtı hәм şala sauatlılıqtı saplau haqqın- daqı qararı kytә çaman tyrde oғыnlanır atır. Basşılıqta vol- qan dūşpanlar qalava oqıtu jsjñ yzjljske salqan, al çañda bas- şılıq Aimbetov zıankesljktjñ qaldıqların saplau haqqında heş qandai jlaçlar jslemei otır. Bljmlendjru Qalq Komissariatı qalq bljmlendjrudjñ çergjljklj organların vekkemleu jsjñ qolqa almaı otır hәм rus tljñ rus emes mjletlerdjñ mekteplerjnde oqıtu jsj aırıqşa әsteljkpenen varatır. Bünıñ vәrj-de, çoldaslar, Aimbetov narkom volır, onıñ aldına qoılqan uazipalardı tәmin ete alma- qanıñ hәм oqan tapsırılqan jstj çaman beçerujñ kәrsetedj, eger- de üsıñıñ ystjne Aimbetovtıñ js çyzjnde kәrsetetudıñ menmensj- ljgjn eske alsaq, Bljmlendjru Qalq Komissariatıñ qolınan

js keletüqyn adamlarmenen kyseitjluge mytaç ekenj alyqn volad; bül narkomatqa qalqy blymlendjru jsjnde vzjn aldymyzda turyan uazipalardy haqiqat orynlau qolyan keletüqyn adamlardy çverujmz kerek, al qolyan js kelmeitüqyn adamlardy toqtausyz aludyz, olardy orynlarynan vosatudyz kerek.

Sauda həm Finans Qalq Komissariatlarıның құмыссы haqqında Şumaqayev həm Oşşepkov deputat coldaslarında sөйлегенjne keul bөлmei ketuge volmaidy. Bızlerge mäljm — Respublikada Sauda Qalq Komissariatında көр uaqyttan berlj narkom çoq, al narkomның mјnnetjn tәcribesj pytjnlei az orynbasarlar atqaryp keldj, olar әlbette Sauda Qalq Komissary siaqlы üllы narkomattың құмысын weçere almaidy. Sonlıqtan, Çoqarqы Sovettjn Sessiasы — Sauda Qalq Komissary etjp, құмыстың vül әhmietlj uşastkasыn tolyq tәmin ete alatұдың həm minetkeşlerdjn mәplerj çonjnde bolşeviklerşe қамқorlana alatұдың adam qoıylыs tıjs degen menjң üsыnsымды quatlap өter dep esaplaıman.

Finans Qalq Komissariatı haqqında-da, çoldaslar, üsün aıtır ketu kerek. Narkom Çaqsımuratov haqiqatında Finans Qalq Komissariatının çümüşna başlıq etpei otır hām, sonıqtan, çümüştıң oqada әhmietli ұastkası bolqan bül ұastkann dәрhal bekkemleuge zarur bolır otır.

Bulkarada bir qatar çoldaslar, ağırqasəna çoldas Raxov, Sovnarkomnıñ ılıma cüməsn, Respublika qurılısn planlaı həm taqı sondailar cənjdəj cüməsn pytjnlei dırıs kritikaladı.

Çoldas Raxovtyn Sovnarkomnyň uluma çümüş haqqynda kritikalýq zameşanielerj menj oimşa pytjnlei dürs hem Sessionyn aldýnda tüppa-tura aitu kerek, —kөр uaqyttan berlj Qalq Komissarlar Sovetj Predsedateljnjq orynbasary volýp kelgen, haqiqatynda Qalq Komissarlar Sovetj Predsedateljnjq mjnnetjn orynlap kelgen çoldas Zaiko çümüş beçere almadý hem oqan көсетjлgen bijk jsenjmdj aqlamadý. Sonlyqtan Qalq Komissarlar Sovetjnjq uluma basşylyqyndaı әhmietlj uşastkaqa, aıryqşasynda Sovnarkom Predsedateljnjq orynbasaryna berk, qairatly adam, SSSR dñ Stalinljk Konstitutsiasy menen Qaraqalpaq ASSR Konstitutsiasy bızlerge çyklegen uazıpalardy orynlaı qolynan keletudyn adam qoılyı tıjs degen menj üşynsımdı Çoqarqy Sovet Sessiasy qollaıdy dep oilaimanı.

Uşь zameşanielerden kein QQASSR Qalq Komissarlar Sovetijnj sostavın daqazalauqa etuge rüşsat etijnjz. Brağ men bülka-

rada taqıy vır nərseñ aıtıp ətujm tijs — men Qalq Komissarlar Sovetijn Predsedateljne toqtap ketpeimen, seveñ vıl Çoqarqı Sovet Sessiasıññ özijn jıj. Men turıdan-turı Qalq Komissarlar Sovetijn sostavın daqazalauqa ətemen hım Sessianıñ tastiqlauına üsnaman:

QQASSR Qalq Komissarlar Sovetj Predsedateljñ otıpa-sarı çoldas **Pivovarov** İosif İvanoviş.

QQASSR Qalq Komissarlar Sovetj Predsedateljñ otıpa-sarı çoldas **Allaniazov** Syın.

QQASSR Mәмleket Plan Komissiasıññ Predsedatelj haq-qındaq mәsele Çoqarqı Sovet Prezidiumına airıqsa qarau-da tapsırsın.

QQASSR Qalq Komissarlar:

Çer jslerj Qalq Komissarı — çoldas **Saxibi** Xasan.

Finans Qalq Komissarı — çoldas **Ponomarev** Sergei İvanoviş.

Sauda Qalq Komissarı — çoldas **Türsınbaev** Abdulla.

Jskj jsler Qalq Komissarı — çoldas **Vrçevski** Evgeni Fedoroviş.

Nzam Qalq Komissarı — çoldas **Dlimov** Artıqbai.

Den-saulıq saqlau Qalq Komissarı — çoldas **Krivtsov** Pavel Petroviş.

Blımlendjru Qalq Komissarı haqqındaq mәsele QQASSR Çoqarqı Sovetijn Prezidiumına airıqsa qarauqa tapsırsın.

Çergjlkj Sanaat Qalq Komissarı — çoldas **Erbayev** Faizulla.

Kommunalıq Qoçalıq Qalq Komissarı — çoldas **Raxov** Nırçau.

Sotsialıq Tәminat Qalq Komissarı — çoldas **Babaçanova** Xatira.

Taqıda SSSR Taiarlau Qalq Komissariatıñ Uәkjlne — çoldas **Tseluiko** Anton Zaxarovişti tastiqlauı üsnaman.

QQASSR Qalq Komissarlar Sovetijn çanında İskusstvo jslerj voınşa Basqarma Naşalnıgjne — çoldas **İusupov** İuldaşti tastiqlauı üsnaman.

QQASSR Qalq Komissarlar Sovetj çanındaq Çol basqarma Naşalnıgijn mәselesj QQASSR Çoqarqı Sovetijn Prezidiumına airıqsa qarauqa tapsırsın.

Mne, çoldaslar, Qaraqalpaq ASSR Hykmetjn, iaqni Qalq Komissarlar Sovetjn dyzu haqqında QQASSR Çoqarqı Sovetijn qarauına hım tastiqlauına berljir otırqan üsnıslar iaması pkjrler üsılar.

Deputat çoldaslar, Çoqarqı Sovet tastiqlaıaçaq Qalq Komis-sarlar Sovetjnıñ aldında oqada üllü cümıslar tıradı. Sovnar-komqa üsü uaqıtqa şekemgiden artıqıraq qıbn uazıpalardı şeşuge tura keledj. Qaraqalpaqıstan qoçalıqıñnıñ ösujmenen qatar vızñ uazıpamız-da zoraıp otır. Sonqı cıllarda Qaraqal-paqıstan kolhozşılar paxta zırəhätjnıñ önjmın arttırıuqa eris-tj, vızñ respublikamızda sanaat ösjr varatır, Qaraqalpaq qal-qıñnıñ forması voınşa mjlletjk, mazmunı voınşa sotsialistjk мәdenietj rauaqlanır atır, bünnan blaimaqanda Qaraqalpaqıst-an minetkeşlerjnıñ materiallıq hәм мәdeni түrmıs қақдай-ların қаqsartu üşın tıanaqlı gyres cırgızılıp otır. Üsü uazi-palardıñ tavıslı tyrde orınlanıu üşın Qalq Komissarlar So-vetj cümıs jsleuge mjnnetlj volaçaq.

QQASSR Çoqarqı Sovetjnıñ deputatlarıñnıñ geipara Nar-komatlar hәм Sovnarkom qızmetkerlerj haqqında bülkarada jslegen kritikalıq zameşanielerj cөnjnde men çoqarında aıtır kettjm, endj Narkomatlardıñ cümıs üşın brjnşj gezekte Qalq Komissarlar Sovetj cuapker, sol sebeplj bülkarada jslegen kritika Qalq Komissarlar Sovetjne tolıq hәм pytjnleijmenen çatadı, üsün varlıq Narkomatlar hәм Hykjmet tolıqıñnan qat-tı eske aluları zarur. Bül kritikanı Sovnarkom özjnıñ cümıs-na tjkkelei cәdem hәм qollau dep qavıl alıu tıjs. Üsü cә-salqan zameşanielerge syiene otırır, Sovnarkom özjnıñ cümıs-ın narkomatlarqa öz uaqıtında cәdem көрсетetіuıñn hәм қа-daqlalaudı kyşeitetіuıñn etjp dyzuj керек.

Sovnarkom SSSR Çoqarqı Sovetjnıñ Brjnşj Sessiasında çoldas Molotovtıñ zameşanielerjn esten şqarmaıu lazım:

„Mәмleketjk çoqar postlarda tırqan başşılar masairau-şılıqqa iamasa arqainlıqqa berjlmeuj tıjs, kritikaqa sal-damı qılaq qoiuı tıjs, özjnıñ cümısında cөtjlısuj tıjs.

„Men çoqar tıraman hәм sonlıqtan men bәrjn-de көre-men hәм bәrjn-de vlemen“ degen іuıñnudan jvarat volqan masairauşılıqtı vızler siası soqrılıq dep, menmensjlk dep, bıurokratizm dep qaralaıuımız tıjs“.

Çoldas Stalinnıñ metallurqlar menen tauşılardı qavıl alqan-da aıtqan tenj çoq sözlerjn iadta saqlau керек:

„Sovet қақдайларında başşı volu— demek qalqtıñ көzjn-de bijk hyrmetke hәм jsenjmge ie volu... Başşılar keledj hәм ketedj, al qalq qaladı. Tek qalq qana мәngjlk. Bar-

l̥q̥ basqalar—ötj̥p̥ ketetüq̥n̥ n̥r̥se. Sonl̥qtan̥ qalq̥t̥n̥
jsenj̥mj̥n̥ qadj̥rlei̥ blu̥ kerek“.

Qalq̥t̥n̥ jsenj̥mj̥n̥ qadj̥rlei̥ blu̥ — Qalq̥ Komissarlar̥ Sovetj̥-
nj̥n̥ tikaq̥q̥ minnetj̥ volad̥. Narkomatlar̥d̥n̥ ç̥m̥b̥s̥n̥d̥n̥ ta-
v̥s̥l̥ volu̥ — v̥r̥nj̥sj̥ gezekte̥ Qaraqalpaq̥ qalq̥n̥d̥n̥ keç̥ minet-
keşler̥ massalar̥menen̥ kyndel̥kl̥j̥ ç̥an̥l̥ vailan̥b̥st̥n̥ qanşell̥j̥
jske̥ as̥r̥yl̥u̥nḁ vajlan̥b̥l̥ volad̥.

Çoldas̥ **Stalinn̥j̥n̥** Moskvḁ qalas̥n̥daq̥ Stalin̥ sailau̥ okrug̥-
n̥d̥n̥ sailauşylar̥n̥d̥n̥ 1937̥ n̥sj̥ ç̥yl̥ 11̥ n̥sj̥ dekavr̥degj̥ ç̥inal̥b̥s̥n̥-
dḁ aitqan̥ tenj̥ çoq̥ sözler̥jn̥ h̥r̥ v̥j̥r̥ basş̥ v̥j̥r̥deij̥ne̥ iad̥tḁ saq̥-
lau̥ h̥m̥ heş̥ uaq̥ttḁ ũm̥t̥paub̥ tijs̥:

„Sailauşylar̥, qalq̥ özler̥jn̥d̥n̥ deputatlar̥n̥an̥ — olar̥ özle-
r̥jn̥d̥n̥ uazipalar̥ d̥reçes̥j̥nde̥ qalu̥n̥, olar̥ özler̥jn̥d̥n̥ ç̥m̥b̥-
s̥n̥dḁ siasi̥ obyvateller̥d̥n̥ d̥reçes̥jne̥ şekem̥ p̥asen̥lemeuj̥n̥;
olar̥ leninl̥jk̥ tiptegj̥ siasi̥ js̥kerler̥d̥n̥ post̥ndḁ qalu̥n̥;
olar̥ Lenindei̥ aiq̥n̥ h̥m̥ t̥uraql̥ js̥kerler̥ volu̥n̥ (q̥ol̥
ş̥ap̥patlaular̥), olar̥ Lenindei̥-aq̥ ũr̥stḁ qor̥q̥rait̥üq̥n̥
h̥m̥ qalq̥ d̥üş̥panlar̥n̥ aiamait̥üq̥n̥ volu̥n̥ (q̥ol̥ ş̥ap̥pat-
laular̥); olar̥ js̥ q̥ı̥n̥lai̥ baslaq̥an̥ h̥m̥ qandai̥ volmas̥n̥
qaup̥ k̥öz̥ ald̥nḁ k̥er̥j̥ngen̥ uaq̥ttḁ, yreilenuden̥, yreilenu-
ge̥ ũsas̥ n̥r̥seler̥den̥ azat̥ volu̥n̥, olar̥ qandai̥ volmas̥n̥
yreilenuge̥ ũsas̥ n̥r̥seler̥den̥ Lenin̥ qandai̥ azat̥ volq̥an̥
bol̥sḁ, son̥d̥ai̥ azat̥ volu̥n̥; olar̥ varl̥q̥ ç̥aq̥n̥an̥ vol̥ç̥aud̥
h̥m̥ varl̥q̥ pliuslar̥ h̥m̥ minuslar̥d̥n̥ varl̥q̥ ç̥aq̥n̥an̥
esap̥qḁ alud̥ kerek̥ q̥lat̥üq̥n̥ q̥ı̥n̥ m̥seleler̥d̥n̥ ş̥ek̥ende̥,
Lenindei̥ danḁ h̥m̥ sav̥r̥l̥ volu̥n̥ (q̥ol̥ ş̥ap̥patla-
ular̥); olar̥ Lenindei̥ haq̥iqatş̥yl̥ h̥m̥ h̥yç̥dan̥l̥ volu̥n̥ (q̥ol̥
ş̥ap̥patlaular̥); olar̥ öz̥ qalq̥n̥ Lenin̥ syigendei̥-aq̥ sy-
iuj̥n̥ talap̥ etuj̥ tijs̥“. (Q̥ol̥ ş̥ap̥patlaular̥).

Çoldas̥ **Stalin̥** ũs̥ylardan̥ kein̥, deputatlar̥ „ũll̥ Leninn̥d̥n̥ ũll̥
ovraz̥n̥ özler̥jn̥d̥n̥ k̥öz̥ ald̥nḁ t̥utub̥ tijs̥ h̥m̥ pytk̥l̥ j̥ste̥ Lenin-
ge̥ ũsas̥ volu̥q̥ḁ tr̥s̥ub̥ tijs̥“ dedj̥. (Q̥att̥b̥ d̥aus̥l̥ q̥ol̥ ş̥ap̥-
patlaular̥).

Çoldas̥ **Stalinn̥j̥n̥** SSSR̥ Çoqarq̥ Sovet̥jn̥d̥n̥ deputatlar̥n̥d̥n̥
ald̥nḁ qoiq̥an̥ b̥ül̥ ũll̥ talaplar̥ pyt̥jn̥lei̥ h̥m̥ toly̥q̥menen̥
v̥j̥zler̥ge̥-de̥, Qaraqalpaq̥ ASSR̥ Çoqarq̥ Sovet̥jn̥d̥n̥ deputatlar̥n̥dḁ,
onnan̥-dḁ aslam̥ Qalq̥ Komissarlar̥nḁ h̥m̥ Qalq̥ Komissar-
lar̥ Sovet̥jne̥-de̥ ç̥atad̥.

B̥j̥zler̥ çoldas̥ **Stalinn̥j̥n̥** taç̥ qalarl̥q̥ b̥ül̥ sözler̥jn̥ v̥j̥r̥ minuttḁ

ўмтырауымыз тийс ҳам ulla, мәңгилк **Leninge** ылаиқ шәкјrtler болуқа ўмтылуымыз тийс (qol шәppatlaular), ulla **Stalin-njn** ылаиқ шәкјrtlerj болуқа ўмтылуымыз тийс. (Qol шәppatlaular).

Bzjn uazipamyз — bzjn ўstazyмыз ҳам qalqlardyң көsemj ulla **Stalinge** ҳам **Lenin—Stalin** partiasyna haqiqi көmekşj bola bluden jbarat болуқа тийс. (Qol шәppatlaular).

Qalq Komissarlar Sovetj gyllән әhmietlj zor мәselelerdj şe-şerde keñestj ҳам yiretudj Özbekstan Kommunist (bolşevikler) Partiasynyң Orailыq Komitetjnen, Pytkjlsoiuzlyq Kommunist (bolşevikler) Partiasynyң Orailыq Komitetjnen, bzjn tuьsqan **Stalinnen** soraidь.

Çoqarqь Sovet deputatlarь һәм Qalq Komissarlar Sovetjnjң aqzalarь, bzjn sotsialistljқ qalq parlamentь — Çoqarqь Sovetke ылаиқ болуларь тийс. Bzler özjnjң minet kyşjn salьp, çan aian-bastan qaharmanşylyqьmenen һәм dөretu һәueskerljgьmenen heş qandai tosqnlyqlarqa қaramastan, çaңa baqьtlь kommunistljқ çәmiet dyzjр atьrqan qalqqa ылаиқ болудь tleimjз һәм болуымыз lazym. (Qol шәppatlaular).

Çoldaslar, Sjzler bygjn sailaituqьn Qalq Komissarlar Sovetjnjң sostavь özjnjң çemjslj һәм talmas çumьsьnda Stalinljқ zamanqa ылаиқ voladь, bzjn çainaqaң baqьtlь Sovet eljnde çenjmpraz sotsializm qurьsьsьnyң frontьnda barqaң sain çaңa һәм çaңa çenjslerge, alqa һәм alqa qarai qaraqalpaq qalqьn çyrgьzu jsj Qalq Komissarlar Sovetjnjң qolьnan keledj degen tolyq ymjttj, jsenjmdj bldjruge rűqsat etjnjз.

Çasasьn Marks — Engels — Lenin — Stalinnjң çenjlimeituqьn ulla bairaқь! (Qattь qol шәppatlaular).

Çasasьn çenjlimeituqьn **Lenin — Stalin** Kommunist (bolşevikler) partiasь! (Qattь qol шәppatlaular).

Çasasьn raвоşilar menen diqanlardьn sotsialistljқ мәmleketjnjң danqlь Stalinljқ Konstitutsiasь! (Qattь qol шәppatlaular).

Çasasьn bzjn atamyз, pytkjl adamzattyң dostь һәм ўstazь, bzjn tuьsqan һәм syiklj **Stalin!** (Deputatlarьdyң wәrj orьnnan turgьp, çoldas Stalin hyrmetjne ovatsia çasaидь. „Çasasьn ulla Stalin, u'ra!“, „Çasasьn çoldas Stalin!“, „Jaşasin Lenin — Stalin partija-sil“ degen dauslar).

Predsedatel. Deputat çoldaslar, çoldas Nietullaev Çoqarqь

Sovettjn qaraıyına Qalq Komissarlar Sovettjnıñ sostavın ıñıñır otır. Dodalau retjnde deputatlardan sөileuşjler varma? Çoq.

Ondai bolsa çoldas Nietullaev ıñıñqan Qalq Komissarlar Sovettjnıñ sostavın dausqa qoluqa өtemjz. Qarsыıq çoqpa? Qavыл алынды. Dausqa qoluqa өtemjz.

Ең әuelj Qaraqalpaq ASSR Qalq Komissarlar Sovettjnıñ Predsedateljn tastıqlaudы Çoqarqы Sovettjnıñ dauысына qoıaman.

Sovnarkomnıñ Predsedateljne çoldas Nietullaev Qoçavai tastıq etjlsjn degen ıñıñыs var. (Qol şappatlaular).

Basqa ıñıñыslar varma? Bül kandidatura voınşa kjm sөz so-raıdy? Çoq.

Dausqa qoıaman.

Qalq Komissarlar Sovettjnıñ Predsedateljne Nietullaev Qoçavai tastıq etjlsjn degenler qol көterujn soraiman. Tysjrıjnızdj soraiman. Kjм qarsы? Kjм bitөrep? Çoq.

Solai etjp çoldas Nietullaev Sovnarkomnıñ Predsedateljgne tastıq etjlsjn degen ıñıñыs vjr auzdan qavыл алынды.

Qaraqalpaq ASSR Qalq Komissarlar Sovetj Predsedateljnıñ oғынbasarlarын tastıqlauqa өtemjz.

Qalq Komissarlar Sovetj Predsedateljne oғынbasarлыqqa Pivovarov İosif İvanovişj tastıqlaudы dausqa qoıaman. (Qol şappatlaular).

Bül мәsele voınşa deputatlardan sөileuşjler varma?

Dausqa qoıaman. Bül ıñıñыs өtsjn degenler qolын көterujn soraiman. Tysjrıjnızdj soraiman. Kjм qarsы? Kjм bitөrep? Çoq.

Solai etjp çoldas Pivovarov vjr auzdan tastıq etjledj.

Qalq Komissarlar Sovettjnıñ Predsedateljne oғынbasarлыqqa Allaniazov Syin tastıqlansын degen ıñıñыstы dausqa qoıaman. (Qol şappatlaular).

Deputatlardıң qaisыsında zameşanieler var?

Dausqa qoıaman. Qalq Komissarlar Sovettjnıñ Predsedateljne oғынbasarлыqqa Allaniazov Syin tastıq etjlsjn degenler qol көterujn soraiman. Tysjrıjnızdj soraiman. Kjм qarsы? Kjм bitөrep? Çoq.

Solai etjp çoldas Allaniazov Syin vjr auzdan tastıqlanady.

Çoldas Qoçavai Nietullaevтың Çer jslerj Qalq Komissarына Saxibi Xasan tastıqlansын degen ıñıñысын dausqa qoıaman.

Bül kandidatura voınşa şqыр sөileuşjler varma?

Çer jslerj Qalq Komissarына çoldas Saxibi Xasan tastıqlansын degenler qol көterujn soraiman. Tysjrıjnızdj soraiman. Kjм qarsы? Kjм bitөrep? Çoq.

Solai etjp çodlas Saxibi vjr auzdan tastiqlanadъ.

Finans Qalq Komissarъna Ponomarev Sergei Ivanovişti tastiqlaudъ dausqa qoiaman. Bûl kandidatura voınşa zameşanieler volama? Dausqa qoiaman.

Finans Qalq Komissarъna Ponomarev S. I. tastiqlansъn degenler qol koterujn soraiman. Tysjrujnıjdzj soraiman. Kjm qarsъ? Kjm bitärep? Çoq.

Solai etjp Sergei Ivanoviş Ponomarev vjr auzdan tastiqtıjledj.

Sauda Qalq Komissarъna Tûrsъnbaı Abdullaъ tastiqlaudъ dausqa qoiaman. Qandai zameşanieler var? Dausqa qoiaman.

Sauda Qalq Komissarъna Tûrsъnbaev Abdulla tastiqlansъn degenler qol koterujn soraiman. Tysjrujnıjdzj soraiman. Kjm qarsъ? Kjm bitärep? Çoq.

Solai etjp çoldas Tûrsъnbaev Abdulla vjr auzdan tastiqlanadъ.

Çoldas Nietullaevtıñ Qaraqalpaq ASSR Jşkj Jsler Qalq Komissarъna Vrçeçevski Evgeni Fedoroviş tastiqlansъn degen üsъnъsъn dausqa qoiaman. (Q o'l şappatıalar).

Bul kandidatura voınşa şqъp sөileuşjler varma? Dausqa qoiaman. Jşkj Jsler Qalq Komissarъna Vrçeçevski Evgeni Fedoroviş tastiqlansъn degenler qol koterujn soraiman. Tysjrujnıjdzj soraiman. Kjm qarsъ? Kjm bitärep? Çoq.

Solai etjp Evgeni Fedoroviş Vrçeçevski vjr auzdan tastiqlandъ.

Nzam Qalq Komissarъna Dlimov Artъqbaidъ tastiqlaudъ dausqa qoiaman. Bûl kandidatura voınşa sөileuşjler varma? Dausqa qoiaman. Nzam Qalq Komissarъna Dlimov Artъqbai tastiqlansъn degenler qol koterujn soraiman. Tysjrujnıjdzj soraiman. Kjm qarsъ? Kjm bitärep? Çoq.

Solai etjp Dlimov Artъqbai vjr auzdan tastiqlandъ.

Den-saulыq saqlau Qalq Komissarъna Pavel Petroviş Krivtsovtı tastiqlaudъ dausqa qoiaman. Bûl kandidatura voınşa deputatlardan şqъp sөileuşjler varma? Dausqa qoiaman. Den-saulыq saqlau Qalq Komissarъna Krivtsov Pavel Petroviş tastiqlansъn degenler qol koterujn soraiman. Tysjrujnıjdzj soraiman. Kjm qarsъ? Kjm bitärep?

Solai etjp çoldas Krivtsov vjr auzdan tastiqlandъ.

Çergijlkij sanaat Qalq Komissarъna Erbaev Faizullanъ tastiqlaudъ dausqa qoiaman. Deputatlardıñ zameşanielerj varma?

Dausqa qoiaman. Çergjlkj sanaat Qalq Komissarına Erbaev Faizulla tastiqlansın degenler qol keterujn soraiman. Tysjrjnjdj soraiman. Kjm qarsı? Kjm bitərep?

Solai etjp Erbaev Faizulla vjr auzdan tastiqlandı.

Kommunal qoçalıq Qalq Komissarına Raxov Nürcaudı tastiqlandı dausqa qoiaman. Bül kandidatura voınşa deputatlarıñ zameşanielerj varma? Bül kandidatura ötsjn degenler qol keterujn soraiman. Tysjrjnjdj soraiman. Kjm qarsı? Kjm bitərep?

Solai etjp çoldas Raxov vjr auzdan tastiqlandı.

Sotsiallıq Təminat Qalq Komissarına Bavaçanova Qatiranı tastiqlandı dausqa qoiaman. Bül kandidatura voınşa deputatlardan zameşanieler varma? Dausqa qoiaman. Sotsiallıq Təminat Qalq Komissarına Bavaçanova Qatira tastiqlansın degenler qol keterujn soraiman. Tysjrjnjdj soraiman. Kjm qarsı? Kjm bitərep?

Solai etjp çoldas Bavaçanova vjr auzdan tastiqlandı.

SSSR Taiarlau Narkomatıñ Uəkjlı Tseluiko Anton Zaxarovişın kandidaturasın dausqa qoiaman. Deputatlardan zameşanieler varma? Dausqa qoiaman. SSSR Taiarlau Narkomatıñ Uəkjlı etjp çoldas Tseluiko Anton Zaxaroviş tastiqlansın degenler qol keterujn soraiman. Tysjrjnjdj soraiman. Kjm qarsı? Kjm bitərep?

Solai etjp çoldas Tseluiko vjr auzdan tastiqlandı.

Qalq Komissarlar Sovetj çanındaqı İskusstvo jslerj voınşa Basqarmanı Naşalnigjne İusupov İoldaşın kandidaturasın dausqa qoiaman. Deputatlardan zameşanieler varma? Dausqa qoiaman. İskusstvo jslerj voınşa Basqarma Naşalnigjne İusupov İoldaş tastiqlansın degenler qol keterujn soraiman. Tysjrjnjdj soraiman. Kjm qarsı? Kjm bitərep?

İusupov vjr auzdan tastiqlandı.

Çoldas Nietullaev:

1. Qaraqıpaq ASSR Məmket Plan Komissiasıñ vasilıqı haqqında.

2. Bljmlendjru Qalq Komissarı haqqında.

3. Qaraqalpaq ASSR Qalq Komissarlar Sovetjñ çanındaqı Çol Basqarmasıñ Naşalnigj haqqındaqı məselelerdj Çoqarqı Sovet Prezidiumıñ aırqşa qarauna üsünr otır.

Basqa üsünslar varma?

Dausqa qoiaman. Çoldas Nietullaevın üsünbı ötsjn degen-

Ber qol köterujn soraiman. Tysjrujnjdj soraiman. Kjm qarsь? Kjm bitərep?

Çoldas Nietullaevtyң üsьnьsь qavьl aьnadь.

Solai etjp Qalq Komissarlar Sovetjn dyzu vjr auzdan tastiq etjldj.

Bzjn Sessionьң kyn tərtьjne deputatьq mьnnetjn atqarumenen vailanьsь deputatlardьң rasxodlarьң təleu haqqьndaqь məsele kjrgjzjsjn degen üsьnьs var. Qarsьlq çoqpa? Qavьl aьnadь. Bül məsele voınsa şqьp səileuşjler varma?

Pavlov (ornьnan). Səz soraiman.

Predsedatel. Səz deputat Pavlovqa berjledj.

Pavlov V. M. (Уссай округ, Моина районы). Deputat çoldaslar! Tamdь, Şavvaz, Tərtkyl, Qьpşaq həm Moınaq raionlarьң deputatlarь gruppasьnan deputatlarqь, deputatьq mьnnetjn atqarumenen vailanьsь rasxodlarьң təleu haqqьndaqь məsele voınsa üsьnьs kjrgjzgjm keledj.

Çoqarqь Sovettjn deputatь — onь sailaqaп qalqtyң qьzmetkerj həm uəkjlj. Çoqarqь Sovet deputatь əzjn Çoqarqь Sovetke çvergen sailau okrugьң sailauşylarьmenen yzljksjz çanь vailanьs çasap tьruь tijs. Sailauşylarьmenen vailanьsu deputattan kolxozlarqь, kərxanalarqь varudь talap etedj, sonдай-aq deputat əzjnjn sailauşylarьmenen qat aьsьp tьruь tijs, deputat taqьda əzjnjn sailauşylarьң qavьl etjp otьruь kerek voladь. SSSR Çoqarqь Sovettjn deputatьң çümьs praktikasьnan vьzler endj deputatqa kəvjnese sailauşylardьң soraularьmenen vailanьsь məselelerdj şeşuge həm ol məseleler voınsa respublikada volsьn, sonдай-aq çergjljkj şəlkemlerde volsьn, anau ia mnau jlaçlardь jsleuge tura kelgenjn vlemjz.

Bünьң vərgь bül kereklj mьnnetlerdj orьnlau üşьn deputatlarqь çaqdailar dyzudj kerek etedj.

Deputatьq mьnnetjn atqaru deputattan geide tьraqь çümьsьn qoip tьrudь talap etedj, üsьң arqasьnda onьң minet haqьsь vjr qanşa kemidj. Sonьңmenen vьrljkte deputatqa sailauşylarь onьң aldьna qoıqan vjr qatar məselelerdj şeşu üşьn respublikalьq şəlkemlerge varьp keluge tura keledj.

Çoqarqь Sovettjn deputatlarь çergjljkj həm orailьq şəlkemlerdj gyllən çümьslarьnan qavarь voluь tijs. Onьң üşьn deputatlar ədeur müqdarda ədəbiat, gazetalar aldьruь tijs, al bül-da qosьmşa rasxodlardь talap etedj.

Sessia uaqtynda deputatlar auqatlanu, tьru çai, çol krej

üşyn häm taqy sondailar üşyn şqyn etedj. Onyñ berçaqynda vjzler taqy mnanь eske aluymyz tijs — Çoqarqy Sovet Predsedatelj häm predsedatelidjñ orınbasarlarь Sessia arasyndaqy uaqytta deputatlarmenen müdamь häm yzljksjz vailanьsyp tırady, bünñ üşyn-da rasxodlar kerek volady.

Sailauşylar aldında özjññ deputatlyq mjñnetlerjñ atqara alu üşyn deputatlarqy çöñlj çaqdailar tamin etjluj tijs. Mnenen sonlyqtan mna üşynsť kjrgjzemen:

1. Qaraqalpaq ASSR Çoqarqy Sovetjññ deputatlarьna deputatlyq mjñnetlerjñ atqaruqy vailanьsly rasxodlarьñ tölau üşyn hər aida 300 manat belgj lensjñ.

2. Qaraqalpaq ASSR Çoqarqy Sovetjññ Sessiasь uaqtynda deputatlardьñ rasxodlarьñ tölau üşyn 50 manat sutoşni belgj lensjñ.

3. Qaraqalpaq ASSR Çoqarqy Sovetjññ deputatlarьna Qaraqalpaq su çollarьññ varlyqynda pñlsyz qatnau üşyn müdamь билетler belgj lensjñ.

4. Qaraqalpaq ASSR Çoqarqy Sovetj Prezidiumьñ smetasьnda deputatlarmenen vailanьsta volu häm uakjllj üşyn çy volnşa Qaraqalpaq ASSR Çoqarqy Sovetj Predsedateljññ bytiarьna 50 mьñ manat pñl berjluj көсетjlsjñ.

Predsedatel. Deputatlarda basqa üşynslyar varma? Ondai bolsa dausqa qoiuqy rñqsat etjñjz. Çoldas Pavlovtyñ üşynsly ötsjñ degenler qol көterujñ soraiman. Tysjrujñjzj soraiman. Kjm qarsь? Kjm vitärep?

Bjr auzdan qavyl alьnady.

Predsedatel. Deputat çoldaslar, pererьv bolsьñ degen üşynsly var. Qarsylyq çopra?

15 minut pererьv daqazalaيمان.

Pererьvtan keın

Predsedatel. Çoqarqy Sovetjñ Sessiasьna ravoşılardьñ häm pionerlerdjñ delegatsialarь qñtlyqlauqy keldj. (Qatty dausly qol şappatlaular). Törtkyl qalasьññ көrxanalarьññ ravoşılarь atьnan qñtlyqlau üşyn söz paxta zavod maşinisj çoldas Salix Axmedovqy berjledj. (Qol şappatlaular).

Axmedov Salix (paxta zavodьññ ravoşisь). Qaraqalpaq Avtonomialь Sovet Sotsialistljik Respublikasь Çoqarqy Sovetjñe deputat çoldaslar!

Deputat çoldaslar, şjzlerge waqıtly qaraqalpaq qalqınyñ tañlau-ly ıllarına, Törtkyl paxta tazalau zavodı, Kirov atındaqy tipogra-fia, Krupskaja artelj, Qaraqalpaqtrans, Bailanys basqarmasy, Deigıştroi, Törtkyl MTS ravoşılarynyñ, inçener-texnik perso-nalynyñ hám qyzmetkerlerjnjñ kollektivlerjnen hám Törtkyl ra-ionynyñ kolhozşylarınan çalyńly sálem aitudy ózjme waqıt dep esaplaıman.

Deputat çoldaslar, Qaraqalpaq ASSR Çoqarqy Sovetjne sailaular hám Qaraqalpaq ASSR Çoqarqy Sovetjnjñ Brjnsj Sessiasynyñ jsj **Lenin — Stalin** mjilet siasatynyñ hám vzjñ quat-ly sotsialistlik uatanymyz — SSR Soıuzında çasauşy gyllen mjilet qalqlarynyñ çenjımeıtudyñ Stalinlik doslyqynyñ mere-kesjnjñ eñ aıqyn kórsetuşjsj bolady.

Bjzler, Törtkyl kárxanalarındaqy ravoşılar menen qyzmet-kerler hám Törtkyl raionynyñ kolhozşylar, QQASSR Çoqar-qy Sovetjnjñ Brjnsj Sessiasynyñ jsjne kytä zor keul weljıp qaraımyz. Brjnsj Sessia Özbekstan hám Qaraqalpaqystan Ço-qarqy Sovetlerjne sailaular uaqıtında Qaraqalpaq ASSR sai-lauşylarynyñ **Lenin — Stalin** partiasyn hám hámme minetkeşler-djñ kósemj hám üstazy **Iosif Vissarionoviş Stalindj** şeksjz syie-tüqynlyqyn hám olarqa berjlgennjñ kórsetken qaraqalpaq qal-qynyñ qalq mairamyn aıaqlaidy. Gyllen qaraqalpaq qalqy kom-munistler menen partiada çoqlardyñ stalinlik blogynyñ kandi-datları uşyn, vzjñ tuysqan kommunistlik partiamyzdyñ siasatı uşyn, çoldas **Stalin** uşyn bjr auzdan daus berdj. (Qol şap-patlaular).

Kommunistler partiasynyñ hám ıllı **Stalinnjñ** basşylyqynyñ astında qaraqalpaq qalqy kolonialyq qulşylyq būqauynan azat boldı hám ózjnjñ túrmesyn gyllengen, quanışly ettij; kommunistler partiasy hám ıllı **Stalin** būrynqy patşa koloniasy bolqan Qaraqal-paqystandy gyllengen avtonomialy sovet sotsialistlik respub-likaga ainaldyrdı.

Qaraqalpaqystanda sotsialistlik sanaat rauaçlanyp hám sot-sialistlik kolhozlyq aul qoçalyqy ósjp atyr.

Kommunistler partiasy hám ıllı **Stalin** forması boınşa mjiletlik, mazmunı boınşa sotsialistlik мәдениетjñ kytä kyşlj rauaçlanuyn tәmin ettij.

Kommunistler partiasy hám ıllı **Stalin**, waqıtly qaraqalpaq qalqyn kapitalist hám faşist imperialistlik мәмлекетlerdjñ qul-lyqyna beruge ırynqan trotskişjler, buxarınşjler hám burçu-

aziasýl mjlletsýler vandalarýnyň, vyzn daňqlý sotsialistlik uatanymyzdyň predatellerjnyň esek-herre üialaryn qiratuqda hem qurtuqda kömeklestj.

Bürýn Qaraqalpaqystan ýş tärepleme ezuşljiktjñ astýnda boldý:

Rus kolonizatorlarynyň, Xiva xanynyň hem öz bailary, beklerj, atalyqlary, molla-işan hem eksplotatorlardyñ solar siaqlý çaltauzyларыnyñ ezuşnjñ astýnda edj.

Bürýnda artta qalqan, ezjlgен qaraqalpaq haiallary hëzjr sotsialistlik qurýlysqda qatnasuş boldý hem üluma qaraqalpaq qalqymenen vjrljkte sotsialistlik öndjrjske hem kolhoz qurýlyşyna aktiv qatnasýp otyr.

Lenin — Stalin partiasy hem üllý **Iosif Vissarionoviş Stalin** tañ qalardai adamlardy tärbialap şqardy. (Zalda dauslar: „Çasasyñ üllý Stalin!“. Hämme ornýnan tūradý, „Ural“, „Çasasyñ kommunist (bolşevikler) partiasy!“, „Çasasyñ azat qaraqalpaq qalqy!“ degen dauslar). Qaraqalpaqtan hëzjr iñçenerler, dotsentler, vraşlar, müqalljmler hem basqa-da tolyp atyрqan qanjgelerjmiz var. Qaraqalpaqystannыñ sotsialistlik kәрханаларында hem kolхозларында çaңa adamlar, staxanovşylar ösjr şyqtý. Mnekei vyzñ paxta zavodynda adamlardyñ qalai ösjr şyqqanyñ qarañyz:

Sapaev Reçep — dçinşik, özjnñ öndjrjs normalaryñ 112%, Saparov Seitnazar — 120%, Prjmbaev Ortaqbai — 122% oғыnlaidý. Bunday staxanovşylar tek vyzñ zavodta qana emes, al sonýñmenen vjrge, men solardyñ atýnan şqyp sөilep otyрqan basqa-da kәрханалардыñ raвоşıларыnyñ arasynda-da tolyp atýr.

Mnekei çoldas Telegin Boris Alekseeviş — Çoqarqý Sovet deputaty — vyzñ paxta tazalau zavodynyñ eñ artyqmaş çaqsy smena masterj, onyñ smenasý paxtanyñ jsleude hër uaqytta eñ aldyñqý qatarda volýp keldj.

Tek öndjrjste qana emes, al sotsialistlik aul qoçalyqynda da tañ qalarlyq adamlar ösjr şyqtý. Məselen Ataçanov Atabai — „Qyzyl Bairaқ“ kolхозыnyñ zveno baslyqý, Şvbyqlý aul sovetjnen, ol 1937 nşj çly öz zvenosыnyñ tәçribe uşastkasыnan hәр vjr gektarynan 105 sentnerden paxta çinadý, onyñ çoldasý sol kolhozdyñ zveno baslyqý — Şarimbetov Reçepbai өз zvenosыnyñ uşastkasыnda hәр vjr gektarynan 94 sentnerden paxta çinadý. Taza-Baqçar aul sovetjndegj Qatanaev atýndaqý kolhozdyñ kolhozşylary 1937 nşj çly hәр vjr gektarynan 30,5 sentner

paxta çinadъ. Törtkyl MTS нъд brigadirj, Qaraqalpaq ASSR Çoqarqъ Sovetjnъ deputatъ Nuriev Ava özjnъ brigadasъnda traktorlardъn örnekj çümъs jsleujne çetjstj, onъn brigadasъnda gyllen traktorlar toqtausъz jslep tûradъ hem traktorşylar özle-rjnъn normalarъn orъnlar qana qoimaidъ, al sonъdъmenen bjrge artъqъmenen orъnlaidъ. Bûnъn gyllenj, vjzъn danqlъ kommunistler partiasъnъn hem syiklj kесemjmъz çoldas **Stalinnjn** bassъlъqъnъn astъnda kynnen-kynge өndjrstе hem kolxozlarda staxanovşylardъn kadrlarъ өsjr varatъrqa nъlъqъn көrsetedj.

Deputat çoldaslar! Bъz ravoşilar, qъzmetkerler hem kolxozşylar sjzlermenen bjrлkte qolma-qol vaqъtlъ [qaraqalpaq qalqъnъn igjljg] ûşъn, gyllen sovet qalqъnъn bûnnan-da blaiqъ vaqъtlъ ûşъn, qalqlardъn stalinlj doslъqъnъn bûnnan-da blai bekkemlenuj ûşъn, kommunizmjnъn tolyq çeñuj ûşъn bjrge bjrlesjр jsleimъz. Bъzler faşist vandalarъnъn qalqanlarъn aiausъz qiratъp çoq etemъz hem olardъn ziankesljgjnъn qaldъqlarъn tez saplau ûşъn varlъq jlaçlardъ jsleimъz.

Oktabr çenjslerjne qol көteruşjler aiausъz çoq etjletûqъnъlъqъn faşist көpeklerj eslerjnen şarmasъn.

Çasasъn vaqъtlъ sovet qalqъ! (Qol şappatlaular).

Çasasъn qalqlardъn stalinlj doslъqъ! (Qol şappatlaular).

Çasasъn Qaraqalpaq ASSR Çoqarqъ Sovetjnъ Brjnşj Sesi-sasъ hem Çoqarqъ Sovet deputatlarъ!

Çasasъn kommunist (bolşevikler) partiasъ! (Qol şappatlaular).

Çasasъn SSSR Çoqarqъ Sovetjnъ brjnşj deputatъ, vjzъn tuşs-qan kесemjmъz, üstazъmъz hem syiklj dostъmъz **Iosif Vissario-noviş Stalin!** (Hem me orъnan tûradъ. „Ura“ dausla-rъ. Zalda ũzaq dauam etken qol şappatlaular).

Predsedatel. Törtkyl qalasъnъn pionerlerj menen oquşylarъn sөz orta mektep oquşsъ pionerka Kniazovaqa berjledj. (Qattъ qol şappatlaular, „Çasasъn Sovet qalqъnъn vaqъtlъ balalarъ!“ degen dauslar).

Kniazova (pionerka, orta mektep oquşsъsъ). Qaraqalpaq ASSR Çoqarqъ Sovetjnъ qъmtatъlъ deputatlarъ! Pionerler, oktiabrionoklar hem Törtkyl qalasъnъn varlъq [mekteп oquşylarъnъn atъnan Sjzlerge, Qaraqalpaqystan qalqъnъn eñ çaqş uәkjllerjne, çalъnlъ pionerljк sәlem çollaiman! (Qattъ dauslъ qol şappatlaular).

Bjzler, Sovet balalarъ, million-million sovet qalqъmenenъ bjrjkte, kommunist (bolşevikler) partiasъna, Sovet Hykjmetjne, vjzъ Konstitutsiansъ doretken — Sovet qalqъnъnъ brjnsъj deputatъ — **Iosif Vissarionoviş Stalinge** qъzqъnъnъ alqъs aitamъz. (Uzaq dauam etken qol şappatlaular).

Bul alqъstъ bjzler vaqъtlъ hêm quanъşlъ tûrmъs uşъn hêm bjzler, balalar haqqъnda partiansъnъ, Sovet Hykjmetjnjъ hêm çoldas **Stalinnjъ** özjnъ kersetjр otъrqaп qamqorlъqъ uşъn aitamъz.

Vaqtlъ hêm quanъşlъ tûrmъsta çasaitûqъnъ bjzler partiaqъa ыlaiq smena volu uşъn, sotsialistljk qûrъlъstъnъ varlъq uşast-kalarъnda bolşeviklerşe çûmъs jsleu uşъn oqъp atъrmъz.

Sjzler çyda әhmietlj mәмleketljк мәselelerdj şeşu uşъn bûlkaraqъa çinalъp otъrsъz; bjzler balalar haqqъnda, bjzlerdjъ mytaçlarъmъz haqqъnda Narkompros baslъqlarъnъnъ eslerjne saluъnъzdy Sjzlerden soraimъz.

Çaqqъnda çaңa oqu çlъ baslanady, al mektepler ele remont-lanbaqъan, çaңa mektepler kytә aqъrъn salъnъp atъr, Narkompros mekteplerdj kereklj oqu ktaplarъ hêm çerdemşj oqu әsvaplarъmenen tәmin etpei otъr. Bjzlerdjъ Qoçeljdegj, Nәkys-tegъj, Şъmbaldaqъ hêm basqa-da raionlardaqъ çoldaslarъmъzdyң pioner klublarъ hêm bala-texnikalъq stansalarъ çoq, olardyң özlerjnъjъ vos uaqъtъn otkerer uşъn çer çoq. Bjzler Narkomprostъnъ Tәrtkyl qalasъndaqъ balalar klubъn tez oңlap voluъn, iskusstvo jslerj Komitetjnъjъ bjzler uşъn baialar oıynъn, teatrda hêm kinoda balalar uşъn utrennikler şәlkemlestjrujn, çaslar teatrъnъnъ çûmъsъn çaqşartuъn tleimjz.

Bjz çolbasşъmъz — Lenin komsomolъnъnъ daңqlъ 20 çыllъqъ kynjnde anamъz — uatanъmъzqa silъq uşъn vaqtlъ çazqъ dem alъstan kein, çoldas **Stalin** „Çaqşъ balalar“ dep aitatûqъn etjр taqъda çaqşъraq oquqъa, oquqъa hêm oquqъa uәde beremjz. (Uzaq dauam etken qattъ qol şappatlaular).

Sjzlerge mәмleketljк çûmъslardy şeşude çemjslj hêm tavъslъ js tleimjz.

Çasasъn Qaraqalpaq Çoqarqъ Sovetjnъjъ Brjnsъj Sessiasъ!

Çasasъn kommunist (bolşevikler) partiasъ hêm onъnъ jse-njmlj çerdemşjsj — Lenin komsomolъ!

Çasasъn qalqlardyң kәsemj, vjzъ tuъsqan hêm syiklj atamъz — **Ullъ Stalin!** (Zaldaqъylardyң vәrj ornъnan tûradъ. „Ura“ dauslarъ. „Çasasъn vjzъ tuъsqan Stalin!“

„Çasasın ças çetkinşekler, ura! (Üzaq uaqıtqa şekem qol şappatlaular. Balalardı deputatlar zaldan qattı qol şappatlaularmenen üzatadı).

Predsedatel. Deputat çoldaslar! Sessia çavılar aldınan — vızlerdj Törtkyl qalasınñ minetkeşlerj Qaraqalpaq ASSR Çoqarqı Sovettijn Brınşj Sessiasına arnalqan mitingje qatnasıqqa şaqırqanñ sızlerge vıldjremen.

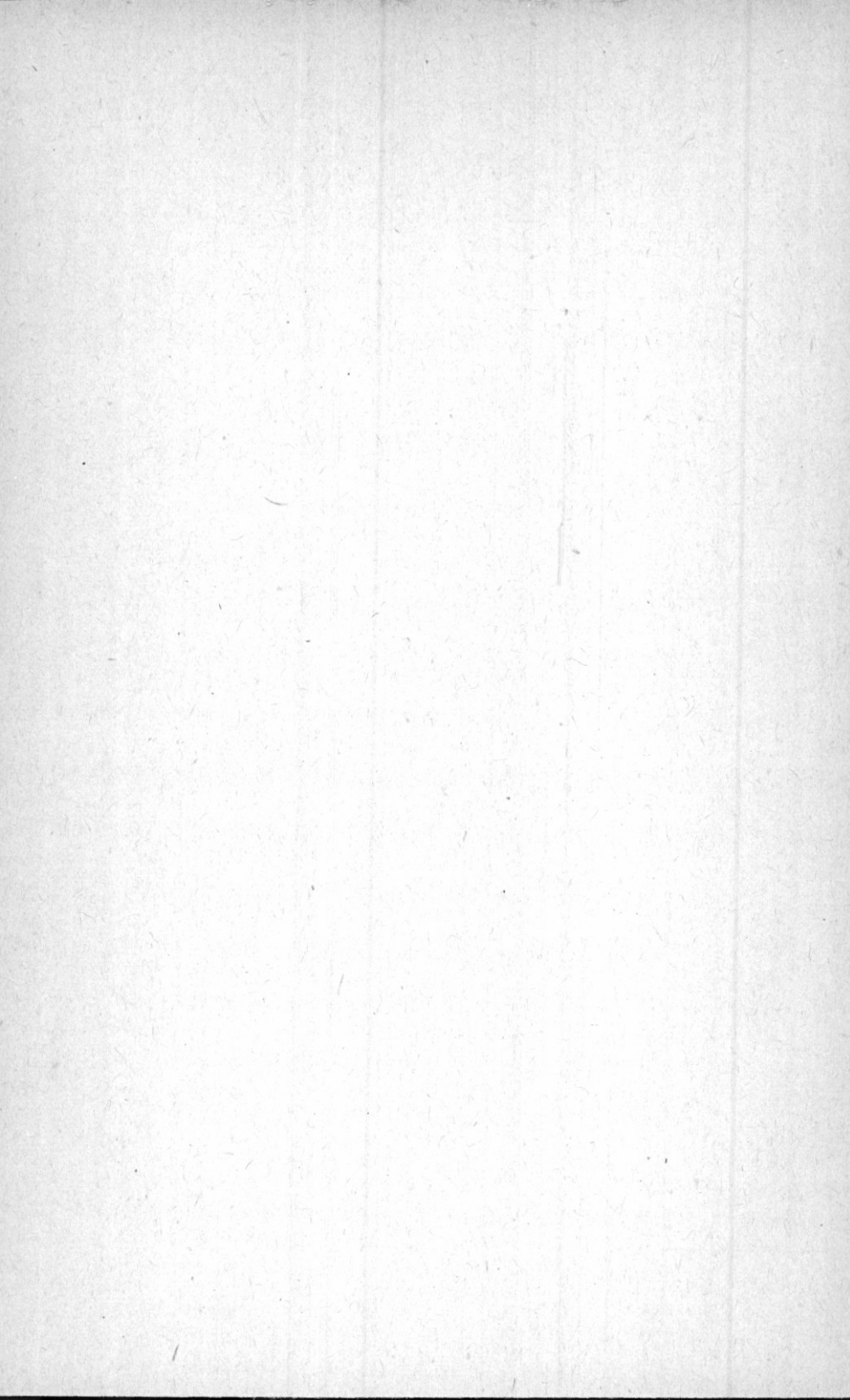
Deputat çoldaslar! Qaraqalpaq ASSR Çoqarqı Sovettj Brınşj Sessiasınñ qaraıyna çatatıqñ мәselelerdjñ vırj dodalandı.

Çoqarqı Sovettijn Brınşj Sessiasınñ kın tәrtıvındeğj gyl-lәn мәseleler voınşa tolıq auz vırıjkpenen qararlar qavıl alındı. Hәр vır deputattıñ-da varlıq çımısbı usındai çemıslj volıyna tlekes volıqqa rıqsat etıñız.

Çoqarqı Sovettijn Brınşj Sessiasın çavıq dep daqazalaiman. (Qattı qol şappatlaular. „Ura!“, „Çasasın!“, „Jaşasin!“ dausları).

QOSIMŞALAR

QARAQALPAQ ASSR ÇOQARQY SÖVETJ QABYL ALOJAN NZAMLAR

**Qaraqalpaq ASSR Konstitutsiasynyñ (tikarqy nzañnyñ) 44,
63, 66 statialarına özgerjsler hám qosymşalar kïrgjzu haq-
qynda**

Qaraqalpaq Avtonomialy Sovet Sotsialistïjk Respublikasynyñ
Çoqarqy Sovetj qarar etedj:

1. Qaraqalpaq ASSR Konstitutsiasynyñ 44 statiasyndaqy
„Jşkï sauda“ degen söz ornyna „Sauda“ degen söz çazylyñ
hám „SSSR Taiarlau Komitetjnjñ Uäkïlj“ degen söz ornyna
„SSSR Taiarlau Qalq Komissariatynyñ Uäkïlj“ degen söz çazy-
lyñ.

2. Qaraqalpaq ASSR Konstitutsiasynyñ 63 statiasyndaqy
„Jşkï sauda“ degen söz ornyna „Sauda“ degen söz çazylyñ.

3. Qaraqalpaq ASSR Konstitutsiasynyñ 66 statiasyndaqy
„Jşkï sauda“ degen söz ornyna „Sauda“ degen söz çazylyñ.

QQASSR Çoqarqy Sovetj Prezidiumynyñ Predsedatelj

P. Beknazarov.

QQASSR Çoqarqy Sovetj Prezidiumynyñ Sekretarj

F. Gornev.

*Törtkyl qalas.
1938 jyl, 25 iul.*

QARAQALPAQ ASSR ÇOQAROĞY SOVETJNJN PREZIDIUMYN SAILAU HAQQYNDA

Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistlik Respublikasynyñ Çoqarğy Sovetj qarar etedj:

Qaraqalpaq ASSR Çoqarğy Sovetjnjñ Prezidiumy tömendegj sostavta sailansyn:

Qaraqalpaq ASSR Çoqarğy Sovetj Prezidiumynyñ Predsedatelj

1. **Beknazarov Prjmbet** — Kuıbyşev raionyñ Çaqa Nökys sailau okrugynan deputat.

Qaraqalpaq ASSR Çoqarğy Sovetj Prezidiumy Predsedateljnñ ornbasarlary

2. **Kondraškin Vladimir Nikandroviş** — Törtkyl raionyñ Şoraxan sailau okrugynan deputat.

3. **Çarjmbetova Däuletbike** — Şymbai raionyñ Qamysarğy sailau okrugynan deputat.

Qaraqalpaq ASSR Çoqarğy Sovetj Prezidiumynyñ sekretarj.

4. **Gornev Fedor Ivanoviş** — Törtkyl raionyñ Bolşevik sailau okrugynan deputat.

Qaraqalpaq ASSR Çoqarğy Sovetj Prezidiumynyñ aqzalary.

5. **Pavlov Vasili Mixailoviş** — Moınaq raionyñ Uş sai sailau okrugynan deputat.

6. **Seitniazov Omar** — Törtkyl raionyñ Atauba sailau okrugynan deputat.

7. **Ismailova Aişa** — Kuıbyşev raionyñ Qalqabad sailau okrugynan deputat.

8. **Axmadiev Şərip Zarifoviş** — Qoңbrat raionınyñ Avangard sailau okrugınan deputat.

9. **Zaikin Timofei Ivanoviş** — Moınaq raionınyñ Tjk-Özek sailau okrugınan deputat.

10. **Iunusov Isxaq Nazaroviş** — Törtkyl qalasynyñ Volodarski sailau okrugınan deputat.

11. **Erjmbetov Berdj** — Törtkyl raionınyñ Taza-Əmjrabad sailav okrugınan deputat.

QQASSR Ҷоғароғъ Sovetj Prezidiumınyñ Predsedatelj
P. Beknazarov.

QQASSR Ҷоғароғъ Sovetj Prezidiumınyñ Sekretarj
F. Gornev.

*Törtkyl qalası,
1938 җыл, 25 июль.*

QQASSR HYKJMETJN — QQASSR QALQ KOMISSARLAR SO- VETJN DYZU HAQQYNDA

Qaraqalpaq Avtonomialı Sovet Sotsialistlik Respublikasynyń Çoqarqı Sovetj QQASSR Hykjetj — QQASSR Qalq Komissarlar Sovetj tımendegj sostavta dyzjlsjn dep qarar etedj:

Qaraqalpaq ASSR Qalq Komissarlar Sovetjnj, Predsedatelj — Nietullaev Qoçabai.

Qaraqalpaq ASSR Qalq Komissarlar Sovetj Predsedateljnı, orınbasar — Pivovarov İosif İvanoviş.

QQASSR Qalq Komissarlar Sovetj Predsedateljnı, orınbasar — Allanıazov Syın.

Çer İslerj Qalq Komissar — Saxibi Xasan.

Finans Qalq Komissar — Ponomarev Sergei İvanoviş.

Sauda Qalq Komissar — Tırsynbaev Abdulla.

İşkj İsler Qalq Komissar — Vrçevski Evgeni Fedoroviş.

Nzam Qalq Komissar — Dılmov Artıqbai.

Den-Saulıq Saqlau Qalq Komissar — Krıvtsov Pavel Petroviş.

Çergiljklj Sanaat Qalq Komissar — Erbaev Faizulla.

Kommunal qoçalıq Qalq Komissar — Raxov Nırçau.

Sotsiallıq Taminat Qalq Komissar — Bavaçanova Qatira.

SSSR Talarlau Qalq Komissariatınyı Uakljı — Tseluiko Anton Zaxaroviş.

İskusstvo islerj basqarmasynyı Naşalnıgj — İusupov İoldaş.

QQASSR Mәмleketlik Plan Komissiasynyı Predsedatelj, Bıjmlendjru Qalq Komissar hәм Çol basqarmasynyı Naşalnıgj haqqındaqı mәselenj aırqsa qarap, QQASSR Çoqarqı Sovetjnı pәuıettegj sessiasynyı tastıqlauyna salu QQASSR Çoqarqı Sovetjnı Prezidiumna tapsırsyn.

QQASSR Çoqarqı Sovetj Prezidiumnyı Predsedatelj

P. Beknazarov.

QQASSR Çoqarqı Sovetj Prezidiumnyı Sekretarj

F. Gornev.

Tertkyl qalası,
1938 çıl, 26 iul.

**QQASSR ÇOQARQY SÖVETJ DEPUTATLARYNBY
DEPUTATLYQ MÏNNETJN ATQARUMENEN BAILANBSLY
RASXODLARBN TÖLEU HAQQYNDA NZAM.**

Qaraqalpaq Avtonomialy Sövet Sotsialistlyk Respublikasyny Çoqarqy Sövetj qarar etedj:

1. Qaraqalpaq ASSR Çoqarqy Sövetjny deputatlarına deputatlyq mÏnnetlerni atqaruqa bailanbsly rasxodlarbn töleu üşyn hër aida 300 manat belgilensjn.

2. Qaraqalpaq ASSR Çoqarqy Sövetjny Sessiasy uaqtynda deputatlardyñ rasxodlarbn töleu üşyn 50 manat sutoşni belgilensjn.

3. Qaraqalpaq ASSR Çoqarqy Sövetjny deputatlarına Qaraqalpaq su çollarynyñ varlyqynda pülsyz qatnau üşyn müdamy biletker belgilensjn.

4. Qaraqalpaq ASSR Çoqarqy Sövetj Prezidiumynyñ smetasynda deputatlarmeneni bailanbsta bolu hëm uäkyllyk üşyn çyl boınşa Qaraqalpaq ASSR Çoqarqy Sövetj Predsedateljnyñ bqtıarına 50 mññ manat pül berjluj kersetjlsjn.

QQASSR Çoqarqy Sövetj Prezidiumynyñ Predseda'elj

P. Beknazarov.

QQASSR Çoqarqy Sövetj Prezidiumynyñ Sekretarj

F. Gornev.

*Törtkyl qalasb.
1938 çyl, 26 iul.*

**QARAQALPAQ ASSR ÇOQAROË SOVETJNE SAILANOËAN
DEPUTATLARDËN DZJMÏ**

Törtkyl qalasъ

- Pivovarov İosif İvanoviş — Törtkyl qalalыq okrugtan.
İunusov İsxaq Nazaroviş — Volodarski okrugъnan.
Vrçeçevski Evgeni Fedoroviş — Puşkin okrugъnan.
Telegin Boris Alekseeviş — Kalinin okrugъnan.
Şişov Aleksei Stepanoviş — Krasnoarmeiski okrugъnan.

Törtkyl raionъ

- Çūmaniazov Uais — Törtkyl aul okrugъnan.
Peşnin İakov Nikolaeviş — Taza-Alşыn okrugъnan.
Seitniazov Omar — Ataуа okrugъnan.
Xananov Abdulojani Ualieviş — Aqqamъs okrugъnan.
Krivtsov Pavel Petroviş — Qoçaçer okrugъnan.
Kondraşkin Vladimir Nikandroviş — Şoraqan okrugъnan.
Sūltanova Bibi — Varlamov okrugъnan.
Nuriev Ava — Gēne-Keltemnar okrugъnan.
Baiçanova Bivjgyl — Taza-Keltemnar okrugъnan.
Aqçanova Aitçan — Çaңa-Baqçar okrugъnan.
Ramanov Sattar — Ūlly-Baq okrugъnan.
Bogolepov Petr Antonoviş — Gēne-Baq-Çar okrugъnan.
Erjmbetov Berdj — Taza-Əmjrabad okrugъnan.
Gornev Fedor İvanoviş — Bolşevik okrugъnan.
Nietullaev Qoçavai — Kommunist okrugъnan.
Xalikeev Qūrvanbai — Sarъvi okrugъnan.
Şamūratov Çapaq — Karl Marks atъndaqъ okrugtan.
Qūdainazarova Şykjr — Gēne-Əmjrabad okrugъnan.
Atşaparov Araz — Şvьqıly okrugъnan.
Ataçanov Adambai — Şkalov okrugъnan.
Seitniazov Ruzъm — Aqvash okrugъnan.

Тамдъ районъ

Şuprinko Aleksei Xarlampieviş — Тамдъ округънан.
 Aïmbetova Anuar — Aïaq-Qıdъ округънан.
 Nürmuxambetov Nürtaza — Stalin округънан.
 Aqtauova Qarşoqa — Besvılaq округънан.
 Sarieva Aqbalıq — Таңсаръ округънан.
 Dosmūratov Kynşoqar — Aıtm округънан.

Şavvaz районъ

Oleinikov Grigori Makaroviş — Şavvaz округънан.
 Таşmūratova Sapargyl — Mençinski округънан.
 Çımaıbaev Orazbai — Şulqan округънан.
 Eşşanov Çoldas — Azat округънан.
 Qaraşev Baıbek — Axınvabaev округънан.
 Xaleev Öter — Şmam округънан.
 Nūrımbetova Zıvəıdə — Xançar округънан.
 Asamov Nzam — Saqıy округънан.
 Tseluiko Anton Zaxaroviş — Uaxın округънан.
 Qılmanov Esenbai — Qalenderqana округънан.
 Seıdullaeva Gylçan — Kirov округънан.
 Qırbanıazova Uqılçan — Qırqınbaq округънан.
 Məşəripova Totı — Qylşnaq округънан.
 İusupova Uqılçan — Ordçonikidze округънан.

Qırşaq районъ

Rəşərov Reim — Qırşaq округънан.
 Şamūratov Reim — Qaraqai округънан.
 İusupov Kamal — Şai-kel округънан.
 İniiatov İsmail — Kuıvşev округънан.
 Çanabaeva Tazagyl — Çımьrtau округънан.
 Bavaçanova Qatıra — Kyik-Kerjı округънан.
 Ataquılova Aqşa — Qtai округънан.

Qoçelj qalasъ

Axınvabaev İuldaş — Qoçelj округънан.
 Ponomarev Sergei İvanoviş — Kəsır округънан.
 Raliga Nina Pavlovna — Baiqarъ округънан.
 Tereev Allambergen — Kynşj округънан.

Qoçelj районъ

Öteqaliev Qıtmūqan — Qırvanaq округънан.
 Asamov Çadrasın — Sarşyngıl округънан.

Aitçanov Bava — Saraigyl okrugъnan.
Allaniazov Syin — Şытлысар okrugъnan.
Allanova Anipa — Çalair okrugъnan.
Məmbetova Dəme — Qairaly okrugъnan.
Şalabaev Erjmbet — Tazastroi okrugъnan.
Myrzageldiev Maşan — Taslyсар okrugъnan.
Saofьndьqov Omar — Şatьrauq okrugъnan.
Əşirov Zarif Ojarifoviş — Qaratereң okrugъnan.

Nəkys qalasy

Beknazarov Prjmbet — Çaңa-Nəkys okrugъnan.
Oşşepkov Vasili Ustinoviş — Nəkys okrugъnan.
Naurьzaliyev Təremūrat — Qattaqar okrugъnan.

Kuivьşev raionь

Esbergenev Bekvauly — Kuivьşev okrugъnan.
Əmetov Baltavai — Taqьr-Kəl okrugъnan.
Aiazov Orazali — Qūmşyngjl okrugъnan.
Ibragimov Bekçan — Qotan-Kəl okrugъnan.
Çūmaniazov Kərjmbai — Bes-Təve okrugъnan.
Orazov Əteniaz — Kirov okrugъnan.
Ismailova Aişa — Qalqabad okrugъnan.
Iusupov Bekbergen — Staxanov okrugъnan.
Allambergenov Bekbergen — Əndjrjs okrugъnan.

Kegeilj raionь

Seitjmbetov Əteş — Kegeilj okrugъnan.
Ergaev Faizulla — Amu-Dəria okrugъnan.
Prenova Orazgyl — Baqanşaqly okrugъnan.
Otarbaeva Aipaş — Şortanbai okrugъnan.
Çūmaniazov Jzvasqan — Oktabr okrugъnan.
Abdžaitov Qanniaz — Nəkys okrugъnan.
Aşqarov Naurьzvai — Stalin okrugъnan.
Aimbetov Qallj — Kalinin okrugъnan.
Saparov Asan — Boz-Kəl okrugъnan.
Mollaxmedov Ibragim Şalamuxamedoviş — Aq-Təve okrugъnan.

Şымбай қаласы

Олайров Оразымбет — Şымбай округынан.
Saxibi Xasan — Lenin округынан.
Bektürsənov Esboşın — Paxta-Zavod округынан.

Şымбай районы

Madiarov Begdulla — Bes-Çar округынан.
Saitov Yvbjniaz — Kalinin округынан.
Razumov Viktor Alekseeviş — Qazaiaqlı округынан.
Baiekeev Şnybai — Aqqala округынан.
Zaiko Giorgi Ivanoviş — Orçar округынан.
Xavibova Bivjraва — Kirov округынан.
Çarымбетова Dəuletbike — Qamьsarьq округынан.
Dudiev Georgi Zaxaroviş — Qзыl-Өzek округынан.
Arziev Syleiman — Baqьtlь округынан.
Çienbaev Bekniaz — Şoqarьq округынан.
Saparova Bivjaişa — Tazqara округынан.
Beknazarova Gylsənem — Kepe-Çar округынан.
Kolesnikov Fedor Ivanoviş — Çalpaq-Çar округынан.
Beknazarov Qalçan — Ysen-Çar округынан.
Raxov Nürçau — Avad-Çar округынан.

Taxta-Kөpjr району

Türsənbəev Abdulla Myrzakuloviş — Taxta-Kөpjr округынан.

Maşymov İsa — Brjnşj mai округынан.
Açımūratov Kençen.ūrat — Çыланçar округынан.
Allaşova Şnar — Qarateren округынан.
Iusupov İoldaş — Batьraqçar округынан.
Şumaqəev Toraş — Şegjr-kəl округынан.
Esekeev Dəulet — Qara-yi округынан.
Aimbetov Çūmanazar — Berdjın округынан.
Məmbetov Esenbai — Esjm-Өzek округынан.
Dlimov Artьqbai — Qara-Buqa округынан.
Məmbetmūratova Qanzada — Şьtlь округынан.

Qara-Өzek району

Şernolutski Trofim Vasilieviş — Qara-Өzek округынан.
Klepper Eduard Ivanoviş — Şegerj-Terek округынан.
Axixatov Qoçabai — Kommunizm nūrь округынан.

Serekeeva Jnçjgyl — Vorosilov okrugъnan.
 Tûrumova Yrzia — Çыqалъ okrugъnan.
 Maulenov Nûrnazar — Avadçар okrugъnan.
 Ernazarov Nәuibet — Maiçар okrugъnan.
 Dlimbetova Qansûlu — Maqpал-Oi okrugъnan.

Qоңърат raionъ

Doşekeeva Bivj — Qоңърат okrugъnan.
 Qоşçanova Çansûlu — Qзы-Tu okrugъnan.
 Mustafin Şәrip Qadiroviş — Lenin okrugъnan.
 Eleusjnov Çaiçgjt — Çaqtыльq okrugъnan.
 Tsoi Ivan — Çanaльq okrugъnan.
 Tәremûratova Periza — Stalin okrugъnan.
 Axmadiев Şarif Zarifoviş — Avangard okrugъnan.
 Kuzmiş Boris Iosifoviş — Brjnşj-Mai okrugъnan.
 Bekniazov Narvai — Tomar-Kәl okrugъnan.
 Saparova Perdeqan — Kalinin okrugъnan.
 Qarataeva Olga Fedorovna — Vorosilov okrugъnan.
 Erlepёsova Tûrsъn — Kirov okrugъnan.
 Iusupov Şulanvai — Kağanoviş okrugъnan.

Moinaq raionъ

Uzlova Aleksandra Ivanovna — Moinaq okrugъnan.
 Nûrçaupov Imanqali — Budionni okrugъnan.
 Pavlov Vasili Mixailoviş — Yş-Sai okrugъnan.
 Geger Iakov Petroviş — Yrge okrugъnan.
 Bekmurzaev Oralvai — Taldьq okrugъnan.
 Seitnazarov Qazaqvai — Aq-Dәria okrugъnan.
 Qûrbaniazova Gylçamal — Mәdelj okrugъnan.
 Abduraxmanov Iвzdulla — Qazaq-Dәria okrugъnan.
 Arziev Әvivulla — Aq-Qala okrugъnan.
 Zaikin Timofei Ivanoviş — Tjk-Өzek okrugъnan.

Qaraqalpaq ASSR Çоqарqъ Sovetjne Sailaular voиңsa
 oraļьq sailau komissiasъ.

MAZMUN

QQASSR Çoqarqı Sovetjnıj Brjnşj Sessiası

Brjnşj məclis

(1938 cıl, 24 iul, keşkj)

Bet.

Çoqarqı Sovettjn Brjnşj Sessiasınnı aşılıb	5
Deputat Axmadiev Ş. Z. üsınnı	5
Deputat Atşaparov Arazdnı sezi	5
Çeputat Geger İa. P. üsınnı	6
Çoqarqı Sovettjn Predsedateljn sailau	7
Deputat Saxıvi Xasanınnı üsınnı	8
Çoqarqı Sovet Predsedateljnı oğınbasarın sailau	8
Deputat Aiazov Orazalıdnı üsınnı	9
Çoqarqı Sovet Predsedateljnı oğınbasarın sailau	9
Çoqarqı Sovettjn Brjnşj Sessiasınnı reglamentların tasiqlau	10
Çoqarqı Sovettjn Brjnşj Sessiasınnı kın tertiavnı tasiqlau	11
Çoqarqı Sovettjn Mandat Komissiasınnı sailau	12

Ekjnşj məclis

(1988 cıl, 25 iul, azanqı)

Mandat Komissiasınnı Predsedatelj deputat Oleinikov G. M. dokladı	14
Deputat Saxıvi Xasanınnı sezi	20
Deputat Bavaçanova Q. sezi	21
Deputat Zaikin T. I. sezi	23
Mandat Komissiasınnı dokladın tasiqlau	25
Çoqarqı Sovettjn tıraqlı komissiaların sailau:	
Deputat Krivtsov P. P. üsınnı	25
Aldan volçau Nzam komissiasınnı sailau	26
Deputat Dudiev G. Z. üsınnı	28
Biudçet komissiasınnı sailau	29

Yşjnşj məclis

(1938 cıl, 25 iul, keşkj)

Deputat Oşşepkov V. I. üsınnı	32
Çoldas Stalinge qutılqlau telegramması	32
SSR Soıuz Brjnşj Sessiasınnı qavıl alınqan qararlarını sailanısın,	

Qaraqalpaq ASSR Konstitutsiasynyñ geipara statialarına өзgerisler hám qosymşalar kǵrgızu	35
Deputat Gornev F. I. dokladı	35
SSR Soiuzı Brınsı Sessiasynyñ qabyı alqan qararlarına baılanıslı, Qaraqalpaq ASSR Konstitutsiasynyñ geipara statialarına өзgerisler hám qosymşalar kǵrgızu haqqında Nzam	36
QQASSR Çoqarqı Sovetjıñ Prezidiumın saılau	37
Deputat Geger Ia. P. úsınbı	37
Çoqarqı Sovet Prezidiumıñ Predsedateljn saılau	37
Çoqarqı Sovet Prezidiumı Predsedateljnıñ oǵınbasarların saılau	37
QQASSR QKS Predsedateljnıñ oǵınbasarı çoldas Zaiko G. I. arzasın oqır beru	40
Dedutat Gornev F. I. sözj	41
QQASSR QKS Predsedateljnıñ oǵınbasarı çoldas Zaiko G. I. arzası boınşa Çoqarqı Sovet Sessiasynyñ qarar	42

Törtjinsj máçlıs

(1938 ǵıl, 26 iiul, azanqır)

Deputat Axmadiev Ş. Z. sözj	43
Deputat Şumaqaev Toraştıñ sözj	48
Deputat Raxov N. sözj	49
Deputat Oşşepkov V. U. sözj	52
QQASSR Çoqarqı Sovetj Brınsı Sessiasynyñ qútlıqlı u telegrammasıñ oqır beru	55

Besjinsj máçlıs

(1938 ǵıl, 26 iiul, keşkj)

Deputat Nietullaev Q. sözj	58
QQASSR Qalq Komissarlar Sovetin tastıqlau	61
Deputat Pavlov V. M. sözj	68
Deputatlardıñ deputatlıq mınnetjn atqarumenen baılanıslı rasxodların teleu haqqında qarar	69
Delegatsialardıñ qútlıqlaular:	
Törtkyl paxta zavodıñ ravoşıs Axmedov S. sözj	69
Törtkyl orta mektevjñ oquş-pionerkası Kniazevanıñ sözj	72
QQASSR Çoqarqı Sovetj Brınsı Sessiasynyñ çavılıu	74
QQASSR Çoqarqı Sovetjñ tastıqlağan Nzamlar	
QQASSR Konstitutsiasynyñ (tikarqı nzamıñ) 44, 63, 66 statialarıñ özgerislerj hám qosymşalar haqqında	77
QQASSR Çoqarqı Sovetjñ Prezidiumın saılau haqqında	78
QQASSR Hykjmetjn — QQASSR Qalq Komissarlar Sovetjn dyzu haqqında	80
Deputatlardıñ deputatlıq mınnetjn atqarumenen baılanıslı rasxodların teleu haqqında Nzam	81
QQASSR Çoqarqı Sovetj deputatlarıñ dzımj	82